

7963
JOHANNIS MEYERI

SS. Th. D. ejusdemq. Facult. & Lingg. Orient. Prof.

TRACTATUS

DE

TEMPORIBUS S.

ET FESTIS DIEBUS
HEBRÆORUM.

CUM ANIMADVERSIONIBUS IN J. SPENCERI
LIBROS DE LEGIBUS HEBRÆOR. RITUALIB.

ACCEDIT

מגלה סודות

VOLUMEN DE JEJUNIO.

EDITIO ALTERA

Innumeris accessionibus in ampliorem formam redacta, ut Opus hocce novum videri possit.

CUM VARIIS INDICIBUS.

AMSTELÆDAMI,

Apud JOANNEM PAULI, Bibliopolam, M. D. CC. XXIV.

PRÆFATIO

A D

BENEVOLUM ET CANDIDUM

LECTOREM.

QUoniam Exemplaria meæ *Diatribæ de Festis Hebræorum* An. MDCXCIII. editæ, cui Oratio publica de Origine Fæstorum eodem anno habita occasionem dabat, jam dudum distracta fuere, Virique Doctissimi & Typographi Francofurtenses, Hamburgenses & Amstelædamenses mox post primam editionem a me novam desiderarunt, semper quidem in animo habui eam elaborare: sed cum alia studia & negotia me impedirent, librosque nisi probe elaboratos evulgare reformidarem, propositum hoc est dilatum, tandem tamen mihi visum fuit hunc laborem suscipere, majoremque in hoc Tractatu *ἀκριβέστερον* & majus studium adhibere, ut priore accuratior excultiorque prodiret; unde etiam hic liber grandior factus, ut secundis curis accedit, quum in eo monumenta

P R Æ F A T I O

antiqua ab aliis non edita in publicam lucem protrahere, & res hactenus non satis clare intellectas clarius exponere, novoque lumine collustrare animum induxerim.

Ita in *Parte prima Artificiali* hujus *Tra-*
ctatus Tempora, Annos, Menses, Septimanas,
Dies & Horas exactius examinavi prolixius-
que explicavi, atque in primis *Capite tertio*
Computum accuratiorem Raf Addæ, & R. Hil-
lelis Hannasi Cyclum 19. annorum non sine
magno labore in medium protuli. Ex hoc
enim computo mensium unius Anni & Cy-
clo decemnoventali cognosci poterunt
Neomeniæ, quamdiu mundus stabit. Hac de
causa *Jos. Scaliger* hunc computum Judæo-
rum in *Opere de Emendatione Temporum Lib. 2.*
pag. 154. Lib. 4. pag. 326. & Lib. 5. pag. 362.
summis laudibus profecutus est, ubi ita scri-
psit: " Judæi eum luculentissimum compu-
tum, quo hodie utuntur, & quo nihil
præstantius in eo genere excogitari potest,
instituerunt. Hæc fuit prima forma anni
civilis castigata: quam si secuti essent Chri-
stiani nostri in Cyclis suis, non solum pe-
riodos 532. annorum inemendatas posteris
non

AD L E C T O R E M.

" non reliquissent, sed ne ullas quidem ta-
" les instituere opus fuisset. Neque enim
" frustra temporibus Constantini Magni glo-
" riabantur Judæi, se Christianos docere
" posse rectam Neomeniarum Paschalium ra-
" tionem, utpote qui paulo ante eam à R.
" Adda didicissent. Neque enim dubitamus,
" R. Adda hujus elegantis computi Judaici,
" aut unicum, aut præcipuum conditorem
" fuisse. Justa illa fuit jactatio (Judæorum)
" & quam Christiani negligere non debebant.
" Similia habet *Ægidius Strauchius, Dissertationis de Paschate primo ad Exod. 12. Proæ-*
" *mio*: Gravissima controversia jam a Victo-
" ris seculo in Ecclesia Christiana de Pascha-
" tos legitimo tempore magna animorum
" concertatione, non sine ingenti scandalo
" agitari cœpit, & quod magis mireris, con-
" tentionum ferra ad Concilium Nicænum
" usque reciprocata est . . . Quod si vero
" accuratius in Judæorum res inquisivissent
" illorum temporum Scriptores, forsitan
" non parum ponderis id ad componendam
" controversiam hanc attulisset. Jam quia
" fere nulli ad Hieronymi usque ætatem,
" excepto Origene, Ebræorum res scruta-
" ban-

PRÆFATIO

” bantur, vel potius scrutari poterant, ut-
 ” pote linguæ, qua eorum codices conscri-
 ” pti sunt, ignari, accidit, ut controver-
 ” siæ nervum exacto iudicio paucissimi ex-
 ” penderint. Ideoque mihi placuit *Capite* 3.
 præmemoratum Computum Judæorum non
 tantum ex veterum scriptis Hebræorum erue-
 re, sed etiam in *Addendis ad pag. 26.* ex li-
 bro *Lebusch* totius anni *Novilunia & Epactas*
 exscribere atque in *Tabula* exhibere, ut ita
 hisce ad oculum demonstratis, in posterum
 a nemine amplius ignorari posset artificiosissi-
 mus iste Computus, nisi ab eis, qui præcla-
 ra inventa contemnere malunt. Et ne jam
 de reliquis dicam, in eadem *Parte prima Cap.*
5. de anno Diluviano, Cap. 8. de Anni Judæi-
ci forma, a R. Hillele Hannasi introducta,
 egi, & *Cap. 12. ubi de Horis*, prolixè expli-
 cavi *Solarium Achazi* 2. Reg. 20. Jes. 38. & cum
 hæc res sit difficilis, præcipua, quæ habet *Abar-*
benel in Commentariis ad utrumque locum le-
 ctu non indigna ex Hebræa lingua in Lati-
 nam transtuli, exemplo *Buxtorfii*, qui ex eo-
 dem *Abarbenele* historiam *de miraculosa sta-*
tione Solis ad Jos. 10. Caput in latinam lin-
 guam vertit, non sine magno fructu Lectorum.

In

AD LECTOREM.

In *Parte secunda Chronologica & Historica*,
 qua sensum Præceptorum divinorum ex Scri-
 ptura sacra & Scriptis Judæorum exposui,
Joan. Spencerum ex instituto refutavi, non
 tantum ubi erravit in capitibus de Festis die-
 bus, sicut in prima editione, sed etiam ubi
 in multis aliis rebus, ut consuevit, halluci-
 natus est, quemadmodum videre est in *octo*
prioribus Capitibus. In *Capp. 9 & 10.* ne jam
 de multis aliis loquar, copiosius egi de *Sab-*
batho, quam prius cogitaveram; occasione
 singularis opinionis *Spenceri de natura Sab-*
bathi, quem in ea secutus est *Campegius*
Vitranga, majoremque in singulis iis excu-
 tiendis operam posui, unde etiam hæud pa-
 rum lucis multis Sacræ Scripturæ locis affun-
 ditur: ideoque nemo mihi vitio vertet, qui
 ea perlegerit, quod tam prolixè a me sint
 pertractata. Sicut etiam *Cap. 15. de Die Ex-*
piationum, & Capp. 17. & 18. de Anno Sab-
bathico & Jubileo non vulgaria & trita, sed
 rara, quæ apud alios non reperiuntur, pro-
 duxi.

Nemini mirum videri debet, quod Judæ-
 os & eorum Scripta passim in utraque parte
 hujus Operis allegavi, quoniam *Doctrina*

Tem.

P R Æ F A T I O.

Temporum ab Hebræis profecta omnium aliorum populorum scientiæ tanquam certior & accuratior est præferenda, utpote quæ non tantum ratione, verum etiam instituto divino subnixâ fidem meretur; & temporum investigatio Judæis magis, quam aliis nationibus erat necessaria ad definiendos festos dies accurate celebrandos. Nemo quoque melius quam Judæi ea, quæ ad patrios Ritus, ceremonias & consuetudines in Festis aliisque rebus observandas spectant, explicare potest. Hinc *Jos. Scaliger de Decimis* non male judicavit, eorum, qui *Leges Mosaicæ de Decimis* exposuerunt, hallucinationis causam præcipuam esse, quod *veteris Juris Judaici Interpretes* in consilium non adhibuerint. Et *Seldenus Dissert. de Decimis* fatetur, se id, quod de iis scripserit, habere a Doctissimis Hebræorum Magistris. Nec mirum, quia Josephus aliique Judæorum Doctores eo tempore, quo hæc decimarum solutio, aliique Ritus, stante Templo secundo adhuc in usu fuere, vixerunt, harumque rerum experientiam habuerunt.

Et quamvis *Judæorum Scripta* sint mere humana, non tamen ab ipso Christo & Apostolis

A D L E C T O R E M.

stolis sunt plane neglecta & rejecta. Christus in præceptis Mosis explicandis Scribas & Principes Judæorum, quibus novos ritus instituendi concessa potestas, audiri vult a plebe atque eorum interpretationes recipi Matth. 23: 3. Nec tam reprehenduntur ab ipso Judæorum Magistri, quod plurima mandata populo imposuerint, quam quod multa jusserint Legi Mosis contraria, & quod hanc propter suas traditiones, quæ post excessum Prophetarum sub Templo II. paulatim introductæ fuerant, neglexerint. Hinc omnes Theologi & Philologi studiis Rabbinicis addicti inculcare solent, non esse Traditiones Judæorum admittendas, quæ rationi aut Sac. Scripturæ adversantur, sed ad eas esse confugiendum, ubi Scriptura tacet, vel intellectu difficilia proponuntur, & obscuriores vocum significationes sunt eruendæ. Doctrina, quam proponunt Doctores, recipienda est, si verbo Dei sit consentanea, rejicienda vero, si dissentanea. Quinam fuerint *Jannes & Jambres*, qui Mose restitisse dicuntur 2 Tim. 3: 8. frustra alibi, quam in Judæorum libris ex veteri traditione quæritur. *Jonathan filius Uzielis Paraphra-*

raphraſtes Chaldaeus eorum mentionem fecit ſuper Exod. 7: 11. & Num. 22: 22. Paulus ſine dubio reſpexit ad locum priorem, ubi Sapientes vel Magi Ægyptiorum incantationibus ſuis miracula Moſis oppugnare dicuntur. Vid. *Sohar Par.* 1. fol. 21. 2. *Bereſchith Rabba* fol. 126. 4. *Medraſch Tanchuma* fol. 46. 3. *Falkut Par.* 2. f. 144. 4. *Schene Luchoth Habberith* fol. 320. 2. Confer in Epistoſa Judæ vſ. 9. ubi refert certamen Michaelis cum Diabolo de corpore Moſis, quam hiftoriam Judas a majoribus ſuis accepiſſe videtur, de qua *Falkut Simeonis* fol. 402. 2. coll. Zach. 3. 2. Et ibidem Judæ vſ. 14, 15. unde hæc deſumpſerit Judas, diſquiritur. De quibus legi poſſunt *Falkut Reubeni* fol. 24. 4. & *Rab. Menachem Rakanati ad Gen.* 5. 24.

Ob hunc magnum uſum Scriptorum Judaicorum Chriſtiani Patres, Origenes, Clemens Alexand. Eusebius, Chryſoſtomus, Hieronymus commercia cum Judæis affectarunt, a quibus ſe omnia habere confeſſi ſunt. *Joannes Morinus Exercitationum Bibl. Lib. I. Exercit. 3. Cap. 2. §. 2-5. ex ipſius Hieronymi Libris* refert & enumerat, quot & quibus Rabbiniſ, vel linguæ Hebrææ Præceptoribus

bus, vel ſtudiorum adminiſtris Hieronymus uſus fuerit: Quinque variis temporibus uſum fuiſſe, ex illius Scriptis colligit: quorum primus erat Judæo-Chriſtianus, ſecundus Barabanus, quartus Lyddæus, tertius & quintus non nominantur. *Conf. Grotii Præſatio ad Annotata Vet. Teſt.* ubi oſtendit, quid Chryſoſtomus & Hieronymus ſcripſerint *Judæorum ope.* Ex hiftoriis autem conſtat, inde a quarto Seculo, quo Hieronymus floruit, uſque ad decimum quintum, vix quenquam extitiſſe qui vel leviter hiſce literis & ſcriptis fuerit imbutus. Sebaſt. Muſterus, Paulus Fagius, Franc. Vatablus, Joh. Drufius, Chriſtophorus Cartwrightus & alii, quorum Commentarii extant in Bibliis Criticis, oſtenderunt, quanta lux Vet. & Nov. Teſt. Libris acceſſerit ex ejuſmodi Judæorum & Rabbiorum libris. Si quis ea non legerit & adduci nequeat, ut mihi credat, eorum teſtimonia breviter producam. *Muſterus Præſat. in Vet. Teſt. ſcripſit:* " Meo judicio inepte " illi agunt, qui contemptis Hebræis Scripturibus pergunt interpretari libros V. Inſtrumenti. Et *Cartwrightus Præſatione in " Exodum:* Imo ex Hebræis ſunt, qui præ-

P R Æ F A T I O

" terquam quod ex Hebraicarum literarum
 " peritia plurima tradant, quæ vix ac ne vix
 " quidem alibi reperiantur, adeo in Sacri
 " textus sensu investigando, (Prophetias,
 " quæ Christum spectant, semper excipio)
 " & in difficultatibus, quæ occurrunt, ex-
 " plicandis, sanos, sobrios, ac di-
 " ligentes sese exhibent, ut inter optimæ
 " notæ expositores non immerito numeren-
 " tur.

Nec omittendus *Theodoricus Hackspanius*
Prolegomenis parte prima notarum Philologico-
Theologicarum in varia & difficilia Scripturæ
loca, ubi hæc habet: " Leges Hebræo po-
 " pulo proprias, Ritus quoque varios ne-
 " mo rectius explicabit, quam Judæus,
 " & quoad leges quidem, quas a reliquis
 " Gentibus secretashabebant, nec illæ cura-
 " bant; nec minus de istis legibus, quæ ma-
 " gna V. T. pars sunt, consulimus Judæos,
 " quam de XII. tabulis Romanos, Athenien-
 " ses de Atheniensium; & Muhammedanorum
 " leges a Muhammedanis discimus. Extra
 " horum (Rabbiorum) adminiculum tene-
 " bræ meræ sunt Christianis Interpretibus.
 " Idem fere de Scriptis Nov. Test. iudicium
 est.

A D L E C T O R E M.

est *Job. Ligtfooti Tom. 2. Præfatione in Evan-*
gelium Matthæi HOR. HEBR. ET TALM.

" Planiores interpretes non habere Textum
 " Evangelii, quam Judæos.

Hæc etiam causa est, quod sæpissime huic
 Tractatui inseruerim *Interpretationes Abarbe-*
nelis ingenii subtilitate & eruditione excel-
 lentis, qui vere dici potest *desisse nugari*,
 quod de Maimonide olim dixit Illustris Sca-
 liger. Nemo tam docte & expedite Hebræo-
 rum Ritus tractavit, & dubia movit, quæ
 nulli unquam vel Judæorum vel Christiano-
 rum Interpretum in mentem venerunt: Ne-
 mo *δυσώριστα & ἀπρόσβατα*, quæ insolubilia dici so-
 lent, felicius solvit Abarbenele, ut non si-
 ne ratione aliquoties gloriari potuerit, *hoc*
ante se neminem vidisse, hæc dubia neminem sol-
visse. Accedit, quod ille sæpe omnes reli-
 quorum Rabbiorum sententias proponere &
 examinare soleat, ut in hoc uno videas omnia.
 Quod etiam testantur doctissimorum Virorum
 iudicia & testimonia. *Constant. L'Empereur in*
Middoth Cap. 5. Sect. 2. " Abarbenelis, it-
 " quit, sententiam adscribere non gravabor,
 " eoque lubentius, quo autorem istum o-
 " mnibus commendatiorem reddam: quia ex
 ipso

PRÆFATIO

„ ipso plura, quam ex omnibus Hebræorum
 „ Doctoribus addisci possunt; si quid in sa-
 „ cris literis obscurius sit, feliciter (nisi
 „ cum contra veritatem Christianam cum
 „ suis obnititur) enarrante. Ita *Joh. Bux-*
torfius Filius Præfat. ad Dissertationes Philol.
Theologicas Ann. 1662. Basileæ editas eum lau-
 „ dat: „ Scriptor ille est ex recentioribus ma-
 „ xime argutus & acutus, nequaquam ita
 „ scrupulose, ut plerique alii, Magistrorum
 „ suorum placitis addictus; sed sæpius ab il-
 „ lis recedens, & libere animi sui sensa pro-
 „ ferens: tum etiam, quoad fieri potest, li-
 „ teralem Scripturæ sensum sequens & pre-
 „ mens &c. Et *Augustus Pfeiffer Professor*
Academiæ Lipsiensis Commentarium Abarbene-
lis in Prophetas priores dignis elogiis exorna-
vit, ubi in Præfatione novæ editioni Lipsiensi
An. 16. 86. præmissa sic scripsit: „ Sensum lite-
 „ ralem, ubi ob antiquitates abstrusiores ob-
 „ scuritate quadam laborat, ita Noster (Abar-
 „ benel) hic illustrat, ut Christianorum lu-
 „ cubrationes (præsertim in Libros *Samue-*
 „ *lis & Regum*) ipsi comparatæ meræ non-
 „ nunquam tenebræ videantur &c. *Loca in*
 „ *speciem pugnancia . . . nemo, meo quidem*
 „ judi-

AD LECTOREM

„ judicio, sive è Judæis, sive e Christianis,
 „ felicius atque expeditius nostro *Abarbe-*
 „ *nele* solvit. *Ritus veterum Hebræorum*, a vulgi
 „ notitia remotiores, *Abarbenel*, ubicunque
 „ sese in textu horum librorum aliqua offert
 „ occasio, ex professo, scite, perite, atque
 „ expedite, plene atque plane pertractat.
 „ Non textum tantummodo illustrat noster,
 „ verum *Dubia*, quoque *Textualia*, quæ pau-
 „ cis, imo sæpe nullis interpretibus in men-
 „ tem venerunt, ita ingeniose movet, atque
 „ dextre solvit, ut curiosa ingenia in sui ad-
 „ mirationem rapere facile possit. Mittimus
 „ alios viros Doctissimos. Si *Libri Historici*
 „ absque Judæorum Scriptis intelligi non pos-
 „ sunt, multo minus quinque *Libri Mosis*,
 „ in quibus multa, quod attinet *Ritus & alias*
 „ res, magnis adhuc difficultatibus involuta, &
 „ tenebris immersa sunt, quæ non nisi a Philo-
 „ logis in apricum protrahi & luci restitui pos-
 „ sunt. Cum Philologia non voces tantum, sed
 „ cum verbis ac phrasibus res ipsas doceat &
 „ tractet.

Cur huic Operi addiderim antiquissimum
Libellum, qui *Megillath Taanith* vocatur,
 Præfatio docebit Lectorem. *Indices ad hanc*
 novam.

P R Æ F A T I O.

novam editionem Tractatus de Festis atque ad Megillath Taanith accomodarunt & digesserunt Ornatissimi & Doctissimi Viri Juvenes Lippiaci, H. Bern. Reuter, S. S. Minist. Cand. & Otto Conradus Bröffel, S. S. Theol. Studiosus, qui Loca S. Scripturæ, Voces Hebræas, Res & Verba in hisce duobus Libris comprehensa accurate notarunt. Denique adhuc quædam emendanda veniunt. In Præfatione prima pag. 3. lin. 12. & 13. apostrophæ erant omittendæ, quia citata ex Strauchio discernenda a Scaligerianis. In Addendis & Corrigendis Pag. penultima pro Pag. 193. legi debet Pag. 153. & pro Pag. 169. leg. P. 196. & in fine pro מנה leg. INDEX. Tu interim, Benevole Lector, vale, & studiis nostris benigne fave.

Harderovici d. 24. Julii.

MDCCXXIV.

CON-

CONSPECTUS CAPITUM.

Utriusque PARTIS Hujus OPERIS

DE TEMPORIBUS SACRIS
ET FESTIS HEBRÆORUM.

PARS I. τεχνη f. Artificialis.

C A P U T I.

DE Anni Tempestate, qua Mundus conditus. Pag. 4.

C A P. II.

De Primo Mundi Anno. 17.

C A P. III.

De Annis, sive de ratione & modo Annorum. 24.

C A P. IV.

De discrimine Annorum Hebræorum, eorumque varia forma, & speciatim de forma & ratione annorum antiquissima Patriarchali, ante Mosem usitata. 29.

C A P. V.

De Anno Diluviano. 30.

C A P. VI.

De nova anni forma post Exitum ex Ægypto à Mose instituta. 35.

CAP.

MUTI CONSPECTUS

C A P. VII.

De forma & ratione anni tempore jugi Macedonici & Regni Græcorum. 36.

C A P. VIII.

De novissima Anni Judaici forma a R. Hillele Hannafi introducta; deque Synedrii Magni Hebræorum origine & interitu, Cyclique 19. annorum antiquitate & ortu. 41.

C A P. IX.

De Tekuphis five Conversionibus, deque Mensibus Anni. 52.

C A P. X.

De Septimanis, deque Diebus Anni. 62.

C A P. XI.

De Trajectione Dierum, vel Translatione unius diei in alium. 73.

C A P. XII.

De Horis, five Diei in horas partitione. 82.

P A R S

C A P I T U M.

P A R S II.

Χρονική καὶ ἱστορική

Seu Chronologica & Historica.

C A P U T I.

DE Origine, causis que & rationibus Rituum Judaicorum, contra MARSHAMUM & SPENCERUM. Pag. 91.

C A P. II.

De causis & scopo Legum Ritualium, contra Spencerum. 98.

C A P. III.

De Legibus Hebr. Ritualibus, & speciatim de loco Ezech. 20: 25. 106.

C A P. IV.

De Origine Tabernaculi, Templi, Sacrificiorum, Aræ & Cherubinatorum. 112.

C A P. V.

De loco Jeremiæ 7: 22. 23. a Spencero passim allegato. 135.

C A P. VI.

Refutatur Spenceri & aliorum sententia, Deum in Lege Mosis Bona & Mala tantum corporalia & terrestria, nulla præmia & supplicia spiritualia & æterna, proposuisse Lev. 26. &c. Et verus sensus loci Num. 15. 30. indagatur. 144.

C A P. VII.

Circumcisionis originem ab Ægyptiis non esse repetendam. 158.

C A P. VIII.

De Origine Festorum Hebræorum in genere. 156.

C A P. IX.

De Sabbatho, ejusque Origine & Causis. 173.
Hic

CONSPECTUS CAPITUM.

Hic deciduntur Quæstiones 1. De Tempore primæ Institutionis. 2. De tempore Observationis Sabbathi. 3. De Natura Sabbathi. 181.

C A P. X.

Hic deciduntur Quæstiones reliquæ Capitis noni præcedentis §. 18. propositæ; quarum Quarta est, an Præceptum de die septimo observando sit Morale, vel Positivum aut Ceremoniale; Quinta de Sabbatho Mystico; Sexta de Sabbatho Christianorum, sive Diei Dominicæ observatione. 230

C A P. XI.

De Origine & Causis Neomeniarum menstruarum. 238

C A P. XII.

De Festo Paschatis & Azymorum a Deo mandato. 255.

C A P. XIII.

De Origine Festi Pentecostis, a Deo instituti. 286.

C A P. XIV.

De Festo novi anni, sive Die Clangoris buccinæ, initio mensis Tisri celebrato. 300

C A P. XV.

De Die Expiationum. 309.

C A P. XVI.

De Causis Festi Tabernaculorum, deque Hosanna Rabba, Octavo die, & Lætitia Legis 317.

C A P. XVII.

De ratione Schemittæ, seu Anni Sabbathici a Deo mandati. 328.

C A P. XVIII.

De Anno Jubilæo, Juribusq; & Privilegiis anni jubilæi. 341

TRACTA-

TRACTATUS

DE

TEMPORIBUS ET FESTIS

DIEBUS HEBRÆORUM, EORUMQUE
ORIGINE ET CAUSIS

In duas Partes tributus.

Pars I. τεχνική s. Artificialis

De Tempore, ejusque Distributione.

Quandoquidem in hoc Tractatu propositum mihi est *Festorum* solennitates, quæ in Judæorum gentē olim observatæ, & adhuc in usu sunt, eorumque *Originem & Causas* investigare, festa autem illa certis *temporibus* annexa sunt & alligata, necesse erit, ut antequam ad explicationem eorum accedam, *Doctrinam Temporis*, quod, definiente Aristotele, est *numerus motus secundum prius & posterius*, sive mensura motus quorundam siderum, præsertim Solis & Lunæ, a dato puncto cœli ad idem punctum conversio, ejusque Distributionem in *Annos, Tekuphas* sive Cardines, *Septimanas, Dies & Horas*, præmittam, quæ sunt *Lux veritatis*. Apud quos enim ratio temporis non cohæret, apud illos, judice Tatiano, in Græcorum disciplinis versatissimo, *Romæ* converso, neque fidei historicæ ratio ulla constare potest.

II. *Doctrinam* autem temporum, ab *Hebræis* profectam, omnium aliorum populorum, Chaldæorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Græcorum &c scientiæ & disciplinæ, tanquam certiorē & accuratiorem longe esse præferendam, nemo facile in dubium vocabit; quoniam non tantum *Ratione*, verum etiam *Instituto divino*, Mosis & sacrorum Codicum auctoritate subnixā fidem sola meretur. Ideoque *Moses Bar Majemon* in *Tract.* קריש הורש
A
sive

five de *Consecratione Calendarum* cap. 17. & 19. recte scripsit, omnem disciplinam, veris argumentis & rationibus certis confirmatam, esse accipiendam, five a Prophetis, five a Gentibus profectam; ut autem certa doctrina harum rerum percipiatur, non ad exterarum nationum, quæ vera historia destituuntur, monumenta confugiendum, sed ex *Lege divina*, & *sacrorum Librorum fontibus*, in quibus nihil desideratur, certam temporum scientiam esse hauriendam.

III. Nulli enim populi, qui propter temporum inscitiam, multa annorum millia, & immania quædam temporum intervalla, fabulosasque finxerunt antiquitates, Mose antiquiorem Scriptorem unquam produxerunt. Hinc Deut. 4. 8. laudatur populi Israëliti *scientia & intelligentia*, quæ est divinarum ac humanarum rerum cognitio, quam Talmudici quoque in *Gemara Bab. Schabbath* fol. 75. ad usum vitæ, immo ad sapientiam חסד וחסד ומולות *computi Cardinum*, five *revolutionum partium*, ac *siderum* accommodarunt. Huc merito referri debet locus 1. Par. 12: 32. ubi filii Isascharis dicuntur *habuisse intelligentiam temporum, scientes, quid faciendum esset Israëlitis*. Quod in Paraphrasi Chaldaica, nec non a R. Jose, aliisque antiquis Judæis, & recentioribus R. D. Kimchio, Abarbenele (in Exod. 12: 2.) & R. Sal. Abenmelech explicatur de eorum cognitione motuum corporum cœlestium, in figendis initiis annorum & mensium, intercalandis mensibus & annis, in novilunio indagando, ad definienda festa temporibus suis celebranda, ut prius scire possent Israëlita, quid sui esset officii in observatione istorum dierum.

IV. Accedit, quod *novus Judaicus computus*, quem concinnavit Hillel Hannasi, de quo postea, omnium, qui hodie in usu sunt, Ethnicorum & Christianorum, *artificiosissimus sit & elegantissimus*, quod non tantum Scaliger & Seldenus, verum etiam Petavius aliique Doctissimi Viri agnoverunt, eumque calculum summis laudibus prosecuti sunt.

V. Quamvis autem nova illa Hillelis periodus *τηχινω̃ς* magno *artificio* sit condita, *ισοπινω̃ς* tamen deficit, & peccat in figendo orbis conditi initio. Etenim a creatione mundi, Judæorum *Æra* præcessit demum *Æram* Dionysianam vulgarem, five annum natalem Christi, annis 3761. atque ita secundum calculum Dionysii Exigui, ut & Bedæ, Jos. Scaligeri & aliorum, deficit totis 189. annis,

annis, & secundum Usserium, cui tempus conditi mundi anno circiter quatermillesimo, five anno 4004. contigisse videtur, adhuc pluribus.

VI. Rationes deficientis hujus calculi in *Æra* Judaica variæ sunt, ex historiae sacrae & variorum locorum Scripturae interpretatione ortæ, quarum una ex præcipuis est, ut alias heic sicco pede præteream, quod annos Monarchiæ Persicæ Judæi rerum historicarum imperiti, nimis contrahant, & totos annos 150. & amplius demant, isti *Æræ* insuper assignandos, secuti auctoritatem *Seder olam rabba* cap. 30. Ita ad hujus ductum ex loco Dan. xi. 2. perperam intellecto asserunt, Persarum quatuor duntaxat fuisse Reges s. Monarchas; cum ex Ptolomæi Canone, & aliis constet, Reges illorum non *quatuor*, sed minimum *decem* extitisse.

VII. Fatetur etiam & pluribus demonstrat doctissimus Hebræorum Chronologus R. Asaria in erudito opere *Meor Enajim* cap. 34. & prolixius cap. 38. a *Cyro usque ad Darium ultimum fuisse* 14. Reges Persiæ. R. Saadias & R. Abr. Aben Ezra quoque plures quam quatuor supputant Reges. Adscribi meretur interpretatio Abarbenelis, quam R. Asaria allegat libri citati cap. 38. fol. 121. 2. חכמינו לא שללו היות יותר משלשה מלכים לפרס ולא מנו אותם אבל אמרו כלבר אותם שקבלו ישראל בהם טוב או רע שהם כורש אחשורוש ודריוש כי שאר המלכים לא עשו בענינם כלום.

Sapientes five *Doctores nostri non negarunt, plures fuisse, quam tres Reges Persiæ, nec numerarunt eos, sed illos tantum recensuerunt, a quibus Israëlita bonum aut malum acceperant, qui sunt Cyrus, Abasverus, Darius. Nam reliqui Reges in rebus eorum nihil quicquam effecerunt.* Hæc fusius prosecutus est Abarb. Comm. in Dan. xi. 2. Fonte xi. Palma 3. fol. 70. col. 1. 2. 3. Non dissimulant ergo Magistri doctiores & prudentiores, hanc rem accuratius indagantes, errorem hic a suis Doctoribus commissum, & in specie Abarbenel eo nomine refutat auctorem *Seder Olam*, ideoque, non obstante illo in *Æra* Judæorum defectu, recte asseritur, accuratissimum esse *novum & hodiernum Computum ab Hillele ordinatum*, quod Jos. Scaliger & D. Petavius suo testimonio confirmant.

VIII. Cum ergo ab antiquo harum rerum Israëlita præ aliis populis tantam habuerint scientiam, non tantum per naturam, sed etiam per revelationem divinam, calculum aliarum nationum Mathematicos & Astronomiæ peritis discutiendum relicturi, iis explicandis & illustrandis, quæ Hebræi, non minus quam alii populi in disci-

disciplinis Mathematicis & Astronomicis versati, de hac temporum Doctrina nobis tradiderunt, quæque a nonnullis non recte percepta, vel parum explicata videbuntur, aut difficultatibus etiam nunc obnoxia, quantum hujus instituti ratio patitur, operam impendere, certaue ab incertis & dubiis, faniora a commentitiis discernere animum induximus.

CAPUT I.

De Anni Tempestate, qua Mundus conditus.

Hic primum a Judæis & Christianis, ut certus terminus a quo in putandis temporibus figatur, quæstio agitur de *anni Tempestate*, qua mundus conditus? sive ad quem Cœli vel Anni cardinem seu Solstitialem seu Æquinoctialem, principium solaris motus referri debeat? Nos missis *Solstitiis*, de quibus Judæi non movent quæstionem, hodieque inter Chronologos vix amplius lis est, in *Æquinoctio* exordium motus constituendum esse existimamus. Duplex enim anni ingressus ac principium in usu fuit apud priscos Judæos, unum ab *æquinoctio Verno*, alterum ab *æquinoctio Autumnali*, in Lege Moſis indicatum, quod occasionem dedit inquirendi, a quonam ex his duobus æquinoctiis mundus fuerit creatus. Sunt Viri docti, qui impossibile fuisse putant, ut, mundo sex diebus a Deo creato, eodem tempore super totam terram veresset vel autumnus, ideoque hanc quæstionem inanem esse volunt: Sed illi non considerant, id ipsum intelligi de Climate Adami, quod septentrionale fuisse supponitur. In illis enim Mesopotamiæ seu Babylonæ partibus, vel Climate conditi Adami & Paradisi, potuit esse æquinoctium Autumnale, cum in aliis partibus terræ esset æquinoctium Vernum, aut vice versa; & in aliis partibus hyems, in aliis æstas.

II. Nos æquinoctio vel tempore *autumnali* mundum conditum fuisse credimus; quoniam in sacro Codice pro eo dantur invicta argumenta, quibus hoc muniri potest, si loca, quæ nobis hujus rei fidem faciunt, rite perpendantur. Etenim *חג האסיף* Festum Collectionis, cum fruges ex agris in horrea colligebantur, quod etiam dicitur *festum Tabernaculorum* Lev. 23: 39. erat celebrandum *בצאת השנה* exeunte anno, sive in exitu anni Exod. 23: 16. & Cap. 34: 22.

שנה

חג האסיף in *revolutione* sive *conversione anni*. Quum duplex tantum esset principium anni Hebraici, aliud *Ecclesiasticum* seu Sacrum, cujus caput erat *Nisan*, quo in figendis & numerandis festivitibus, vel indicendis jejuniis antiquitus utebantur, aliud *Politicum* vel Civile, cujus caput erat *Tisri*, quod Respublica Judæorum in rebus civilibus, contractibus, hominum commerciis, aliisque negotiis secularibus & forensibus decidendis aut firmandis adhibebat, alterutrum hisce locis intelligi oportet. At *Nisan* esse nequit, ut Scriptura & experientia docent, ergo debet esse mensis, quo festum Tabernaculorum & Collectionis frugum celebrabatur, & hic est *Tisri*, qui erat anni civilis primus mensis, sed sacri *septimus* Lev. 23: 34.

III. Ideoque hoc etiam de *ineunte anno* potest intelligi, quia in designatione temporis statuti, modo antecedentis modo sequentis ratio habetur. Ita eleganter ad Exodi 34: 22. commentatus est Aben Ezra: *סוף השנה הוא חזרה חשנה האחרת* *Finis anni unius est initium anni alterius*; addit: *Et hujus rei symbolum est, quod Sol ingreditur signum Libræ.* Ideo *חג האסיף* in *revolutione anni scriptum est*. Quæ *revolutio anni* fit, ait R. Salomo, *dum redit annus in principium anni venientis* sive sequentis; Vox *Tekupha* *revolutio* significat *מסבה* *circumactionem*. Pariter Abarbenel, id ita dictum esse, scripsit, *quod a Tisri ad Tisri annos numerarent, quo circulus anni absolvitur & incipit*.

IV. Nec est, ut dicas, Festum Tabernaculorum & Collectionis frugum non in exitu anni, sed quinto decimo die novi anni celebrari cœpisse, juxta Lev. 23: 3. seq. Quia hic respicitur ad annum, qui verti censetur non tam initio *Tisri*, quam medio, ratione æquinoctii autumnalis. Quandoquidem *Tekupha* sive conversio illud momentum temporis designat, in quo præcise solaris definit annus, quod non est idem tempus cum *Novilunio*. De anno *solari* sermo est Exod. 23: 15, 16. cap. 34: 18, 22. & Deut. 16: 1, 13. sed de *lunari* Exod. 12: 2. Num. 28: 16, 17. cap. 29: 1, 7, 12. aliisque locis agitur. Cum de *anno* simpliciter ejusque conversione loquuntur Hebræi, naturalem & solarem intelligunt: Ita Moſes Bar Maimon in *Kiddusch Hachodesch* cap. 1: 1. scripsit: *Anni diriguntur a nobis ad conversionem Solis annuam, quod scriptum in Lege Deut. 16: 1. Observato mensem Abib. &c.* De quo infra plura.

V. 2. Pro autumnali anni initio quoque militat constitutio de

A 3

Annis

Annis Sabbathicis & Jubilæis mense *Tisri* inchoandis Exod. 23: 10, 11. Lev. 25: 3, 9, 20. Annus enim Sabbathicus, sive intermissio & quies a cultura terræ fiebat quolibet septimo anno, ut post *Tisri* seu septimi mensis ingressum neutiquam liceret culturæ terræ operam dare per annum; & ab hoc eodem *Tisri* incipiebant supputare annum *Jubilæi* quinquagesimum, annum indulgentiæ & remissionis, quo servi manumissi, & possessiones redibant ad proprios dominos.

VI. 3. Nec illud ad autumnalis æquinoctii fidem leve est argumentum, quod Judæi ab autumnno mense septimo *Annum & Lectionem Sabbathariam* ordiuntur, quoniam eodem Mundum conditum esse credunt: Frustra excipitur, hoc ad recentius *Masoretharum* institutum esse referendum, & ad conformitatem cum *Indictionibus Romanis* subintroductam. Cum hujus rei consuetudo ex Mosis institutione repetenda sit Deut. 31: 10. ubi lectio Legis septimo quovis anno injuncta, mense *Tisri* erat peragenda. Finiunt mense *Tisri* lectionem Legis Sabbatho, & sequente Sabbatho eandem incipiunt. Quod etiam cognoscere licet ex Act. 13: 14, 15. & cap. 15: 21. *Moses in Synagogis per omne Sabbathum lectus.* Hanc consuetudinem ab usque Mosis ævo ductam Judæi volunt. Vid. Majem. *Traët. de Precibus* cap. 12: 1, 2. Sequentibus vero temporibus V. T. usus obtinuit, ut etiam ex *Prophetis* quædam particulæ prælegerentur. Et *Indictionum* usus demum coepit Sec. IV. Christ. ut post Scaligerum Petavius docet Tom. 2. Lib. 11. cap. 40.

VII. 4. Præter ista argumenta ex S. Codice, sive מדרן ההנהגה ex *instituto & placito* deprompta, Abarbenel *Comment. in Exod.* 12: 2. fol. 148. 2, 3. ממדור הטבע a naturali mundi rerumque productarum ordine argumentatur: Constituendum scilicet esse *principium diei a vespera præcedente*, doceri ait Gen. 1: 4, 5. Exod. 12: 19. Lev. 23: 32. quando Sol incipit occumbere; & *principium anni a Tisri*, vel ab autumnno, quando Sol ingreditur in signum Libræ. In his enim tempora familia esse censet temporis generationis hominis, animalium & plantarum; in quibus primo est tempus *conceptionis*, postea *nativitatis* & exitus in lucem hujus mundi: & hoc modo ut animalia primo in utero gestantur, deinde ex utero prodeunt, ita ratione *diei* Solem, ratione *anni* plantas ac germina primo quasi in utero terræ latuisse dicit, כחקופה תשרי a *revolutione Septembris*, quando

quando est tempus sationis usque ad *Nisan*, deinde ex ejus utero prodiisse כחקופה תשרי a *revolutione Nisan* vel Martii, quo germina egrediuntur. Simili modo Ben. Pererius in *Genes.* 1: 11, 12. Num. sive §. 121. & 124. argumentatus est, nimirum *autumni tempus*, quo *semina terræ mandantur*, respondere *conceptioni & generationi animalium in utero*, ideoque *autumni tempus conceptioni & generationi rerum convenire*, ob idque *primordiis mundi magis esse idoneum*; tempus autem *veris magis respondere adolescentiæ & juventuti ipsius mundi*.

VIII. Quum igitur in *Seder Olam* cap. 4. & *Rosch haschana* fol. 10. & 11. tradiderunt, R. Eliezerem statuisse, mundum esse conditum in mense *Tisri* f. Septembri, R. Josuam autem mense *Nisan* f. Martio creationem assignare, & Doctores Gemaræ opinioni R. Josuæ calculum suum addidisse; hæc sententias Abarbenel l. c. cum Gemaricis ita conciliandas esse putat, ut R. Josua credidisse censeatur, mundum non fuisse conditum בזמן הדין tempore *conceptionis* rerum in autumnno, sed בזמן לידה tempore *nativitatis* earum, sive tempore verno, eo quod omnia in perfecto suo decore & statura condita, ולא קדמה בבריאה הכוח על הפועל nec in *creatione potentia præcesserit actum*, cum בריאה הראשונה היתה על דרך הפליאה prima *creatio fuerit miraculosa*, & supra naturam, principium autem Anni deducatur juxta consuetudinem naturalem & motum cœli.

IX. Ergo R. Josua existimavit, mundum in mense *Nisan* vel Martio fuisse conditum, & postea sex mensibus exactis, *principium anni* in mundo fuisse a *Tisri* f. Septembri, atque ita reliquos annos omnes sequentes, juxta ordinem naturalem initium habere a *Tisri*. Isti Hebr. Doctores R. Josua & R. Eliezer fuerunt discipuli R. Jochanan Ben Saccæi, & hic discipulus magni Hillelis, qui cum Schammai centum circiter annis ante vastationem Templi II. vixere.

X. Huic sententiæ de æquinoctio autumnali, quo mundus conditus, non modo Judæi, בערי הקבלה *Magistri Traditionum* sive *Rabbanitæ* nuncupati, (exceptis Karæis, qui בני מקרא *Filii Scripturæ* seu כהני מקרא *Magistri Scripturæ* dicuntur, & mundum in *Nisan* conditum esse volunt, licet de anno *Lunari* a Mose instituto inter hos & Rabbanitas nulla sit discrepantia) a multis seculis, Josephus 1. *Antiq.* cap. 3. Chaldæi Paraphrastæ, Talmudici & alii, verum etiam Christiani, Tostatus Abulensis, Pererius, Torniiellus, J. Scaliger, qui priorem pro Vere retractavit, Calvisius, Petavius,

vius, Lud. Cappellus, Usserius, Spanhemius, multique alii viri eruditi calculum suum adjecerunt.

XI. Interim multa loca Scripturæ nostræ sententiæ videntur adversari, & alteram stabilire, quod nimirum *principium* anni non sit *Tisri* Sept. sed *Nisan* Martius. Vide sis Exod. 12: 2. cap. 13: 4. 2 Reg. 25: 8, 25. Jer. 39: 1, 2. Esth. 3: 13. cap. 8: 12. cap. 9: 1. Hinc Abarbenel *Comm. in Legem fol. 147: 3.* ad Exod. 12: 2. hoc dubium movet: Si Deus voluit & constituit, ut *Nisan* esset caput mensium & principium anni, quomodo consenserunt in eo Magistri, ut annum putaverint a mense *Tisri*, cumque fecerint caput anni? quo ipso transgressi sunt hoc præceptum Exod. 12: 2. החדש הזה וכו'. In *Cod. Rosch haschana cap. 1.* de eo disputant Sapientes, & suffragantur R. Josuæ, asserenti in *Nisan* mundum esse conditum, quid ergo causæ est, quod in eo omnes conveniant, ipse quoque R. Josua, ut annum putent a *Tisri*, quum cum debuissent putare a *Nisan*, quod eo mundus conditus, idque eo magis, quod Deus ipse Exod. 12: 2. hoc præceperit? Est igitur repugnantia inter hoc præceptum *mensis Nisan*, & præceptum *Diei Clangoris*, sive novi anni Num. 29: 1.

XII. Respondet Abarbenel *l.c. fol. 148: 3, 4.* Ecce dicit Deus, *Hic mensis vobis erit primus*, ut ostendat, mensem primum naturaliter juxta Solis motum in *Zodiaco*, non esse mensem istum, (hic enim est mensis *Tisri*) sed ex instituto & placito divino; & hoc respectu dicit, illum Ipsis debere esse primum mensem, & principium anni. Ut ita duo habuerint anni principia, unum naturale a *Tisri*, alterum ex instituto & placito a *Nisan*, idque eo fine, ut semper recordarentur benignitatem Domini, quas illis exhibuerat in educatione ex *Ægypto*: siquidem voluit, ut ille mensis, quo ex *Ægypto* egressi, primus ipsis esset mensis anni, & ab eo inciperent menses numerare, sicut dicitur: *in mense secundo, in mense tertio*; item ut ab eo supputarent *Æras* & *Annos*, juxta illud Num. 1: 1. Anno secundo egressus filiorum *Israëlis* ex *Ægypto*. Hujus ergo respectu *Nisan* fuit mensis primus, sed *Tisri* septimus.

XIII. Paulo post addit Abarbenel: Cum Lex diligenter caverit, ut hic mensis *Nisan* primus esset Sole existente in principio signi *Arietis*, sicut legitur Deut. 16: 1. *Observa mensem Abib*, (spicarum maturefcentium) *Abib* autem dependeat a Sole; hinc perspicuum est, menses esse debere quandoque 12. quandoque 13. quia annus

annus solaris menses duodecim Lunares undecim circiter diebus excedit: Hinc anno mensis alius necessario fuit addendus, quo *Nisan* semper caderet in mensem *Abib*, & talis annus appellatur שנת העבור *Annus intercalaris*. Tum enim *Adar*, mensis ultimus iterabatur, ac *Adar Veadar* dicebatur.

XIV. Eodem modo illud Exod. 12: 2. sq. exponit Aben Ezra: Moses præcepit observare dies mensis Lunaris, ut festa temporibus suis custodirentur. At non commemoravit in Lege, numerandos esse menses 12. aut 13. sed tantum dixit: *in mense*, quo invenitur *Abib*, incipietis numerare; & iste vocabitur primus, tam si sit annus tredecim quam si sit duodecim mensium. Atque ita scriptum est, *in mense 2. in mense 3.* eademque est ratio omnium reliquorum. Hisce suffragatur R. Levi Barcelonita, scriptor libri החנוך *Institutionis*, ad h. l. *Præcepit Deus S. B. facere Pascha eo tempore, quo exit frumentum in spicam* Deut. 16: 1. & festum *Tabernaculorum* tempore collectionis sub revolutionem anni Exod. 34: 22. *Nisi autem עיבור השנים embolimus sive intercalaris annus esset, non redirent festa tempore suo: eo quod Israëlita computant menses & festa sua juxta dies anni lunaris, qui est 354. dierum, 5. horarum, 876. scrupulorum: Et sic deficiunt a Solari anno dies 10. horæ 21. scrupuli 204.* De anno tredecim mensium, qui embolimus s. intercalaris vocatur, postea.

XV. Dum hoc scribo, in mentem venit, quod legi apud Doctissimum Virum Sebast. Schmidt in *Tract. de Paschate Part. 1.* qui mundum circa *Æquinoctium vernum* conditum esse arbitratus, negat Exod. 12: 1, 2. præceptum esse datum de mensibus eorumque initio, & hunc versum 2. a sequentibus, in quibus mandata sunt, vult esse separatum, primumque præceptum datum esse contendit vs. 3. Et quia versu 2. verbum substantivum subaudiendum, non futurum היה *erit* vel *esto*, putat esse subintelligendum, ut sit præceptum, sed præsens est, & vertenda esse verba: *Mensis hic primus est vobis*. Sic etiam Goussset in *Comment. linguæ Hebr.* ad vocem אביב annotavit, Mosem non dicere Exod. 12: 2. *Caput mensium היה, erit*, quo futuro notari posset novus ordo incipiens in posterum observandus, sed abesse verbum substantivum, & ita more solito supplendum verbum est.

XVI. Verum enim vero unusquisque videt, heic futurum tempus designari, quod etiam vox לכם *vobis* innuit, nimirum illum

mensē *naturaliter* juxta Solis motum non esse principium anni, sed tamen *ipsis*, ac ipsorum respectu, *ex institutione* principium mensis fore, non aliis nationibus. Recte in *Targ. Jon.* hic ver-
sus est translatus: *Mensis iste vobis caput mensium erit, & ab eo incipietis numerare festa, nec non tempora & revolutiones: ipse vobis primus erit in numero mensium anni.* Et Fl. Josephus *Antiq. 1. c. 3.* *Moses Nisan primum mensē in festis constituit sed in venditionibus & emptionibus aliaque gubernatione nihil de pristino ritu innovavit.* Hoc etiam docent omnia sequentia commata Exod. 12: præsertim 14. *והיה היום ההוא לכם לזכרון* Et ERIT vobis dies ille in monumentum, & celebrabitis illum festum Domino.

XVII. Doctiss. Schmidius tamen juxta suam hypothēsin verba Exod. 12: 1, 2. hoc modo intelligenda & explicanda esse censet: *Dixit Dominus ad Moysen dicendo: De tempore anni, in quo vos cum populo vivatis, monendi non estis prolixè: est enim, ut nosis, nunc vobis mensis primus inter menses anni, & manebit, ut hætenus fuit: omisso igitur de tempore sermone, ad id accedo, quod hoc mense observari volo; itaque loquimini &c. v. 3.* *Decimo die mensis hujus accipietis &c.* Sicut 1 Sam. 20: 5. *Ecce Calendæ cras &c.* Non nescivit Jonathan, esse Calendas, nec David eas instituit, sed præmissio eo, quod utrique notum, subjecit, quid ipse factururus, & quid à Jonathane fieri vellet: ita & hic Exod. 12: 2. Mensis hic primus est, nempe notus; adeoque, addit, *Deus hic non quidem præcepit & instituit, consensit tamen & confirmavit, ut deinceps eadem consuetudo etiam in Ecclesiasticis retineretur & observaretur.* Porro refert, hinc non sequi, Nisan antea non fuisse primum mensē, & nunc *primum* vocari propter educationem populi Israël. ex Ægypto; sicut non sequi, ait: Isaac puteum *Schiba* seu *Beerscheba* vocavit Genes. 26: 33. ergo puteum antea non esse ita vocatum, quod falsum esse ait, liquere, quia sic jam vocatus erat ab Abrahamo Genes. 21: 31. Hisce omnibus subjungit, posse quoque concedi totum argumentum & dici, *Nisan non fuisse primum Israëlitis etiam, nempe per tempus, quo Ægyptiorum annos acceptaverant, non autem sub ætate Patriarcharum, aut ab initio mundi: Abarbenelem enim habere, quod Israëlites in Ægypto assuefacti fuerint annis Ægyptiorum, hæc autem (Exod. 12:) jussi sint non amplius ita facere.* Hætenus Schmidius.

XVIII. Sed parum aut nihil ad rem facit totus ille discursus. Quæro enim, unde noverint *Israëlites*, hunc fuisse *primum mensē*, si Moses id hæc primo non manifestaverit, illumque observare præceperit? An hoc Israëlitis ita notum fuit, sicut Davidi & Jonathani tempus Calendarum sive Neomeniarum? Hic enim hanc rem tanquam ignotam Moses & Aaron populo dicere debebant *לומר* dicendo, præcipiendo & ordinando. Eadem est ratio argumenti ex locis Gen. 21: 31. & cap. 26: 33. desumpti: quamvis diversa sit ratio locorum Exod. 12: 2. & Gen. 26: 33. Cum Piscator alique Interpretes dubitent, utrum puteus Genes. 26. fuerit idem cum illo Gen. 21. Vid. Abarbenel ad Gen. 21. fol. 73. 3. & ad Cap. 26. f. 84. 3. quæst. 5. & f. 85. 2. 3. & Cartwright ad Gen. 26. Adeoque Exod. 12: 2. non est *confirmatio mensis primi antea instituti*, sed *prima institutio*, quia aliud initium neque in Genesi, neque in præcedente historia Exodi erat patefactum. Et hoc ipsum non diffitetur Schmidius, quando concedit, affirmari posse, *Israëlitas in Ægypto assuefactos fuisse annis Ægyptiorum, hæc autem Exod. 12: 2. Jussos esse non amplius ita facere.* Atque ita se jugulat suo gladio. Ita quoque Doctissimus Abr. Calovius, qui cum Schmidio statuit, mundum tempore vernali esse conditum in *Chronico Bibl. Sect. 1. Quæst. 5.* asserit, quod in Ægypto huic revolutioni assueti fuerint Israëlites, & quod *hujus consuetudinis Ægyptiacæ epanorthosis facta sit* Exod. 12: 2. populoque MANDATUM, ut mensē *Abib* vel *Nisan* haberent pro anni principio: ut ab illa consuetudine, quam in Ægypto contraxerat, revocaretur ad *pristinam Patriarcharum & primævi mundi tenorem, in anni initio.* Sed unde probabit hoc posterius, *Patriarchis & primævo mundo mensē primum Nisan in usu fuisse?*

XIX. Objicit Schmidius, non posse dici *mensē primum*, propter exitum Israëlitarum ex Ægypto, eo quod *initium ejus* non potuerit numerari ab exitu isto, cum *in medium mensē* incidere. Si Deus, inquit, voluisset menses numerari numeratione prius non usitata, *initium mensium constituisset potius plenilunium mensis*, quo exiverunt ex Ægypto; quo modo accurate numerassent ab exitu suo Israëlites: Id vero quia factum non est, arguit probabilissime, quod Deus priorem numerationem mensium, & mensium initia relinquere voluerit, sicut jam olim fuerant. 2. dicit: Annos à Iudæis inchoari à *Tisri*, verum quidem est, sed quæritur,

tur, quid olim factum sit: Certe locus Num. 10: 11. *Et factum est in anno secundo, in mense secundo* &c. manifeste probat, quod Scriptura solita sit numerare annos ab exitu ex Ægypto (sic & 1 Reg. 6: 1.) Ubi quam contortum erit *in anno secundo, & mense secundo*, sed numerando annum à Tisri, & mensem ab exitu ex Ægypto? cum contra planissimum sit: in anno secundo, & mense ejus secundo.

XX. At nullius est momenti, quod objicit de plenilunio. Unde enim incipiam numerare mensem primum, nonne à die primo? Sicut Jos. 4: 19. dicitur, *decimo die mensis primi*: & Cap. 5: 9. *celebrarunt Pascha quarto decimo die illius mensis*; scilicet primi; ex præscripto Exod. 12: 6. Ergo Scriptura ipsa vocat eum *primum mensem*. Conf. Exod. 13: 4. Cap. 23: 15. 2. Nec contortum illud est Num. 10: 11. *anno secundo mense secundo*, si numeretur annus a Tisri, & mensis ab exitu ex Ægypto, vel à mense Nisan. Quandoquidem Scriptura multis locis alio modo annos, alio menses numerat, sicut Neh. 1: 1. *Verba Nehemiæ, filii Chacalje*; *Fuit autem in mense Cislevo (Novembri) anno vigesimo.* & Cap. 2: 1. scribitur: *Et fuit mense Nisan, anno vigesimo Artaxerxis Regis. Ex quo videtur*, ait Rabbi Chasda in Gem. Rosch hasch. Cap. 1. *illos non numerasse a Nisan (Martio) annum 21. Probabilius igitur est eos computum a sequente Tisri (Septembri) anni 21. instituisse, quia Tisri est caput & anni principium multarum rerum.* Conf. 2 Reg. 25: 8.

XXI. Ad Argumentum ab Hebræis desumptum è loco Exod. 34: 22. *in Tisri est Tekupha sive revolutio anni*, ergo & initium anni: respondet Schmidius verba retorquendo in Hebræos & Christianos dissentientes hoc modo: In Nisan, mense vernali, quo Joab exivit adversus Ammonitas 2 Sam. 11: 1. est revolutio anni, ergo aliquis mensis vernalis est initium anni: Similiter 1 Reg. 20: 22, 26. 1 Par. 20: 1. Distinguendam ergo monet *revolutionem anni*: quæ vel sit *recursus initii anni*, seu in quo unus annus absolvitur, & alter incipit; vel *finis alicujus negotii, operis, laboris* &c. Priorem revolutionem præcise, immo commode, intelligi non posse in loco Exod. 34: 22. Cum festum collectionis, seu tabernaculorum, non sit celebratum in fine anni unius, & initio alterius, (si utique inchoetur annus a Tisri) quia festum illud celebratum in medio Tisri, atque adeo, cum novus annus ante 14. dies

dies incepisset. (Idem Gousslet urget loco supra citato) Posteriorem autem revolutionem locum habere posse, si accipiat *de tempore fructuum*. Addit: quod attinet locum Exod. 23: 16. *exire annum*, non tantum, quando ad finem pervenit, sed exire etiam, quando ejus omnes fructus collecti sunt, & in agris esse desinunt: ita apud nos quoque Christianos, tempore autumnali, quando de fructibus terræ sermo fuerit, sine absurditate dici posse, annum exivisse. Eodem modo Calovius l. c. cum Luthero censet, *solum exitum anni ob cessionem vel finem operarum rusticarum* dici.

XXII. Resp. Ista explicatio revolutionis anni, quam Schmidius facit, refellitur ex altero loco Exod. 23. 16. ubi disertis verbis festum collectionis & tabernaculorum dicitur celebrandum *השנה השלישית* exeunte anno. Tekuphot f. *revolutiones anni*, fateor, sunt quatuor, & ubi earum mentio facta, ex circumstantiis textus est colligendum, quænam indiget: Hic autem *revolutionem Tisri* definiri, manifestum est. Quod excipit, festum Tabernaculorum *non initio mensis, sed medio mensis Tisri* esse celebratum, ad illud jam supra §. 4. responsum dedimus. Dies hujus mensis festi *decimus quintus* respondebat *decimo quinto diei* mensis Nisan, quo ex Ægypto fuerant egressi. Si per istam revolutionem Exod. 34: 22. intelligeretur *tempus fructuum*, sufficeret dixisse Exod. 23: 16. *in collectione fructuum*, cum opera tua ex agro collegeris: cur ergo addit, *in exitu anni*? quando fructus collecti sunt, *messis exire* dici potest, non autem *annus*; sicut nos Christiani *annum exivisse* dicimus, non finita messe, sed in fine Decembris, incipiente Januario. Et ne sibi persuaderent Israëlita, se fructus illos habere ex suo labore, sua virtute, ingredi jussi sint tabernaculum, & Deo pro istis beneficiis gratias agere.

XXIII. Denique Schmidius argumentum examinat, quod *Aben-Esram* non parum urgere monet, ab anno Sabbatico ductum Exod. 23: 10, 11. Lev. 25: 3, 4. seq. in quo feminandum non fuerit, nec metendum: quod in unum eundemque annum cadere non potuerit, si inchoetur ille a vere seu mense Nisan: Aben-Esra verba hæc profert: *Præterea possumus hoc* (quod annus incepit a Tisri) *discere ex ratione Legis & ratione naturæ simul: dicitur enim ab initio: Non seretis; & postea: & non metetis. Atqui seminatio vicina est mense Tisri, non Nisan. Amplius: si posuerimus*

rimus initium anni שמטה intermissionis in Nisan, tum qui seminavit in anno sexto, non metet in anno septimo. Nam mensis Nisan (mensis) sequitur, quando jam incepit annus intermissionis. Insuper non poterit feri (sementis) in anno intermissionis.

XXIV. Reponit Schmidius, Scripturam, quando de anno intermissionis dicit, non ferendum, nec metendum in eo, haud obscure hoc dicere, quod pro illo anno, etiam nondum inchoato, nihil ferendum aut metendum. 2. Possit istud hoc magis dici, quod sementis autumnalis non absolvat sementem totius anni, sed magna ejus pars, quod frumenta attinet, incidat in ver; at sementem hortensem, qua olera feruntur, integram veris esse. Ut quid ergo (inquit) anno incipienti a Nisan non possit sementis adscribi, propterea quod minor etiam ejus pars in praecedentem annum incidat? concludit omnino sic accipiendam esse Scripturam, quod pro anno septimo nec arare, nec serere, nec metere licuerit: si vel maxime septem aut octo menses ante initium anni septimi quis laborem suum suscepisset.

XXV. Verum enim vero hac ratione neutiquam satisfecit AbenEsra, qui urget, quod seminatio vicina sit mensi Tisri, non mensi Nisan. Absurda est Schmidii interpretatio & contorta, quia hac ratione periisset unoquoque anno Sabbatico sive intermissionis, duplex messis, videlicet anni septimi Sabbatici, & anni sequentis octavi: quandoquidem nec anni initio mense Nisan meti potuisset, nec Tisri sequenti feri, quod alienum est a mente Scripturae Lev. 25: 21, 22. quae docet, unam tantum sementem & messem omittebam, anni videlicet septimi, recurrente anno Sabbatico: Et hac de causa solliciti esse poterant, quid commesturi essent anno illo septimo vs. 20. quia inchoabatur a mense autumnali Tisri, quando sementis tempus erat, & nihil tamen ferebant adeoque etiam nihil metere poterant: Si autem annus septimus a vernali mense Nisan inchoatus fuisset, quando tempus messis erat, fruges antea fatas metere & comedere potuissent. Hoc etiam agnoscit Calovius loco citato, licet mundum conditum esse putet æquinoctio verno.

XXVI. Nonnulli quidem hortos excipiunt ab hoc interdicto, sed eadem plane isto anno intermissionis hortorum ac ceterorum fundorum fuit ratio, quia terra quiescere debebat, ergo etiam terra hortensis. Talmudici & Rabbinii passim docent, omnia opera rustica prohiberi, quae requirant ager & vinea, in Pefikta f. 32: 1. memo.

memorata, ubi hortorum cultura quoque continetur: quae est etiam sententia Tost. Abulensis in Exod. 23. quæst. 9. & Levit. 25. quæst. 4. Deus hoc modo significare volebat, se esse supremum omnium Dominum, Israelitas autem duntaxat villicos & æconomos, vel feudatarios, Domino feudi pro feudo terræ suæ hanc intermissionem culturae terræ persolventes.

XXVII. Præterea observandum, septem Schemittoth sive annos Sabbaticos fuisse numerandos Lev. 25: 8, 9. & tunc annum Jubilæum in mensem septimum, Tisri appellatum, incidisse. Si jam Jubilæus mense septimo in die Expiationum incepit, oportet annum Sabbaticum tunc fuisse finitum. Inde liquet, annum Sabbaticum in autumnno mense Tisri fuisse absolutum, & Jubilæum in eodem mense Tisri inchoatum, adeoque initium anni Sabbatici & Jubilæi non incidisse in mensem Nisan.

XXVIII. Hic objici potest, quo modo Jubilæus possit dici incidisse demum in decimum diem mensis, diem scilicet Expiationum, quo proclamabatur, si mensis autumnalis Tisri esset initium anni? Respondet Majemonides ad Rosch hasch. Misch. Cap. 1. §. 1. Etiam si jura anni Jubilæi tantum incipiant a decimo die Tisri juxta Lev. 25: 9. sq. attamen a principio anni incipiebat computus Jubilæi, & servitus servorum deficiebat, sicut scriptum ibidem vs.

13.

XXIX. Addunt Hebræorum Doctores, Deo placuisse, ut hic annus Jubilæus serius, & quidem decimo die Tisri inciperet, ut ita anima æque libera esset a peccatis, ac corpus a labore. Et enim juxta Gemaram Rosch Hasch fol. 18. 1. Dies, qui inter initium novi anni i. e. primum diem mensis Tisri, & diem expiationum intercedunt, appellantur ימי השובה dies conversionis, animorum scilicet ad Deum, quorum dies expiationum est ultimus. Idem multi Hebræi colligunt ex loco Ezech. 40: 1. In vigesimo quinto anno captivitatis nostræ, in principio anni, in decimo die mensis. Cur, ajunt, alias diceretur, in principio anni, quo dies primus designatur, & in die decimo?

XXX. Cæterum ad omnia ista loca, quibus alii probari posse censent, initium anni esse mensem Nisan sive Martium, respondent communiter Doctores Hebræorum שנין הוא ראשון לחרי השנה ושמחרי הוא ראשית השנה quod Nisan sit principium MENSIVM ANNI, sed

sed Tisri principium ANNI. Abarbanel ad locum Exod. 23: 16. ואמר נצאת השנה לפי שהיו מוניו ubi exitus anni mentio est, notavit *מניו* משה, in exitu anni, quia numerarunt (Veteres) a Tisri ad Tisri. Ergo utriusque principii anni vestigia in sacro Codice occurrunt, nimirum civilis, cujus exordium est a mense Tisri, ubi de annis agitur, & Ecclesiastici s. Sacri a Nisan, quando de mensibus sermo est. Et quamvis multi Judæi cum R. Jehoschua mundum in Nisan conditum esse crediderint, fatentur tamen, quod omnium consensu principium anni sit in Tisri, sicut memoriæ prodidit Abarbanel ad Exod. 12: 2. fol. 148. 3.

XXXI. Meretur tamen illud animadversionem, quod Tostatus Abulensis ad Exod. 12: 2. annotavit, *Hebræos mutantes menses, mutavisse etiam computationem annorum.* Unde Schmidius colligit, *Abulensem, quando id statuit, non convenire cum Hebræis.* Quod ego nego, quoniam Hebræi eandem foveant sententiam. Et quidni? ubi præcuntem nobis habemus sacram Scripturam Num. 33: 38. *In anno quadragesimo, postquam exiverunt filii Israelis e terra Ægypti, in mense quinto, in primo die mensis:* Pariter 1 Reg. 6: 1. Sed non nisi cum grano falis id est accipiendum; eo nempe sensu, quod, cum antea annum ab autumnino inchoarent, & Tisri mensis esset primus, nunc, propter liberationem populi ex Ægypto, annus inchoandus esset a Nisan tempore vernali, ut is esset mensium primus, Tisri autem septimus: sicut postea rursus mutatio computationis facta ab ædificatione Templi 2 Par. 8: 1. & juxta numerum annorum Regum. Hæc est sane quædam anni mutatio: quæ tamen in re ipsa facta non est, quum novi anni initium apud Israelitas manserit a mense Tisri, sicut ante fuit, sed in forma & ordine tantum, quod nunc Exod. 12. in rebus sacris novum anni principium constitutum sit, & quod ita a primo mense Nisan Æras & annos supputaverint.

XXXII. Quum autem viri Doctissimi, qui cum Hebræis principium anni ab æquinoctio autumnali deducunt, hanc quidem probabiliorē sententiam esse, nihil autem apodictice unquam demonstrari posse, credant; ego existimo, quod attinet rationes e naturarum depromptas, v. gr. e germinante terra, virescentibus herbis, fructibus, quibus arbores oneratae; ex iis & similibus, nihil certi evinci posse: sed quædam argumenta, quæ ex institutio-

ne divina petuntur demonstrandi vim habere: v. gr. de tempore Novi anni, qui proclamabatur die primo Tisri mensis septimi a Nisan in autumnino Lev. 23: 23. Num. 29: 1. de exitu vel fine anni Exod. 23: 16. Lev. 23: 39. sq. de Anno Sabbathico & Jubileo Lev. 23: 9, 10. Cap. 25: 3, 4. f. Cum hic sint certi characteres.

XXXIII. Anni Sabbathici præcise includebant spatium septem annorum, & Jubilei quinquaginta annorum, semperque eodem modo decurrebant. Tunc omnes reliqui anni sex, & reliqui 49. quoque inceperunt tempore autumnali a mense Tisri. Hæc sunt fortissima argumenta, omni exceptione majora. Nullus hic amplius dubitandi locus remanet: licet Deus principium mensium voluerit esse Nisan, propter rationem supra allegatam, Annus tamen semper cœpit apud Hebræos a Tisri. Hunc ordinem semper observarunt & adhuc observant Judæi.

CAPUT II.

De Primo Mundi Anno.

Disputant porro Magistri Hebræorum de Primo mundi Anno, quis ille fuerit respectu Creationis rerum omnium. Quæstio præcedens de Æquinoctio vel Cardine anni ab hac diversa est, sc. a quo anno, (non æquinoctio) petendum sit principium numerandi annos a creatione mundi. Huic autem rei præmittere juvat Periodum Julianam 7980. Annorum, ita dictam, quoniam ad methodum anni Juliani, ejusque cyclo- rum accommodata est, ab auctore illius Scaligero, quam a Græcis ille vel ab aliis mutuatus esse creditur. Hæc Periodus Juliana ceu communis & certissima mensura temporum usurpari potest, ad quam omnes Æræ seu Epochæ inde a mundi Creatione revocari, & discrepantes sententiæ de duratione temporum omnes exigi, atque inter se conferri possunt.

sunt, quum sit tempus *prolepticum* seu *postulatitium*, cujus ab exordio multo plures anni sunt, quam ab Orbe condito ad Natalem Christi, vel ad nostra tempora, ab Hebræis & Latinis in Sacro Codice putantur, adeoque omnes Æras, etiam illam mundi conditi, longe anticipans. Hoc ergo Systema 7980. annorum magnum habet usum tum in calculis Astronomicis, tum in rebus Chronologicis & Historicis.

II. Quod jam attinet quæstionem de Natali mundi sive *Primo mundi Anno*, in tres abire sententias Doctores Hebræorum, docet הר"ב Haravad, id est Rabbi Abraham Ben David, in Animadversionibus, quas scripsit in Majemonidis magnum Opus *JAD CHASAKA* Edit. Ven. An. 334. sq. fol. 280. 3. & quidem ad Cap. 6. Tract. ejus קרוש החרש de Consecratione Novilunii. Hic autem obiter monendum duco, hunc R. Abrahamum Ben David non esse confundendum, ut a multis tam Judæis quam Christianis fit, cum Abrahamo Ben Dior, auctore הקבלה Libri *Cabbalæ*, sive Traditionum, quem Hebræi eadem abbreviatura *Haravad* scribere solent, quum sint initiales literæ utriusque Abrahami, unde iste error natus. Ex istis autem Animadversionibus Rabbi Abrahami Filii Davidis, multisque aliis Libris, Rabbi Asarja in suo Tractatu quoque, cui titulus est מאור עינים Meor Enajim Cap. 40. fol. 127. & 129. citavit hæc tres sententias.

III. Quarum Prima est Judæorum Occidentalium, annos creationis inchoantium המולד a Novilunio *Toku* id est inani seu *fictitio*, cujus character & signum est בה"ר Babarad, id est, 2. 5. 204. quod creationem Adami, sive creatus cenicatur in Nisan mense Martio יהושע כרעה ר' juxta Rabbi Josuam, sive in Tisri Septembri, אליעזר כרעה ר' juxta Rabbi Eliezerem, solido anno Solis atque Lunæ conditum antecessisse, & tantum methodi gratia ad verum novilunium adhiberi volunt, qui annus imaginarius, *fictitius* ac *prolepticus* est, (Conf. §. i. antecedente, tempus *prolepticum* Periodi Julianæ.)

IV. De quo anno *fictitio* Moses Ægyptius in Kiddusch *bachodesch* sive Consecratione Novilunii Cap. 6. §. 8. scripsit: יהמולד הראשון שממנו החחיל הוא מולד שהיה בשנה הראשונה של יצירה והוא היה בליל שני חמש

שעור

שעור בלילה ומאתים וארבע חלקים סימן להם בהרר וממנו הוא
Exordium putandi ducendum est a prima post constitutum mundum Luna nova. Ea fuit ad secundam septimanæ noctem, post horam quintam, & consequentis horæ scrupulum 204. Symbolum f. character est בה"ר id est, 2. 5. 204. five die (incipiente a nocte) 2. hora 5. scrupulo 204. Ab hac luna nova oportet putandi initium repeti. Rambam & reliqui Magistri hoc volunt intelligendum esse in ordine ad *Cyclum decemnovennalem* (ita vocant spatium intra 19. annos comprehensum) de quo illic sermo est, & nos infra agemus. Existimant enim, exordium primi Cycli desumi debere a feria 2. primæ septimanæ post absolutum opus *Bereschith* Gen. 1: 1. non autem a feria 4. ipsius *Bereschith*, in qua creata fuere luminaria vs. 14. & lucere coepit luna hora 9. noctis cum חלקים punctis 642. supra nostrum hemisphærium, Sole existente in altero.

V. Secundum hanc primam sententiam in quolibet *Cyclo decemnovennali* dantur *septem anni embolismici* sive *intercalares*, qui hoc ordine dispensantur, ut intercalaris istius Cycli annus sit *tertius, sextus, octavus, undecimus, decimus quartus, decimus septimus, & decimus nonus*, quorum symbolum vel character est 3. 6. 8. 1. 4. 7. 9. (five, quod eodem redit, 3. 6. 8. 11. 14. 17. 19.) & horum *septem annorum* quilibet constat *tredecim* mensibus. Reliqui *duodecim anni*, qui in hujusmodi cyclo insunt, id est 1. 2. 4. 5. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 16. & 18. sunt *simplices* sive *communes*. Si enim hi anni tam intercalares, quam communes in unam summam colligantur, invenientur 19. anni ex annis Solis. Quid sit *Embolismus* seu *intercalatio*, quam Hebræi עיבור vocant, infra suo loco videbimus.

VI. Qui primam istam fovent sententiam cum R. Eliezere, existimant, dies quinque Adami creationem antegressos (de quibus mox agemus in explicatione *secundæ* sententiæ) non debere præteriri aut negligi in annorum computo, & נקצת השנה ככולה *partem anni pro integro anno haberi*, immo juxta *Gem. Rosch hasch.* fol. 2. 2. f. 7. 2. & *Gem. Nidda* f. 48. 1. יום אחד בשנה חשוב שנה. *unum diem in anno haberi pro anno.* multo magis dies 5. & 14. horas, quando Adamum conditum dicunt. Quamvis ergo usque ad

primum *Tisri* (quem secundo anno annumerant) non præterierit integra *Tekupha* s. revolutio a creatione mundi, quæ inciderit in 25. diem *Elul* mensis præcedentis, eam tamen pro integra *Tekupha* haberi volunt. Sed a R. Josua, Novilunium *Tobu* fictitium & prolepticum ad sex menses extenditur. Vult enim mundum esse conditum in mense *Nisan* Martio, & postea sex mensibus exactis, principium anni (sequentis) fuisse a *Tisri* Septembri.

VII. Secunda sententia est Judæorum Orientalium & aliorum, qui primum annum mundi ab *Adami* conditu arcessunt. Hanc amplexi sunt *Rabbenu Saadia* & *Rabbenu Hai*, sicut videre est libro *יביב Ibbur de Intercalatione*, a R. Abrahamo Nafi conscripto, atque in *Seder Olam*: Signum vel Character est י"ד die 6. hora 14. Sed R. Moses Bar Maimon signum posuit, ut mox sequitur, י"ב die 6. hora 2. Res eodem redit, quia Majmonides intelligit horam 2. die artificialis, reliqui vero Judæi horam 14. diei naturalis. Septemque anni embolimæ sive intercalares Cycli 19. annorum, juxta hunc computum sunt 2. 5. 7. 10. 3. 6. 8. (sive 2. 5. 7. 10. 13. 16. 18.) quorum unusquisque constat 13. mensibus: reliqui anni istius Cycli decemnovennales sunt simplices vel communes, nimirum 12. mensium.

VIII. De hac sententia Moses Ægyptius (qui tamen priori calculum addit) *Part. 2. Jad chafaka* fol. 280. agit in *Kiddusch hachodesch* cap. 6. & *Raivad*, sive R. Abraham Ben David hæc notavit: ויש מהם מי שהתחיל ממולד אדם הראשון והוא י"ב ואירע בזה המולד שהוא מולד השנה הזאת והוא מולד תשרי ממנה ולפי שאין אדם כופר ימיו אלא מהתחלת לידתו לפי כך תהיה תחלת ימי אדם הראשון ממולד י"ב שאירע שהיה בו מולד תשרי לפי כך היה מולדו מולד תשרי בזה השנה ביהוד ואין מונין לאדם אלא מזה השנה כאדם שנולד לו בפסח בן כחשבין לתשלום חודש מימיו לו באייר ולתשלום שנה יום פסח הבא ואף על פי שאין יום פסח זה לא ראש חודש ולא ראש השנה וכל שכן שאירע בזה העת שהיה גם כן מולד שנה ראשונה שהרי אירע בזה העת מולד שנה זו ולפי שנצטוו אדם בזה החשבון לא יתכן שיהיה תחלת חשבון השנים אלא ממולדו לפי שאין אדם בזה החשבון אפשר שיצטוו מי שלא נברא עד עתה *Nonnulli annorum mundi*

computum inchoant a nativitate primi *Adami* die 6. hora 2. & contigisse volunt, ut hæc nativitas fuerit Novilunium hujus anni, quod est novilunium *Tisri*. Quum autem homines dies suos non numerent, nisi ab initio nativitatis suæ, necessario principium dierum Primi hominis arcessendum esse censent a Novilunio diei 6. hora 2. & contigisse, ut illud ipsum esset novilunium *Tisri*, ideoque isto anno nativitatem ejus & novilunium *Tisri* fuisse simul. Neque secus putant annos *Adami*, quam ab hoc anno. Quemadmodum homo, cui tempore Paschatis (die 15. *Nisan*) filius nascitur, numerat integrum mensem inde a diebus ejus usque ad diem quintum decimum mensis sequentis *Iar*, & integrum annum putat die Paschali sequente. Quamvis hic dies Paschalis neque sit principium mensis, neque principium anni: Multo magis id heic locum habet, quia contigit hoc tempore, ut etiam Novilunium esset anni primi, quod tunc præcise incidit. Accedit quod *Adam* jussus sit hunc computum annorum instituere, ideoque non conveniebat, ut principium Computi vel *Æræ* aliud formaretur, quam ab ejus nativitate. Quomodo enim præceptum dari poterat ei, qui nondum erat in rerum natura? De hac sententia quoque prolixè disseruit *Rabbi Asarja* in *Meor Enajim* fol. 128: 1. seqq. Quamvis autem R. *Saadia Gaon* & alii hanc secundam sententiam approbaverint, sequuti tamen sunt *Raf Addam* & R. *Hillelem Hannasi*; uti videre est in עברונות ספר *Libro de computo Astronomico*, in quo לוח *Tabula* est juxta כהר"ר *Baharad* 2. 5. 204.

IX. Tertia opinio eorum Doctorum est, שיחליל שני יצירה מן השנה, שאתחיל מולד אדם הראשון ואומר שאדם הראשון לא התחיל לחשוב אלא אחר שנה יצירתו לפי ששנה ראשונה אינו צריך לחשוב אותה qui annos Creationis ordiuntur ab eo anno, qui sequebatur nativitatem primi *Adami*, asseruntque, Adamum non incepisse computum nisi post annum sui creationis, eo quod annum primum putare non sit necessarium. Hi ergo post annum *Adami* elapsam incipiunt putare annos Creationis Mundi, & Novilunium, quod incidit in primum annum, ab anno secundo numerandum esse, contendunt. Et juxta hanc opinionem in quolibet Cyclo decemnovennali hi septem anni intercalares dantur, 1. 4. 6. 9. 2. 5. 7. (sive 1. 2. 6. 9. 12. 15. 17.) eorum quilibet constat tredecim mensibus, reliqui duodecim sunt communes scilicet 12. mensium.

X. Juxta *Primam* sententiam, *Annus Primus* Judæorum concurrat cum *anno Periodi Julianæ* 953. juxta *secundam*, cum *anno Per. Jul.* 954. juxta *tertiam* cum 955. Hinc orti sunt discrepantes computi de *Anno desolationis Templi* 11. & *Æra Contractuum*, quos R. Isaschar Ben Mardochai in ספר עבוד שנים *Libro de Intercalatione annorum*, recenset. Vide *Annotationes Petavii ad Epiphanium de Mensuris & Ponderibus* edit. Colon pag. 388. Auctor antea citatus, qui commentarium in Majmon. scripsit, *7ad Chasaka fol.* 280: 3. hoc ita illustravit: Quando illi, qui foveant *primam* sententiam, 5000. annos computant ab Orbis initio, tunc *secundæ* sententiæ addicti numerant 5000. minus uno anno, & *tertiae* sententiæ patroni habent 5000. exceptis duobus annis. Judæi ergo, qui *fictitium* & *prolepticum annum* agnoscunt, uno anno amplius computant ab Orbis initio.

XI. Si jam quæras, quodnam *Caput* & principium fuerit *Æræ a mundo condito*, & quænam harum trium sententiarum sit præferenda? Magistri judicarunt, *tertiam* nullius momenti, *secundam* autem esse *optimam*, primum scilicet annum Mundi cœpisse cum Adamo condito. Quamvis non diffiteantur, numerum annorum ab initio Mundi Gen. 5. & 11. atque in reliquis Libris Sacris nulla certa ratione, sed probabili tantum conjectura confici. Quod satis constare nequeat, quoties hic aut ille tot annos vixisse legitur, utrum vertentes & integri, an inchoati solum & labentes sint intelligendi?

XII. Hoc tamen non tantam habet difficultatem, quum omnes anni, qui in aliqua serie descripti sunt, uti factum legimus Gen. 5. & 11. pro *integræ* accipiantur, quamdiu nihil occurrit, quod secus opinari cogat. Petavius quidem *Tom. 11. Lib. 9. de Doct. Temporum*, nullo argumento certo colligi posse censet, utrum, qui anni Patriarcharum in Scriptura numerantur, completi sint, an inchoati? ac credibile esse, non omnium saltem Patriarcharum annos integros fuisse, cum genuerunt.

XIII. At vero licet non sit credibile, omnes Patriarchas uno eodemque mense vel die genuisse, non tamen existimandum, Spiritum S. nos incertos relinquere voluisse, dum tam sollicitè annos computat. Mihi sane arridet magni Usserii sententia in *Chronol. Sacra* pag. 57. Ut *postremus annus παυδογούας unius Patriarchæ*

triarchæ mensibus aliquot deficiat, alterius vero intra unum aut alterum mensem protensus fuerit, ad summam rei nihil interest; cum utrobique compensatione facta in annorum totius intervalli aggregatione fiat exæquatio, quæ ad mundi ætatem, & seriem patefaciendam abunde sufficiat. Majores difficultates vidimus supra pag. 2. & 3. de duratione temporum, & quam diversa sit annorum supputatio a Creatione usque ad *Æram Christi*, quum Annorum calculus omnis ab orbe condito, non aliunde, quam e sacrorum librorum monumentis petenda sit.

XIV. Hinc porro quæstio oritur, an semper Hebræi annos computarint juxta annos creationis? Rabbi Asarja in *Meor Enajim* Cap. 25. advertendum esse monet, quod licet ex serie Historiarum Legis Mosaicæ constet summa annorum a creatione Mundi usque ad tempus, quo Lex data, nulli tamen narrationi certa aliqua temporis Epochæ constituatur, nisi ab *Exitu Israelitarum ex Ægypto*, non autem a Creatione Mundi, ut fieri poterat, immo in ipsa creationis descriptione non legatur, *Abhinc annis* 2448. (juxta computum Judæorum, Scaligeri vero, Calvisii & Petavii 2453.) *creavit Deus cælum & terram*, sed simpliciter, בראשית IN PRINCIPIO, i. e. primo tempore existentiae rerum Gen. 1: 1.

XV. Quamvis igitur Hebræi exordium *Computi* sive *Æræ* ab exitu ex Ægypto ducant, nec altius adscendant ad Epocham usitatam ante Exodum, ab Adamo tamen ad Noachum, & deinceps ad Exodum, annos supputatos fuisse, liquet non tantum ex Genealogica recensione priscorum Patriarcharum Gen. 5. & cap. 11. ac 15. verum etiam ex Historia Diluvii Gen. 7. & 8. de qua postea: qui anni respectum habebant ad Creationem mundi; sicut sequentibus ævis tempora computabant juxta *dies & annos Regum*, in eorum honorem, non neglecto tamen computo principali a tempore Creationis, in honorem Regis regum, Dei T. O. M. Abarbenel *Comment. in Lib. Regum* 2 Reg. 12: 22. fol. 284: 4. annotavit, in *Libris Regum Sacri* Scriptoris Scopum esse concatenationes & annos Regni designare, indeque annos mundi colligere, sed in *Libris Paralipomenon* Scopum esse fata Regum prospera & adversa referre.

XVI. Quamvis autem nonnulli Hebræi *secundam* sententiam supra

supra memoratam *optimam* esse declaraverint, nimirum *primum annum mundi inchoatum esse ab Adamo condito*; postmodum tamen ab omnibus Doctoribus Hebræorum recepta est *prima sententia de Novilunio Tobu proleptico*, cujus Symbolum est כהר"ר i. e. 2.5.204. quem *computum commodissimum* esse judicant, qui proxime accedat ad creationem Adami; non quidem ex traditione Moſis e monte Sinai profectum, neque a Prophetis institutum, sed a Sapientibus inventum, ordinatum & approbatum. Nec tantum R. Afarja omnesque reliqui Judæi, verum etiam Christiani, Scaliger, Seldenus, Petavius & alii Doctissimi viri hunc esse *computum artificiosissimum & elegantissimum*, agnoverunt, ut supra vidimus.

C A P U T III.

De Annis, sive de ratione & modo Annorum.

Annus Hebræis שנה Chaldæis שנה a שנה iterare, variari, mutari, ita dictus, quod ab eodem puncto divertens, semper ad idem punctum revertatur & iteretur, atque ad primum vestigium redeat. Estque Systema mensium, & maximum systema dierum.

II. Anni alii sunt *Astronomici* seu *Naturales*, qui putantur ordine naturali, vel φυσικῶς a rationibus siderum Solis & Lune, ideoque sunt accurati atque exacti, qui solaris curriculum numeros implent; alii *Civiles*, מדרך ההנהגה sive θεσῖς ex instituto & arbitrio, quique minus accurati ad popularem usum paululum ab illo deflectuntur. I. *Naturales* a revolutionibus planetarum dicuntur, & vel ad motum Solis periodicum, vel ad Lunæ cum Sole conjunctiones duodecim putantur. Hinc duplex confurgit annus, *Solaris* ac *Lunaris*; alter ad *Solis*, alter ad *Lunæ* cursum describitur.

III. *Annus Solaris* est conversio Solis, qua ab aliquo cardine ad eundem, aut a Zodiaci puncto ad idem revertitur; sive est illud temporis intervallum, quo Sol totum Zodiacum perluſtrat.

Hic

Hic duplex iterum annus nascitur, *Naturalis* seu *Tropicus*, & *Astricus* vel *Sidereus*. 1. *Annus Tropicus* appellatur, quo Sol ab utrovis *Æquinoctio* vel *Solstitio* digressus omnem *Ecclipticæ* seu *Zodiaci* longitudinem emensus ad idem præcise punctum revertitur, certoque dierum, horarum & punctorum spatio definitur.

IV. Christiani & Hebræi, qui *Mar Samuelis Tekuphas* (revolutiones) annumque amplexi sunt, annum *Julianum* a Tropico nihil differre opinati sunt, quoniam juxta *Mar Samuel* nulla alia est magnitudo vel quantitas Anni, quam *Juliana*, scilicet 365. dierum & 6. horarum: Sed qui *Raf Addam* sequuti, Solis annum *Juliano* paulo minorem constituunt, dierum 365. hor. 5. חלקים particularum seu punctorum 997; רגעים momentorum 48. de quibus post. 2. *Astricus* annus appellatur, quo Sol, quando motus ejus ad *Stellas* mensuratur, integro circuitu confecto, ad idem punctum, sive stellam eandem, a qua discesserat, regreditur.

V. *Lunaris annus* non est ille, quem Luna per duodecim Zodiaci signa peragrando præscribit, & spatio unius *Mensis* absolvitur; quales *menstruos* vel *lunares* annos nonnulli *Ægyptiorum*, quin & *Patriarcharum* annos fuisse, commenti sunt: qua ratione *Mablaëlem* & *Chanochum*, qui ambo anno ætatis 65. genuisse dicuntur Gen. 5: 15. 21. si anni *menstrui* intelligantur, anno sexto Solaris filios generasse, dicendum erit, quod absurdum est. Sed vere *Lunaris annus* est, qui spatio, quo Luna duodecies omnia Zodiaci signa permeat, concluditur, & constat juxta *Astronomos* Hebræos diebus 354. horis 8. & חלקים particulis sive punctis 876. A principio Novilunii ad aliud Novilunium sunt præcise dies 29. horæ 12. Chelakim puncta 793. desumpta ex hora 13. & iste est *Mensis lunaris*. Ita R. Moſes Bar Maimon in Tract. *Kidduschbachodesch* cap. 6. §. 3.

VI. Qui ita pergit §. 4. שנה של לבנה אם תהיה שנים עשר חדש מחדשים אלו יהיה כללה שלש מאות יום וארבעה וחמשים יום ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים *Annus igitur Lunaris si sumatur pro 12. mensibus (lunaribus) erit trecentorum quinquaginta quatuor dierum, horarum octo & chelakim* (sive

D

(*sive particularum*) octingentarum & septuaginta sex. Addit Majemonides: *Sin autem intercalando fiat uno mense longior, dies comprehendet 383. horas 21. & 589. particulas.* Priori sensu annus *simplex* sive *communis* appellatur, (qui anno *Solari* diebus fere undecim minor est) posteriore modo annus *intercalaris*. De quo beneficio *עיבור intercalationis*, infra agemus.

VII. Hic autem simul interrogari potest, quo modo *Novilunium* (de quo hic præcedente §. 5.) *subsequentis mensis*, & *initium anni sequentis*, sive *communis*, sive *intercalaris*, (§. 6.) inveniri queat? Ubi *שארית* *residuum* sive *הרונה* *epactæ* observandæ veniunt, nempe quot dies, vel horæ, vel puncta *residua* sint; ubi ex punctis horæ, ex horis dies, ex diebus hebdomades colligi debent, ex quorum summa initium tum mensis, tum anni subsequenteris resultabit.

VIII. Quod ergo primum attinet *Lunam* novam, seu *Novilunium*, si e *Mense Lunari* (sive diebus 29. horis 12. punctis 793.) singulas hebdomadas, sive 28. dies, detrahas, remanebunt dies unus, horæ 12. & puncta 793. Character est א"ב חשנ' 1. 12. 793. quæ sunt *residua* sive *epactæ* mensis lunaris; si ea addideris, habes *Novilunium* sequentis mensis. Exempli gratia: secundum sententiam בה"ר erat *Novilunium Tisri* 2. 5. 204. ut supra vidimus. Cum ergo venit sequens mensis *Marchesvan*, mensis secundus a *Tisri*, tunc e *menſe lunari* detractis quatuor hebdomadibus, *שארית* vel *הרונה* *residuum* erit 1. 12. 793. atque ita *Neomenia* hujus mensis *Marchesvan* erit 3. 17. 997.

2. 5. 204.

1. 12. 793.

3. 17. 997.

Ita si quis velit invenire כסדרו *Novilunium Cisleu*, mensis tertii a *Tisri*, rursus *הרונה* *residuum* addendum 1. 12. 793.

Si

Si mensis ניסן *Nisan* *Novilunium* extiterit ad primum septimanæ diem, post horam lucis quintam, atque ex hora sexta centesimum & septimum punctum. *Character* est אהקן 1. 5. 107. Si his addantur *הרונה* *residua* sive *epactæ* mensis lunaris 1. 12. 793. deprehendetur, lunam novam sive *Novilunium* mensis sequentis, qui vocatur אייר *Iyar*, fieri tertia nocte hebdomadæ, post quintam noctis horam, & punctum horæ sextæ nongentesimum, cujus character est נה חהק 3. 5. 900.

1. 5. 107.

1. 12. 793.

3. 5. 900.

IX. Pari modo se habet cum *Anno Lunari communi*: Si abjece-
ris singulas hebdomadas, supererunt dies quatuor, horæ octo,
& octingenta septuaginta sex puncta. *Character* est דה' דה' 4. 8. 876. Hoc est *שארית* *residuum* lunaris anni communis. Ita
juxta sententiam eorum, qui dicunt, *Adamum esse creatum*, cum
effluxissent dies solidi quinque, & horæ 14. e die sexta, si ab
hoc mense, qui post quinque dies, 14. horas, incidit, detrahas
dies 4. horas 8. puncta 876. quæ sunt *הרונה* *residua* lunaris anni
communis, invenies ejus anni, qui creationem primi hominis
anteceffit, primum *Novilunium* accidere ad secundam septima-
næ noctem, post quintam ejus noctis horam, & puncta horæ
sextæ ducenta & quatuor. Symbolum vel character est 2. 5.
204.

X. Si autem sit שנה מעוברת *Annus lunaris intercalaris*, *epactæ* ejus sunt dies quinque, horæ viginti & una, & quingen-
ta octoginta novem puncta. אהקן חשנ' 1. 5. 21, 589. Atque ita
consequentium mensium, & consequentium annorum cum com-
munium tum intercalarium *Novilunium* & initium anni inveniri
possunt *usque ad infinitum tempus*.

XI. Et eadem ratio est *Cycli decemnovennalis*, quem He-
brai מחזור *Machsor Circulum* vocant Lunæ, quæ 19. annis ab-
sol-

solvitur; in quo constituuntur, ut antea vidimus, *septem anni intercalares & duodecim simplices seu communes*. Si illi in unam summam redigantur, invenientur 19. anni ex annis Solis vulgaribus 365. dierum & 6. horarum. Rursus si singulæ 12. annorum communium ירונות *epactæ*, & singulæ 7. annorum intercalarium *epactæ*, atque ex his in unum redactis singulæ detrahantur hebdomades, יסארו *supererunt* dies duo, horæ sedecim, & puncta quingenta & nonaginta quinque תקצ"ה ב"ן *Character eorum est* 2. 16. 595. כשהיה לך ידוע מור *Ha sunt Cycli epactæ*. זה הוא שארית המחזור החלת מחזור ותוסף עליו ב"ן תקצ"ה יצא לך החלת המחזור שאחריו וכן

Hinc si tibi innotescat Cycli prima luna nova, eique addideris 2. 16. 595. primam lunam novam sequentis Cycli invenies, atque ita omnium sequentium cyclorum ad tempus infinitum. Videfis Maiemon. חרוש החרש cap. 6. & Lebusch Orach Chajim cap. 428. seqq

XII. Hactenus de *Annis Naturalibus*. Sequuntur II. *Anni Civiles*, qui a *Naturalibus* distincti, iisque minus accurati, quibus diversæ Gentes in dimensione temporum usæ fuerunt, varii sunt, pro vario populorum ingenio, & quorum principium incertum & varium est, pro diversa populorum consuetudine: adeoque hi *Civiles* anni non sunt confundendi cum annis *Civilibus* Mosais, qui juxta Hebræos & alios certum caput & initium habent, nimirum a mense *Tisri*, nostro Septembri vel Octobri respondente, respectu *Anni Ecclesiastici* vel *Sacri*, cujus principium erat a *Nisan*, Martio vel Aprili nostro respondente.

CAPUT IV.

De discrimine Annorum Hebræorum, eorumque varia forma, & speciatim de forma & ratione annorum antiquissima Patriarchali, ante Mosem usitata.

Quum præterea variæ annorum formæ dentur, apud Hebræos juxta Scaligerum, Pétavium & alios, alia forma in usu fuit tempore Patriarcharum; alia a Mose designata, sequentibusque temporibus observata; alia sub jugo Macedonico & tempore Regni Græcorum usitata; denique nova anni ratio ac forma introducta ab Hillele Hannafi. Quamvis proprie loquendo non quatuor, sed duo duntaxat sint discrimina formarum annorum, unum ante Mosem, tempore Patriarcharum quando juxta *Solis motum* annos putarunt, & alterum post Mosem, five a Mose Dei mandato introductum, quando usi sunt *anno Lunari*. Nam quod *tertium* genus attinet, in scribendis literis & rebus civilibus quidem aliqua mutatio facta est *sub jugo Macedonico*, hoc tamen genus annumeratur *anno lunari* a Mose instituto, sicut etiam *quartum* genus, five *computus Hillelis*.

II. Hic ergo primo quæritur, quæ ratio vel forma anni fuerit in usu tempore Patriarcharum, inde a Creatione mundi usque ad Exitum Israelitarum ex Egypto? Falluntur, qui Mosem eos menses atque ejusmodi anni formam ad Diluvii exponendam historiam accommodasse censent, quibus tum populus Israeliticus, cum scriberet, uteretur. Quum Moses potius ea mensium forma uti voluerit, quæ illorum temporum propria fuit, non quam ipse deinceps instituit.

III. Falso sibi quoque nonnulli imaginati sunt, primos Patriarchas, ante & post Diluvium, non habuisse notitiam mensuræ Dierum, Septimanarum, Mensium, Tekupharum five Revolutionum, Annorum, eamque ab Ægyptiis, aliisque populis, sequentibus seculis mutuo accepisse. Cum non adeo hebetes ac rudes fuerint veteres Patriarchæ, ut istius mensuræ,

cujus ab orbe condito perpetua vicissitudo fuit, nullum haberent sensum. Lunam & Tekuphas ante Moſem Patriarchas ignorasse, perperam fingitur, quum contrarium evinci queat ex locis Gen. 1:14-19. *Fiant luminaria in expanso cœli, ad distinguendum inter diem, & inter noctem: & sint in signa, & in stata tempora, & in dies & annos &c.* Et post diluvium Gen. 8:22. *Adhuc omnibus diebus terræ sementis & messis, frigusque & æstus, & æstas & hyems, & dies & nox non cessabunt.* Et quomodo ab Ægyptiis & aliis populis ea acceperunt, qui primis temporibus Patriarcharum ante & post diluvium, nondum erant in rerum natura? licet Cham, Mizrajim, & reliquorum populorum primi parentes mox post diluvium existerent.

IV. Nos ergo credimus, Patriarchas computum suum instituisse juxta annum Solarem, constantem ex mensibus solaribus, quorum singuli fuerint tricenarii, & appendices dies aliquot accessisse. Si quis autem arbitretur, ipsos fuisse usos mensibus lunaribus, tunc עֲבוֹרָה *embolismum* vel intercalationem adhibuisse censendi sunt. Sed de hac antiquissima anni forma ex Anno diluviano commode judicium fieri potest.

C A P U T. V.

De Anno Diluviano.

QUUM in toto Veteri Testamento nullibi tot ac tam variaz, tamque multiplices *temporis circumstantiæ* a Scripto-ribus Sacris allegentur, quam in hac unica *Diluvii historia* Gen. 7. & 8. quis non intelligit, ex hac Diluvii narratione, & descriptione mensium, anni quantitatem ac formam Patriarchalem recte investigari posse?

II. In ea enim vel *decem* præcipuæ notantur a Moſe *temporis circumstantiæ*, quæ apte inter se convenientes veritatem & certitudinem illius demonstrant. Prima datur Gen. 7:11. Anno 600.

600 *vitz Noachi.* Secunda ibidem, *Mense 2. die 17.* Tertia *¶f. 12. 17. 24.* Quarta cap. 8:4. Quinta *¶f. 5.* Sexta *¶f. 6, 7.* Septima *¶f. 8.* Octava *¶f. 10. 12.* Nona *¶f. 13.* Decima *¶f. 14.*

III. Hinc Hebræi in *Seder Olam Rabba* Cap. 4. ajunt: *Ecce duodecim menses integros; dies autem undecim cui bono? Docent, annos Solares superare annos Lunares diebus undecim.* Idem notavit R. Bechai ad Gen. 8:14. Edit. Ven. fol. 19:1. & R. Is. Abarbenel Comm. in Genes. f. 45.1. *Anni in Genesi commemorati, & in omnibus Sectionibus istis, fuerunt Solares 12. mensium & singuli menses 30. dierum, quod declaratum comperis in 12. mensibus, quibus continuavit tempus Diluvii, inde ab ingressu Noachi in Arcam Gen. 7:11-13. usque ad egressum ex ea, cap. 8:14-16. qui erat integer annus.*

IV. Initium annorum, quibus Patriarchæ usi sunt, deducendum non a mense *Nisan*, five verno tempore, sed a *Tisri*, mense autumnali, & ita quoque *menses* sunt ordinati, ut tunc idem initium esset anni & mensium anni; v. g. Gen. 7:11. *Mensis secundus* est mensis postmodum appellatus *Cheſvan* seu *Marchesvan*. Hoc enim ordine numerantur menses anni. 1. *Tisri* (Sept. vel Oct.) 2. *Marchesvan*, (Oct. vel Nov.) 3. *Cisleu*. 4. *Tebet*. 5. *Sebat*. 6. *Adar*. 7. *Nisan* (Mart. vel Apr.) 8. *Jiar*. 9. *Sivan*. 10. *Tammuz*. 11. *Ab*. 12. *Elul*.

V. Heic porro quæritur, utrum *annus mundi 1656. five Noachi 600. in quem Diluvium incidit, sit completus vel inchoatus?* Nos existimamus, ex locis Gen. 5:32. & cap. 7:6. coll. phraſi Gen. 17:12. Exod. 12:5. (ubi non completus dies vel annus præciſe designatur) abunde constare, annum Noachi 500 & 600. ineuntem, non completum intelligi. Et illud Gen. 9:28. *post diluvium*, commode explicari potest de annis Noachi, qui fluxerunt post annum diluvii completum, haud secus ac C. 10:1. & C. 11:10. Hic autem difficultas oritur ex annis Methuschelachi, qui natus anno orbis conditi 687. vixit 969. Gen. 5:27. qui additi annos 1656. complent. Unde colligi videtur, annum Mundi 1656. & Noachi 600 completum intelligi, ne Methuschelach aquis diluvii involvatur. Verum enim vero indubium licet sit, Methuschalechum anno 969. vitæ, quo

quo diluvium cœpit, diem suum obiisse, inde tamen non sequitur, ipsum annos 969. completos vixisse.

VI. Nec etiam verosimile est, omnes Patres Gen. 5. recensitos præcise annis, qui ipsis tribuuntur, completis fuisse defunctos, sicut nec uno eodemque die vel mense omnes genitos esse credimus. Ita in Regum Chronologia sæpe alicui anni integri assignantur, licet tot integris annis non vixerit vel regnaverit, compensatione facta ex annis Regis vel antecedentis vel sequentis. Ita per conjecturam facile assequi possumus, idem factum esse in annis Patriarcharum. Quandoquidem Spiritus S. cui propositum fuit primi mundi numerum annorum exhibere, nihil certi nobis tradidisset, nisi Chronologiam voluisset dare per annos completos. Igitur postremum Methuschalechi annum non completum fuisse ut statuamus, ratio dicat, quod tamen temporis intervallum in S. Scriptura minime est neglectum, sed annis Noachi attributum.

VII. Et quia Gen. 5: 32. Scriptura loquens de Noacho, phrasologiam, qua hactenus usus fuerat (nempe *Vixerat Adam 130. annos, quum genuit filium; Vixerat Seth &c Vixerat Lamech &c cap. 5: 3-31.*) mutavit dicendo: *Noach erat filius 500. annorum, quum genuit Semum &c.* collatis locis supra citatis Gen. 17: 12. Exod. 12: 5. & multis similibus, unusquisque videt, hanc interpretationem esse admittendam. Adeoque Petavius hac in re non temere Jos. Scaligerum refutavit Tom II. de *Doctr. Temp. lib. 9. cap. 8.* qui a conditu rerum ad Diluvium, annos 1656. absolutos esse, atque ita Diluvium in annum 1657. a conditu mundi incidisse credidit.

VIII. Hic etiam accurate inquirendum, utrum hi *Menses* sint numerandi a cœpto *Diluvio*, seu ab exordio *Pluviae*, an ab initio *Anni civilis*. Nos posterius affirmamus, nimirum ab anni capite, seu mense primo, non tantum quosdam menses, sed omnes Gen. 7. & 8. commemoratos esse putandos. Veteres Doctores Hebræorum in *Rosch haschana fol. 10 & 11.* in *Be-reschith Rabba fol. 37: 2.* in *Jalkut*, quos secuti sunt recentiores R. Salomo, R. Nissim & alii, hosce menses ex tribus diversis principiis ordinarunt, nimirum *mensem primum* numerando secundum ordinem mensium anni, initium faciendo a *Tisri*:

se-

secundum ab eo tempore, quo imbres cessarunt: tertium ab eo, quo pluviae cœperunt. Idem apud Lightfootum habemus Tom. 1. pag. 8. Sed hæc est mera confusio. Ita enim Moses perplexe suam instituit narrationem, si eisdem numerales ordines a diversis principiis arcesseret. Quum unusquisque videat, secundum, septimum, decimum mentem sese mutuo respicere, atque eadem ratione in anno designari.

IX. Quum ergo recentiores Magistri R. Moses Gerundensis Bar Nachman, R. Isaac Arama in *Akedat Fizehak*, R. Bechai, R. Isaac Abarbenel & Menasse Ben Israel, in eo priores errasse animadverterunt, recte *Mensem secundum*, quo Diluvium cœpit Gen. 7: 11. a *Mense primo Tisri* numerarunt, & in sequentibus eundem ordinem Mensium observarunt, absque ulla varietate. Hoc ergo modo Menses hujus anni ordinari possunt.

X. Diluvium cœpit *anni 600 Noachi*, inchoati a *Tisri Mense secundo*, die 17. Gen. 7: 11. *Fuitque pluvia super terra 40 dies & 40. noctes* vs. 12. Post hos 40 dies, aquarum incrementum gradatim majus factum, quam fuerat vs. 17-20. ita ut secundus gradus vs. 18. major fuerit primo vs. 17. & tertius gradus vs. 19, 20. superaverit secundum.

XI. Ubi observari meretur (ut minuatur difficultas, unde tot aquarum copia orta fuerit, ut 15. cubitis altior fuerit montibus) quod Vulg. Interpretes verba vs. 20. verterit: *Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.* Quum tamen textus Hebræus alium admittat sensum, nempe *quindecim cubitis sursum versus creverunt aquæ* ויכסו ההרים *ADEO UT tegerentur montes*: Ita enim particula *vau* sumitur quoque Gen. 11: 4. Jos. 4: 14. Esr. 3: 13. vel *tunc* aperti sunt montes, coll. Gen. 3: 4, 5. cap. 6: 2. cap. 9: 15. 2 Sam. 12: 5. vel *ideo* col. Gen. 3: 23. cap. 8: 9. vel *unde, itaque*, coll. Gen. 7: 21. Jes. 66: 2. vel *atque ita*, coll. Num. 16: 33. Deut. 11: 17. Adeoque ex textu Gen. 7: 20. neutiquam colligi potest, *quindecim cubitis altiore fuisse aquam super montes.*

XII. Ita ergo *auctæ steterunt aquæ supra terram 150. diebus* vs. 24. Quibus 150. diebus includuntur & comprehenduntur isti 40. dies vs. 12. 17. uti apparet ex Gen. 7: 11. coll. cum cap. 8: 3. 4. cum intervallo temporis a die decimo septimo mensis secundi (*Marchesvan*) usque ad decimum septimum diem mensis septimi (*Nisan*) effluxerint 150. anni.

E

XIII.

XIII. Tum aquæ non amplius invaluerunt, sed defecerunt usque ad mensem decimum (Tammuz) intra 2. menses & tredecim dies cap. 8: 1-5. Et a fine 40. dierum, i. e. die undecimo mensis undecimi, Ab dicti, aperuit Noach fenestram arcæ vs. 6. Tum emisit Noach corvum & columbam vs. 7-9. Et expectavit adhuc septem dies alios vs. 10. quod fiebat die 25. mensis undecimi Ab. & vs. 12. expectavit adhuc 7. dies, usque ad diem secundum mensis duodecimi Elul. Demum anno 601. mense primo Tisri exsiccatae sunt aquæ &c Itaque nunc ab initio decrementi aquarum, finitis 150. diebus incrementi earum, usque ad primum diem anni 601. Noachi, effluerant 163. dies; sed a primo die pluviae (cap. 7: 11, 12.) 313. dies. Denique Mense secundo (Marchesvan) die vigesimo septimo mensis, i. e. 57. diebus post remotum tectum arcæ (quod juxta vs. 13. fiebat an. 601. mense primo, die primo) plane arefacta est terra vs. 14. Supputatio hæc est congrua.

XIV. Atque ita præter duodecim menses hic habemus undecim fere dies, quibus Solaris annus Lunarem superavit, coll. Gen 7: 11, 12. cum cap. 8: 14. 16. ubi ingressus Noachi in arcam, & egressus ejus disertis verbis exprimitur. Adeoque Patriarcharum & Diluvii tempore menses singuli tricenarii extitisse videntur, & quod reliquum erat, ex anno Solari in calcem anni rejectum, aut certis annorum spatiis admissum. Confer hic inter alios Menassen Ben Israel *Quæstionum in Genesin XXVI.* qui ortam super hac ardua quæstione controversiam eleganter decidit.

XV. Hic error D. Petavii notandus, qui *Lib. 9. Cap. 9. de Doctr. Temp.* pag. 22. scripsit: *secundo mense, die vel 17. NB. ut Hebræi legunt, vel, ut Latinis (Vulgatæ versioni) Græcisque placet, die 27. arefacta est terra.* Respiciens Gen. 8: 14. ubi tamen Hebræi Codices omnes habent *בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשְּׁבִיעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם* Mense secundo, vigesimo septimo die mensis, arefacta est terra. Et præter textum Hebræum non tantum Græci & Latini expresseverunt vigesimum septimum diem, sed etiam omnes versiones Orientales Chald. Samar. Syr. Arabica.

XVI. Sed Gen. 7: 11. in mendo cubat Græca versio sola, in qua extat, *vigesima septima*, pro *decima septima*, & Cap. 8: 4. Græca

Græca & Vulgata simul, ubi habent 27. diem, cum textus Hebræus & omnes Orientales versiones legant *decimum septimum*. Et cum Petavius dicit, *Hebræi ac Latini initium Diluvii statuunt mense secundo die 17. 1. . . . item NB. desisse ponunt omnes mense 7. sed Hebræi die 17. Latini pariter ac Græci die 27.* Cap. 8: 4. 5. non recte dicit diluvium *desisse mense 7. die 17.* sed *aquas decrevisse* dicendum erat, ut in sequentibus loquitur, cum Diluvium nondum *desiit*. Ad locum Gen. 8: 4. Amama annotavit, *Viros Doctissimos ex Pontificiis ingenue fateri, hic esse errorem in Vulgata versione.*

CAPUT VI.

De nova anni forma post Exitum ex Ægypto a Mose instituta.

V Eteres Judæos post Exitum ex Ægypto anno Lunari usos fuisse, & constitutas esse a Mose lunares Neomenias, atque ad ejusdem sideris motus exactos dies festos, præsertim Paschales, reliquosque ritus & ceremonias, ex Scriptura sacra satis evinci potest: recteque Jos. Scaliger *Lib. 2. de Emend. Temp.* pag. 102. & alibi dixit, veterum Hebræorum omnium consensum esse unum, ab hoc tempore usum anni Lunaris in Ecclesiam inductum, & Epochæ autumnalis mutationem factam esse in vernam.

II. Nec video, quid Dion. Petavium moverit, ut de eo dubitaret in *Doctr. Temp. Lib. 2. cap. 27.* ubi super ista re ita differuit: *Licet mensium apud Mosem frequens sit mentio, & Paschale festum, ac legitimum agni epulum decima quarta die mensis ad vesperam celebrari sit jussum, nusquam tamen Luna, lunarisque mensis meminit. Quod erudite Keplerus in Eclogis Chronologicis observat Epist. 6. pag. 89. Ibi enim pluribus adstruit, Judæos nequaquam lunarium motuum rationem habuisse, cum cœli ac siderum observationes potius illis prohibita videantur. Quare non ante Græcorum tempora, post Alexandrum Magnum, luna-*
E 2
rem

rem annum ad usum civilem accommodatum fuisse. Hinc Jesum Siracidem dixisse, a Luna signum esse dici festi. Sane nusquam in veteri Lege, ubi festorum ac solennium ritus instituuntur, Lunæ dies exprimuntur. In Apocrypho Esd. lib. 3. cap. 8. & cap. 10. commemorari 14. Lunam primi mensis. Sed nullum est in libri istius autoritate momentum. In aliis, canonicisque libris primiduntaxat mensis 14. die fieri Pascha præceptum est; de Luna nihil. Quare certo nihil asseverari potest. Ita idem Petavius Lib. 3. cap. 21. dubitat, an Hebræi lunarem annum observare jussi, quoniam Luna ac lunarium mensium nulla est in sacris literis expressa mentio, sed primus duntaxat mensis usurpatur.

III. Verum enim vero Judæis inde a Mose usitatos fuisse *לננה* *menses lunares*, facile apparet ex loco Deut 16: 1. שמור את חרש האביב *Custodi mensem Abib*, ut facias Pesach Domino Deo tuo. Ubi custodia vel observatio non respicit Pascha, quia tunc dici debuisset *שמור את חרש האביב ונני* *custodi festum Paschatis in mense Abib*. sed custodia refertur ad *לננה* *mensem Abib* (Nisan vel Martium) quo significatur, custodiendum esse ipsum mensem Abib suo tempore; quod fieri non poterat nisi juxta *לננה* *menses lunares*, per *לננה* *intercalationem*.

IV. Ita Num. 11: 20. legimus, *וְיָרָא עַד חַרְשׁ יָמִים* *usque ad mensem dierum*. Aben Ezra: Cum ordo Lunæ redit in lucem suam, quemadmodum fuerat. Abenmelech: dierum integrorum, & sunt. 30. dies, aliis sunt 29. dies. Et Deut. 21: 13. fit mentio *יָרָא עַד חַרְשׁ יָמִים* *Lunæ dierum*, id est, donec luna in eundem statum redeat; tum Psal. 104: 19. dicitur: *עָשָׂה יְיָ לַיָּרֵךְ לְמוֹעֲדֵי* *Fecit lunam pro festis stans*. Et cum biduo convivium Neomeniæ agitatum 1 Sam. 20: 27. id non potuit fieri juxta menses Solis, sed juxta *לננה* *menses Lunæ*. Ita 1 Reg. 6: 37, 38. *יָרָא עַד חַרְשׁ יָמִים* *Luna*, sive mensis Ziv. & *יָרָא עַד חַרְשׁ יָמִים* *Luna Ethanim*. Ut ergo *יָרָא עַד חַרְשׁ יָמִים* *est Mensis & Nova Luna*, ita *יָרָא עַד חַרְשׁ יָמִים* *est tam Mensis quam Luna*. 2 Reg. 15: 13. *וַיִּמְלֹךְ יְרָמְיָהוּ* *& regnavit mensem dierum*. Zach. 11: 8. *תְּרֵינִי אֶחָד בַּיָּרֵךְ* *in Luna s. mense uno*. Et apud Josephum Antiq. Sac. Lib. 2. cap. 6. & Lib. 3. cap. 11. *κατὰ Σελήνην* *secundum Lunam* adjicitur diebus menstruis, quæ Neomeniam sequuntur, ut decimo, decimo quarto, decimo quinto die mensis, *κατὰ Σελήνην* *secundum Lunam*. Atque ita intelli-

telligendus Siracides Cap. 43: 6. Quis hinc non animadvertit, Mosis & sequentibus temporibus *Lunares menses* in usu fuisse. Confer. Seldenus de Anno civili Veterum Judæorum cap. 20.

V. Futile est commentum Kepleri, Judæos lunarium motuum non habuisse rationem, eo quod Cœli ac Siderum observationes potius illis prohibita videantur. Hic locum habet commune verbum: Tollatur abusus, & maneat usus. Sidera erant observanda, non colenda. Deus sane multiplicem usum astris assignavit Genes. 1: 14. sq. & statim inde anni tempora post diluvium sunt confirmata Gen. 8: 22. Hinc jam ab antiquo vigeat & probabatur in populo Dei cognitio motuum cœlestium, ut supra vidimus. Astrologia judiciaria passim damnata Prophetis Jesa. 47: 13. Jer. 3: 2. seq. Sic dixit Dominus: *Vias Gentium ne discite &c. Statuta gentium vanitas &c.* Non vetat siderum cursum discere, sed observare jubet. Adeoque Kepleri ratiocinium est inane.

VI. Denique Dion. Petavius, qui ubique in Jos. Scaligerum in- vectus est acerbius, sapissime etiam, ubi veram sententiam defendit, frustra negat, *Epochæ autumnalis mutationem factam esse in vernam*, uti Scaliger docet de Emend. temp. Lib. 5. pag. 373. Nonne hic est mutatio manifesta *Epochæ*, seu termini a quo annorum supputatio inchoatur, quæ deducta a salutari eventu, qualis apud Judæos epocha Exitus ex Ægypto Exod. 12: 2. Cum ante Mosem initium anni fuerit a tempore autumnali, & tempore Exitus a tempore verno. Quando Judæi sua Sacra & Festa ad motum lunarem instituerunt, quod ante Exitum locum non habebat, ante quem non erat in usu distinctio inter annum *Sacrum* & annum *Politicum*. Confer cap. 1. §. 31.

VII. Hic ergo repetendum, quod supra jam notavimus, omnium primam annorum supputationem Hebræos instituisse a filiorum Israel egressu ex Ægypto, expressam Exod. 19: 1. *In mense tertio ab exitu filiorum Israel e terra Ægypti*. Quæ etiam postmodum est continuata Num. 33: 38. *Anno quadragesimo ab exitu ex Ægypto*. Imo diu post ea supputatione usos fuisse, constat ex 1 Reg. 6: 1. *Et factum est in octuagesimo anno & quadragesimo ab exitu populi Israelitici e terra Ægypti &c.* Postquam vero Templum a Salomone constructum est, annos

ceps, inchoaturos Judæos numerum annorum in Æra contractuum suorum ab adventu ejus illuc. Quidam Judæi hæc ita conciliari posse censent, quod illa Æra contractuum non ubique simul manifesta facta & recepta fuerit, sed unusquisque locus, in quem Judæi deportati, istum computum receperit pro tempore, quo ei hoc fuerit indicatum & mandatum. Hoc quidem de cessatione vel abolitione Æræ contractuum certissimum est, eam non simul & semel esse factam, uti mox videbimus.

V. Observari heic meretur, eosdem esse annos Græcorum in Libro 2. Maccabæorum cum annis contractuum. Etenim Epochæ Libri 1. Maccab. sex mensibus alteram antevertit. Cum anni Libri 1. ab eo *Nisan* incipiant, qui mensem *Tisri* antecedit, a quo *Tisri* in autumno, anni Libri 2. initium ducunt. Ita anno Judaico 3449. annus primus Græcorum Æræ prioris Libri 1. iniit, sed posterioris Libri anno Jud. 3450. Hinc annus 150. in *Lib. 1. Macc. 6: 20.* est annus 149. *Lib. 2. Macc. 13: 1.* Ex his & multis aliis locis librorum Maccab. satis constat, Epocham libri primi sex mensibus alteram libri posterioris antevertere.

VI. Non minus disputatur de tempore, quo *deserit* vel *abrogata sit Æra Contractuum*, & annos Judæi a *Creatione mundi numerare cæperint* in hunc usque diem. Sunt, qui existimant, anno Judaico 4118. *R. Hillelem & Senatum ejus* non amplius supputationem instituisse a Regno Græcorum & æra contractuum, ut diebus præcedentibus faciebant, sed a *Creatione mundi.* Alii volunt, *post obsignatum Talmud Babylonicum* an. Jud. 4260. Christi 501. æram contractuum esse abolitam. *R. Asarja in Meor Enajim* cap. 25. & 29. consuetudinem annos computandi a *creatione mundi* in populo suo incepisse credit post *Raf Scherira Gaon*, Acad. Præfectum A. M. 4727. Chr. 967. Ego crediderim potius, Æram contractuum perdurasse, saltem in nonnullis locis, usque ad *Mosis Bar Maimonis* ætatem ejusve vitæ finem, qui mortuus censetur an. Jud. 4961. Christi 1201,

CA.

CAPUT VIII.

De novissima Anni Judaici forma a R. Hillele Hannasi introducta.

Hic Hillel הנשיא Princeps Synedrii Magni, R. Jehudæ Principis filius, & Hillelis הוקן Senioris ex decima generatione nepos, excellens Philosophus ac Astronomus, tempore Constantii Imperatoris floruit, novumque *Cyclum decemnovenalem*, quem ad hunc usque diem Judæi observant, ex Astronomicis & Chronologicis rationibus constituit, initium faciendo ab anno Æræ contractuum 670. Æræ Christi Vulg. 358.

II. De quo R. Abraham Zachuth, auctor Libri *Juchasin* fol. 90. 2. ita loquitur: הלל הנשיא בנו של רבי יהודה הנשיא הקן התיכור על דרך רב אדא עד שיבוא המשיח בן דוד והיה בזמן אביי ורבה וכן כתב רבי שמעון דוראן בפירוש האזהרות והיה בשנת תרע לשמרו ואחריו לא היה ביה דין עוד *Hillel Princeps Filius R. Jebudæ Principis composuit modum intercalandi & computandi annos juxta hypothesein & doctrinam Raf Adæ (ab Israelitis adhibendam) usque dum venerit Messias Filius Davidis. Floruit autem tempore Abæi & Rabbæ, (ita enim scripsit Rabbi Simeon Duran in Expositione sua commonitoria) atque anno Æræ Contractuum 670. Neque post eum amplius extitit Consistorium magnum; five Synedrii M. potestas defecit inter Judæos. Conf. Auctor Schalscheles Hakkabbala fol. 24: 2. Hebræi hac ætate juxta Hillelis computum, Lunarem annum, (ut antea monuimus) observant, quo cum tamen anni Solaris usus implicatur: & ab Hillelis tempore cœptum est numerare annos ab Epochæ Creationis mundi, cum antea numerarentur ab Exitu ex Ægypto, sub Templo primo, & stante Templo secundo ab Æra Jugi Macedonici & Regni Græcorum.*

III. Id etiam confirmat Rab. David Ganz in *Zemach David*, ad Annum Millenarii Quinti 118. Ob metum, ne Consistorium Ma-

Magnum vel Synedrium auferretur e terra Israelis, in ordinem nobis redegit Hillel Hannasi supputationem Embolismi sive Intercalationis juxta modum, quo nos solemus uti in omni Dispersione Israelis usque ad hunc diem, & usque ad adventum Liberationis nostræ. Ita quoque scripsit R. Moses Bar Nachman in Animadversionibus suis ad numerum præceptorum affirmativorum, signo sive §. 153. Idem quoque literis consignavit insignis Astronomus R. Isaac Israel in libro suo cui Titulus יסוד עולם Fundamentum mundi, Tract. 4. C. 9. cujus calculo nos innititur, donec venerit Doctor justitiæ vel Messias: eo modo, ut omnibus diebus Exilii nostri figamus dies & festa, & intercalatione utamur ex auctoritate Consistorii excelsi, quod in terra Israelis. Factum autem hoc est anno 670. Aëræ contractuum, & anno 290. ab Excidio Templi, qui fuit annus 4118. a Creatione. Et hæc supputatio mihi verior videtur reliquis computis. Hoc etiam confirmat auctor Meor Enajim, quod ei assensu fuerint Rambam, Rabbeni Saadia Gaon &c Vid. Asaria in Meor Enajim cap. 25. & 40.

IV. Ante Hillelem Hannasi apud Judæos in Academiis Babylo- niois floruerunt duo Rectores sive Principes, insignes Astro- nomi, nempe מר שמואל Mar (sive Dominus) Samuel, ירחינא Jar- chineus seu Lunaticus dictus, i. e. Lunæ, cœli siderumque cœ- lestium peritissimus (Juchasin fol. 114. 2.) & alter רב אדא Raf Ada (sive Adda) Bar Ahaba, qui in Beres. Rabba Paraf. 48. eodem tempore dicitur natus, quo R. Jehuda Hakkadosch, auctor Mischnæ, mortuus, nempe A. M. 3943. juxta compu- tum Hebr. Christi 183.

V. Hi duo Astronomi magnitudinem anni Solaris observa- bant: quem Mar Samuel constituit dierum 365. & horarum sex. Raf Ada vero existimavit, Solem diebus 365. horis quin- que, 997. חלקים & 48. momentis conversionem annuam conficere. Sicut enim hora dividitur in 1080. חלקים puncta vel scrupulos, ita חלק punctum subdividitur in 76. momenta. מו- mentum est fragmentum temporis minutissimum. Majemon. in Kiddusch bachodesch cap. 9. sententiam Mar Samuelis, & cap. 10. Raf Adæ exponit. Conf. R. Isasch. Ben Mardochai שנים עשר ספר Liber de embolismo vel intercalacione annorum fol. 130. 2.

VI. Secundum opinionem Mar Samuelis de quantitate anni Sola-

Solaris, in toto Cyclo decemnovennali, inter motum Solis & Lunæ differentia est Horæ unius, & חלקים punctorum 485. Sed juxta hypothesin ac supputationem Raf Adæ veriore & accu- ratiore, in annis novendecim Luna adæquat motum Solis, ita ut nec de Luna, nec de Sole quicquam superfit, sed Annus Solaris cum Lunari in omni Cyclo exactissime impleatur, sine ullo additamento aut defectu punctorum & momentorum. Et si vel pauca רגעים momenta reliqua maneant, ea sequenti Cyclo decemnovennali annumerantur.

VII. Quum autem olim stante Templo, & sedente in Terra Israelis Synedrio, annorum intercalatio, Novilunia, & men- sium quantitas ac numerus determinarentur a Senatu secundum Phasin Lunæ, aut, ubi hæc in cœlo deerat, ex astronomico calculo; postea everso Synedrio, a Judæis Rabbanistis Phasis Lunæ neglecta est, & secundum solas rationes Astronomicas, vel ex computo Neomeniæ definitæ sunt, & secundum Cyclum Hillelianum 19. annorum.

VIII. Hic autem quæstio movetur de natali Synedrii Magni Hebræorum origine & interitu. Ubi error Dionysii Petayii no- tandus, derivantis Synedriorum originem a Gabinio Tom. 1. de Doctr. Temp. Lib. 2. cap. 27. Horum, inquit, סנדריון origo ab Ga- binio mihi manasse videtur, qui Pompeii legatus Hyrcano restituto, ut author est Josephus Ant. lib. 14. cap. 10. populum in quinque par- tes distribuit, totidemque סנדריון constituit, unum Hierosolymis, alterum Gadaris, tertium Amathunte, quartum Hierichunte, quintum Saphoris. Ex quo conjici potest, non adeo vetus illud esse, ut ex Synedrii decreto Neomeniæ publicarentur. Idem habet in Rationar. Temp. Par. 1. Lib. 4. Cap. 17. Conf. Josephus de Bello Jud. lib. 1. cap. 5. & Jos. Gorion. libr. 4. cap. 24.

IX. An a Gabinio Syriæ Præfide, derivanda est Synedrii origo, a quo post Pompeii victoriam annis fere 60 ante na- tum Christum fracta est atque imminuta istius Confessus ju- dicialis auctoritas atque potestas, cum eam per varia oppida dissipandam arbitratus est? Nonne ridiculum est, originem alicujus rei ducere ab eo tempore, quo ea tendit ad interitum?

X. Primam & quidem divinam Synedrii Magni institutio- nem habemus Num. 11. 16. ויאמר יהוה אל משה אספה לי שבעים

איש מוקני ישראל וכו' *Et dixit Dominus ad Moysen: congrega mihi septuaginta viros de Senioribus Israelis &c.* Quamvis in sequentibus historiis V. T. istius numeri septuaginta virorum non expressa mentio facta, istius tamen silentium non inficiandi argumentum est, sed asseverandi. Hebdomadariorum Sabbathorum in Libris Josuæ, Judicum & Samuelis nulla omnino extat memoria, quis interim tamen tam absurdus erit, ut a morte Moysis usque ad extrema Davidis ista neglecta fuisse suspicetur? Accedit, quod propter rerum turbas sive hostiles sive domesticas, judiciorum ordinariorum adeoque Synedriorum usus quandoque potuerit intermitteri.

XI. Huc facit, quod scripsit Abarbenel *Comment. in lib. Judicum cap. 19. & 20. fol. 69: 2. Quum non esset Rex vel Judex in Israele*, congregatus fuit *congregatus fuit universus Israel cum toto Synedrio, & hæc congregatio universalis fuit loco Regis & repræsentavit judicium totius Israelis.* Idem repetit fol. 70. 4. In libro Josuæ quoque sæpe fit mentio *וקני ישראל Seniorum Israelis*, nec non *ראשי שבטיו ושרי* Capitum ejus, *Judicum ejus & Moderatorum ejus* cap. 7: 6. cap. 8: 10. cap. 23: 2. cap. 24: 1. 31. Et Josephus *Antiq. lib. 5. cap. 1.* testatur, Josuam assumpsisse Pontificem Eleazarem *μετὰ τῆς γερουσίας* cum *Senatu*; ac Tribuum principibus, cum rei alicujus arduæ deliberatio esset suscipienda, qui scilicet Josuæ negotiorum participes erant in gubernando populo. Ideo Jos. 24: 31. & Jud. 2: 7. dicitur: *Servivit Israel Domino omnibus diebus Josuæ, & omnibus diebus Seniorum, qui prolongarunt dies post Josuam, qui viderunt & noverunt omne opus Domini magnum, quod fecit Israeli.*

XII. Quales illi fuerint *וקניי Seniores*, ostendit Abarbenel ad Jos. 23: 2. fol. 37: 1. *קרא לישראל בכלל והיו לפניו הוקניי שהם* *היו הסנהדרים וחכמים מנהיגי העם ונשיא השבטים שהם הראשים לשבטים* *Vocavit Josua universum Israellem, & Seniores comparebant coram ipso, qui erant Sanhedrim ac Sapientes gubernantes populum; & Principes Tribuum, qui sunt capita tribuum; & Judices, qui fuerunt in singulis urbibus, & Executores.* Hic clare videmus supremum Senatum septuaginta & unius viro-

virorum primo loco poni, & distingui a Principibus tribuum, & a Judicibus, qui in singulis civitatibus erant collocati.

XIII. Ita quoque Salomo in dedicatione Templi congregari iussit *אח וקני ישראל ואח כל ראשי הכסות נשיאי האבות לבני ישראל* *Seniores Israelis, & omnes Primarios tribuum, principes patrum familiarum cum filiis Israelis* 1. Reg. 8: 1. Hic rursus *Seniores Israelis* omnibus reliquis Capitibus, imo ipsis duodecim tribuum Principibus anteposuntur. An illi possunt dici Judices civitatum, qui omnes principes totius populi, totius terræ, totius regni honore antecedunt? confer 1 Reg. 20: 7. 8.

XIV. Et verisimile est, *Jehoschaphatum Regem Jebude* non tantum in celebrioribus urbibus judicia inferiora restituisse 2. Paral. 19: 5. verum etiam *supremum Synedrium in Urbe Hierosolymitana* &c. 8. seqq. *Etiamque in Hierosolyma constituit Jehoschaphatus de Levitis & Sacerdotibus, & de capitibus patrum Israeli in judicium Domini, & pro litibus, qui redierunt Hierosolymam.* In quo supremo Confessu judiciali non tantum res leves & vulgares, sed & graves & arduæ examinabantur, & ad quod appellare licebat, si inferiores judices aliquid non recte fecissent. Huc Grotius quoque refert locum Jer. 26: 10. 17.

XV. Immo, quod plus est, idem numerus 70. virorum, quem habuimus Num. 11: 16. expressus est Ezech. 8: 11. *איש שבטים אחד* *Et septuaginta viri de Senioribus domus Israelis... stantes coram illis &c.* Ergo non tantum ante Pompejum & Gabinium verum etiam ante Efram, viguisse liquet Synedrium Magnum septuaginta virorum. Ad quem locum eleganter Kimchius annotavit: *היהו חלה להם שנתן להם מה שנתן להם*

עליהם שבטים וקנים להורותם הדרך החשובה והם היו כחכים אותם כמו *Septuaginta viri Synedrii.* Quo ipso *demonstratur, quod eis initio dederit LXX Seniores, qui docerent eos viam bonam, sed illi seduxerunt eos, sicut ait Jesaias cap. 3: 12. O popule mi, ductores tui sunt seducentes.* Pariter Abarbenel ad h. l. *איש שבטים אחד וקניי בית ישראל והם היו שבטים מנהיגים* *Septuaginta viri de Senioribus domus Israelis, & illi sunt LXX Viri Synedrii.* Recte quoque Grotius hunc locum explicavit: *Id est, illi septuaginta, qui inter judices omnes eminebant summa*

cum potestate, tum eo accesserant, quo fas ipsis non erat, tum ea videbant, quæ tollere ipsorum erat officii.

XVI. Post Captivitatem Babylonicam ab Esra restitutum videtur Synedrium Magnum, quando Rex Arthachsasta inter alia Esræ hanc quoque judiciariam potestatem concessit, sicut videre est Etr. 7: 25. 26. Tu denique Esra, juxta sapientiam Dei tui, quæ in manu tua est, constitue judices & litium decidores, qui judicent omnem populum &c. & cap. 10: 14. 15. Ubi Principes totius Cætus Hierosolymitani distincti a Senioribus & judicibus singulorum Civitatum.

XVII. Denique temporibus Hasmonæorum obtinuisse Synedrium Magnum septuaginta & unius virorum, docet Historia, quam habemus in Megillath Taanith cap. 10. de eo, quod accidit sub Rege Alexandro Jannæo. Quum enim Sadducæi Synedrii Magni subsellia occuparent, R. Simeon Ben Schetach eorum loco Phariseos rursus introduxit, eaque occasione dixit, אין פוחין בסנהדרין של שבעים ואחד Synedrium maximum non posse ex minoribus, quam septuaginta & uno constare. Et in sequenti Capite 11. illius libelli legimus, jussu Regis Jannai, Septuaginta Seniores Israelis fuisse captos, atque in carcerem conjectos: atque in N. T. hoc confirmatum habemus, non tantum temporibus Christi & Apostolorum extitisse Synedrium Matt. 5: 22. cap. 26: 59. Luc. 22: 66. Act. 4: 15. cap. 5: 21. a quo Christus & Apostoli sunt condemnati, verum etiam in isto Synedrio Magno confedisse simul Sadducæos Act. 23: 1. 6. 7. seqq.

XVIII. Ex hisce ergo manifesto constat, Synedrii Magni originem non demum a Gabinio Pompeii Legato manasse, neque post Esram illud primo fuisse introductum, quum plurima Sacræ Scripturæ loca contrarium doceant, inter quæ præcipue elucent & eminent illa duo Num. 11: 16. & Ezech. 8: 11. ideoque non adeo obscura sunt istius Synedrii vestigia in V. T. ut multi viri doctissimi sibi persuadent. Cum per tot a Mose secula Confessibus ejusmodi juridicis publicis carere non potuissent. Sicut in Regno Galliæ & Britannia sub Regibus est Concilium, quod vocant Parlamentum, atque in Regno Hispania sub Rege Concilium regium, seu Concilium Status, ita in Regno Israelis præter Sceptrum Regium erant מחוקקים Legislatores, primarii populi Judices, sive Septuaginta Seniores.

XIX. Fallitur autem Doctissimus Joh. Vorstius, quando scribit in Dissertat de Synedriis Hebr. §. 39 ab Hasmonæo quodam esse institutum Synedrium Magnum, post profanationem templi ab Antiocho Epiphane factam, eo quod in Gemara Sanhedrin Cap. 9. fol. 82. 1. legatur: בית דין של חשמונאי וכו' Senatus Hasmonæi &c. Hoc enim huic ipsi Codici Sanhedrin, ceterisque Talmudicis traditionibus repugnat. An Judæi docent, tempore Hasmonæorum demum Synedrium fuisse institutum? An nescivit Vorstius, passim dici, בית דין של עזרא Senatus Esræ, item Senatus Simeonis Justi, Senatus Antigoni &c. neque tamen ea locutione originem ejus designari? Et quæ illa est consequentia, hic vel ille Senatus vocatur בית דין Senatus vel Domus Judicii, ergo hic est Senatus 70 virorum? Cum ipse §. 8. & 9. testetur, Concilium viginti trium virorum, & Triumviratum quoque בית דין Domum Judicii appellari.

XX. Sed de origine & continuatione Synedrii hætenus satis. Videamus nunc etiam ejus finem & interitum. Non simul & semel sublatum esse Synedrium Magnum, docent Talmudici & recentiores Doctores Hebræorum: sed cum propria ejus sedes ejus fuisset בלשכת הגזית in Liskat baggassith, id est Conclavi cæsi lapidis, quod erat in Templo Hierosolymitano ad latus Atrii Sacerdotum meridionale, illud Conclave deserere necesse habuit, atque in alia loca migrare, donec tandem plane exstingueretur.

XXI. Migrationis istius primæ tempus referunt ad annum ante Excidium Templi quadragesimum, & ad annum Christi circiter trigesimum. Ita enim legimus in Gemara Babyl. ad titulum Sanhedrin fol. 41. 1. ארבעים שנה קודם חרבן הבית נלחך סנהדרין וישבה בחנוה Quadragesima annis ante Excidium Templi, migravit Synedrium, & sedes sibi posuit in Tabernis. Idem habemus ad tit. Schabbath fol. 15. 1. & Avoda sara fol. 8. 2. ״ שנה ער שלא חרב הבית נלחך סנהדרין וישבה לה בחנוה Quadragesima annis antequam Templum excisum est, migravit Synedrium, & sedes sibi posuit in Tabernis. Conf. Talm. Hieros. Sanhedrim fol. 18. 1. & 24. 2. חנוה est taberna, officina; hic vero in specie ea voce designatur locus sic dictus in Monte Templi, in quo Synedrium congregabatur, postquam migravit e Conclavi lapidis cæsi.

XXII. Huc spectat etiam, quod in Gemara Hieros. non semel legi-

קורם לארבעים שנה ער שלא חרב קורם
legitur fol. 18. 1. & fol. 24. 2. *Quadrage-
nta amplius annis ante Tem-
pli Excidium sublata five intermissa sunt Judicia capitalia ab Israele.*
Hoc etiam confirmat R. Moses Bar Majemon כנהדרין
הלכות כנהדרין Cap. 14. *Turbato rerum ordine, seu ob temporis iniquitatem, mi-
grabant a loco ad locum, idque decies faciebant. Postrema migratio
fuit ea, quæ fiebat Tiberiadem. Et deinde non omnino fuit Syne-
drium Magnum. Atque ibidem dicit: Quadrage-
nta annis ante Ex-
cidium Templi 11. cessarunt Judicia capitalia ab Israele,* אף על
אף על *quamvis Sanctuarium adhuc duraret; prop-
terea quod Sanhedrin migravit, & non amplius fuit in loco suo.*

XXIII. Post Excidium Hierosolymitanum, Synedriorum
auctoritas per aliquot secula continuata est, (quia demum Ti-
beriadem plane sublata) licet variis modis imminuta. Habuerunt
quidem Iudæi sub Imperio Romano velut *Umbras* quasdam Tri-
bunalium pristinorum, institutas tamen non tam regiminis vel
jurisdictionis causa, ut vera Tribunalia, quam doctrinæ tradendæ
gratia, ut *Scholas* seu *Auditoria*, ut ait Seldenus de Syned. Lib. 2.
cap. 4. §. 10. Cum ergo Judicibus jus dicere non amplius licebat,
illud docere inceperunt.

XXIV. Hæc Umbra Synedrii duravit usque ad *Hillelem
Hannasi*, quando vetus ille mos פה הראיה על פי *juxta Phasin Lu-
narem*, mensium præstituendorum, atque annos ex arbitrio In-
tercalares faciendi defiit, Annosque & Menses, nec non dies fe-
stos פה החשבון על פי *juxta Computum* solum figere & determinare in-
ceperunt.

XXV. Hoc docet R. Moses Bar Maimon in *Kiddusch babo-
desch* Cap. 5. §. 1. 2. אין שם כנהדרין בארץ ישראל אין
קופעין חרשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו
Quando autem in Terra Israe-
lis non est Synedrium, non aliter Neomeniæ figendæ, aut anni in-
tercalares constituendi sunt, ac per Calculum, quo nos hodie utimur.
Et hæc est traditio Mosis e monte Sinai &c. A Karæis autem five
Scripturariis in Terra Sancta perpetuo hodieque Neomenia &
Festa juxta Phases Lunares digeruntur, nec Cyclus Hillelianus
admittitur; quamvis extra Terram Israelis eum amplectantur.

XXVI.

XXVI. Antequam ab hac materia de *Annis* discedamus, haud
incommodum ducimus hæc illustrationis gratia de *Cycli decem-
novennalis antiquitate & ortu* adjicere. Majemonides *Comment.
Misch. Rosch haschana* fol. 36. 4. ita scripsit: וסוד העבור שמסר לו

הקב"ה למשה בסיני הוא ענין בחשבון שידעין בו קצת הראיה כאמת.
ובנילי החשבון מכל האומות והפילו מופים חולקים בו עד הנה נמשך הדבר
ועדיין לא נתברר אצלם שעורו באמת. וזה ההשבון שהוא עתה בירינו היום
הוא חלק מאותו חשבון וחלתו לפי שהוא מנין הקבוצ האמצעי בלבד וכו'
*Arcanum intercalationis, quod Deus sanctus & benedictus Mosi
tradidit, est arguentum computi, quo Novilunii apparitionem
verissime cognoscebant. Omnium autem Gentium Astronomi &
Philosophi de eo inter se dissentiant & disputant, atque in hunc us-
que diem non accurate affecuti sunt Novilunii mensuram & quantita-
tem. Sed computus, qui etiamnum est in manibus nostris, est pars
illius computi (Mosaici) & principium ejus, quia est calculus conjun-
ctionis mediæ tantum Solis & Lunæ. Ita Aben Ezra in Levit.
23:4. memoriæ prodidit: Sapientes nobis hanc rem interpretati
sunt (ex Lege) cui inniti possumus in Exilio; atque ita accepimus
ex ore Prophetarum, nec possumus quicquam melius facere quam
hoc ipsum.*

XXVII. Judæi existimant, omnem *Cyclum Lunarem* originem
habere a tempore Mosis, sicut inter alios ostendit auctor *Schal-
schelet Hakkabala* in *Expositione Sphærarum*, sed non ita publice
fuisse descriptum, ante tempora Raf Adæ & R. Hillelis Hannasi.
R. Afariah in *Meor Enajim* fol. 132: 1. scripsit, *Ptolomæum*, qui
ante Raf Addam vixit sub Hadriano & Antonino, *Cyclum de-
cemnovennalem*, & *septem annorum intercalarium invenisse*, atque
ita fieri potuisse, ut Raf Adda juxta mentem Ptolomæi hoc
confirmaverit.

XXVIII. Audiamus hic Abarbenelem, qui sic commentatus
est in caput duodecimum *Exodi* fol. 148. שהיתה
בחכמי ישראל ברבר הזה הפליג בטלמיוס היוני לשבח ולפאר מי שהמציא זה
המחזור של י"ט שנה במלאכת העבור אשר לבני ישראל. וכתב שזה יובית
שהיתה ביניהם נבואה וחזק אמרו שנהקשרה משה בקדוש החדש עד שהראוהו

G

הקדוש

הקדוש ברוך הוא הלבנה בהדרגה בראש חוש ניסן שרצו מזה שהחכמה הנפלאה הראה לא השיגור משה ואהרן מדעתם וחקירתם אלא שהיה כוונתו *Propter hujus artis summam peritiam, qua pollebant Sapientes Israelis, Ptolomæus summis laudibus extulit eum, qui invenit Cyclum decemnovenalem in intercalatione Israelitarum, scribitque, hoc arguere, inter ipsos fuisse prophetiam. Sapientes nostri tradunt, Mosem hæsitabundum fuisse circa Sanctificationem mensis, donec Deus ipsi monstraverit Lunam in sua innovatione in principio mensis Nisan. Quo dicere voluerunt, admirandam hanc sapientiam non didicisse Mosem & Aaronem a semetipsis, & proprio studio; sed traditam ipsis fuisse e monte Sinai, & esse rem propheticam.*

XXIX. Quibus consona sunt, quæ traduntur in *Juchasin*. fol. 40. i. שחמרו כל חכמי האומות ואמרו כי זה הדקדוק מהיצירה ועד

admiratas fuisse omnes gentes hunc computum, & dixisse, hanc accuratam rationem intercalandi inde a conditu mundi ad hunc usque diem non esse conturbatam, ne quidem quoad unam particulam, cum hæc sit res divina.

XXX. R. Asariah in *Meor Enajim* fol. 132. 2. refert Hipparchum quoque hunc computum homines docuisse, & Julium Cæsarem eum imitatum fuisse. & fol. 133. i. idem affirmat, Julium Cæsarem hanc artem didicisse ab Judæis Alexandrinis, qui fuerint magna sapientia præditi, sed dubitat, an Hipparchus, qui ducentis aut pluribus annis ante Julium Cæsarem vixerit, hanc sapientiam & artem a Judæis quoque didicerit, nec ne.

XXXI. Auctor libri *Juchasin* fol. 17: i. scripsit, Hipparchum maximum Astronomum floruisse anno ducentesimo quinto ab ædificatione Templi secundi, & eum consensisse cum Rabbis in mensura Mensis Lunariorum, quod nempe sit 29. dierum, 12. horarum, & 793. punctorum sive scrupulorum. Atque ita R. David Ganz in *Zemach David* ad *An. mundi* 3534. אברכם החוכן הגדול הידוע עין בכל

החשבונות הקדומים מכרי ארבע מאות שנה לעל לקות הלבנה והגביל שעות חלקים הנעים דקים עד שכלל חשבוננו היה כפ"י תשצ"ג *Abarchus* sive *Hip-*

Hipparchus maximus Astronomus & valde celebris consideravit omnes priores supputationes, inde a 400. annis circa Eclipses lunares, & determinavit horas, quadrantes, puncta & momenta minuta, adeo ut universa ejus calculatio composita sit ad supputationem Rabbiorum p. m. in mensis lunaris dispositione, qui est 29. dierum, 12. horarum, & 793. punctorum.

XXXII. R. Asarjah in *Meor Enajim* loco ante citato fol. 133: i. quoque memoriæ prodidit, Julium Cæsarem ordinasse Annum, כסוכן שמואל אחר שמואל *juxta symbolum vel tenorem Samuelis*. Sine dubio vult dicere, Julium Cæsarem juxta mentem Mar Samuelis, qui post Julium Cæsarem vixit, annum constituisse, eo quod Tekupha sive cardo Mar Samuelis istis temporibus fuerit in usu, non autem Raf Adæ, juxta sententiam Majemonidis in *Kidusch bachodesch* cap. 10: §. 5. 6. & summum Senatuum tunc ad intercalandum ea ratione Raf Adæ usum fuisse: hanc enim magis esse veram, & ad sententias Astronomorum accedere longe propius, quam prima illorum ratio, qui censebant, Solem trecentis sexaginta ac quinque diebus, quarta diei parte addita, conversionem annuam conficere.

XXXIII. Non ergo mirum est, Christianos quoque hunc Judæorum computum summis laudibus fuisse profecutos. Scaliger de *Emendat. Temp* lib. 4. pag. 326. 362. dicit: *Judæi eum luculentissimum computum, quo hodie utuntur, & quo nihil præstantius in eo genere excogitari potest, instituerunt. Hæc fuit prima forma anni civilis castigata: quam si secuti essent Christiani nostri in cyclis suis, non solum periodos 532. annorum inemendatas posteris non reliquissent, sed ne ullas quidem tales instituere opus fuisset. Neque enim frustra temporibus Constantini Magni gloriabantur Judæi, se Christianos docere posse rectam neomeniarum Paschalium rationem, utpote qui paulo ante eam a Rabbi Adda didicissent. Neque enim dubitamus, R. Adda hujus elegantis computi Judaici, aut unicum, aut præcipuum conditorem fuisse. pag. 362. Justa fuit illa jactatio, & quam Christiani negligere non debebant.*

CAPUT IX.

De Tekuphis sive Conversionibus, deque Mensibus Anni.

ANnus dividitur in quatuor *Tekuphas* sive *Cardines* aut *Revolutiones* propter Solem, atque in duodecim *Menses* propter Novilunia. In sacro Codice sæpe fit mentio תקופת השנה *Revolutionis seu conversionis anni* Exod. 34. 22. 1 Paral. 20. 1. 2 Par. 24. 23. sed apud Hebræos, Targumistas & Rabbinos crebrior ejus vocis usus est & clarior significatio, quia per *Tekupham* designant *conversionem quadrantis anni*, eamque Vernam, Æstivam, Autumnalem & Hybernā. Ita ad locum Gen. 8. 22. *Jonathan* in Targum, Aben Ezra & alii intelligunt *quatuor Tekuphas*, quas Græci τροπὰς *conversiones* dicerent, & quatuor anni tempora hic recenseri volunt, nimirum *Tekupham conversionem mensis Tifri* Septembris, mensis *Nisan* Martii, mensis *Tebeth* Decembris, & mensis *Tammuz* Junii.

II. Hic autem observandum, quod ab Hebræis, licet mundum in mense autumnali *Tifri* conditum esse credant, *Tekupha* tamen non a *Tifri*, sed a *Nisan* mense verno supputentur, sicut in *Rosch haschana* statuunt, *Tekuphas* non secundum R. Eliezerem, sed secundum R. *Josua* esse dirigendas, ut supra vidimus: quia in Æquinoctio verno Sol est in capite Arietis, primi signi cœlestis, & quia tunc æstas imminet & venit nova temporis ætas, atque anni tempus est temperatissimum. Accedit, quod eo mense Israelitæ egressi sint ex Ægypto, scilicet in mense אביב *Abib*, quo *Pascha* celebrari jubetur Deut. 16. 1. qui quasi *mensis spicarum* est Exod. 13. 4. quo segetes in Palæstina spicas recentes habere incipiunt, & a quo duæ aliæ subsequentes solennitates *Pentecostis* & *Tabernaculorum* dependebant, & tempus *Legislationi* proximum erat. Atque ita, licet multiplex usus esset *Tekupharum*, præcipuus tamen erat *Tekupha Nisan*, quia tunc quasi עולם חדש *novus mundus* existerat.

III. Hoc clare demonstravit R. Moses Bar Majemon in *Kidduschbachodesch* cap. 9. *Tekupharum* scilicet principium esse *Tekupham* men-

mensis *Nisan* Martii, ubi ita scribit: התקופה ניסן היא השנה והחלק שתכנס בו השמש בראש מול טלה: והקופה תמוז היות השמש בראש מול כרמן והקופה תשרי היות השמש בראש מול מאונים: והקופה טבת היות *Tekupha seu anni cardo mensis Nisan*, sive *vernus incipit in illa hora & puncto*, quo Sol ingreditur in principium signi Arietis: *Tekupha vel cardo mensis Tammuz*, sive *æstivus*, cum sol attingit principium Cancris: *Tekupha mensis Tifri vel autumnalis est*, cum Sol ingreditur in Libram: *Tekupha mensis Tebeth vel brumalis est*, cum Sol intrat in primum punctum Capricorni.

IV. Quum autem duplex apud Judæos sit anni differentia, ex ea duplex itidem *Tekupha* confurgit. Juxta hypothesein Mar Samuelis, annus est Julianus, constans diebus 365 & horis sex; qui per quatuor divisus dat unicuique parti dies 91. horas septem & dimidiam. Sed annus Raf Adæ, qui constat diebus 365. horis 5. punctis vel scrupulis 997. & 48. רגעים *momentis*, per quatuor divisus, dat unicuique parti 91. dies, horas 7. puncta 519. & 31. momenta. Itaque cognita una *Tekupha*, v. gr. *Nisan*, per additionem hujus differentiae, cognoscetur & alia subsequens, nempe *Tammuz*, *Tifri* & *Tebeth*.

V. MENSES, Hebraice חדשים ab *innovatione* Lunæ ita appellati, in Anno Hebræorum *simplici* vel *communi* sunt duodecim, sed in anno *intercalari* tredecim: qui non tantum in historia Diluvii Gen. 7. 11. cap. 8. 4. 5. 13. verum etiam in aliis libris veteris Testamenti *numeris* designantur ut Exod. 40. 2. 17. Num. 9. 11. 1 Reg. 12. 32. 2 Reg. 25. 27. 2 Par. 5. 3. & simul omnes *duodecim* 1. Paral. Cap. 27. *numeris* exprimuntur.

VI. Sed præter istum numerum *mensis primi secundi, tertii*, & reliquorum, alia quoque nomina menses in sacris literis sortiuntur, de quibus Aben Ezra in Exod. 12. 2. ita commentatus est:

וניסן ואייר וסיון וכל שמות החדשים אינם לשון קדש כי אם לשון כשרים על כן לא תמצא במקרא כתוב אחד מהם ולא בכל המקרא רק בנבואה וזכירה ודגל ועזרא ומגילת אסתר שהיו בגלות וככה הפירוש בחדש הראשון שיקרא ניסן בלשון כשרים רק מצאנו בלשון הקדש שנקראו ג' חדשים ביום אחרת ירח זיו בירח האיתנים בירח בול ואם רדפנו אתר הפסח אין ירח זיו ניסן

וקן אייר כי כן כתוב הוא החדש השני הידוע הוא שני לראשון חדש ישראל.

At Nisan, אֵיִר Iar, סִיָּוָן Sivan, & omnia nomina mensium non sunt nomina Hebraica, sed Chaldaica, ideoque non reperies unum ex eis scriptum in sacro Codice, imo ne quidem unum in tota S. Scriptura, præterquam in Prophetiis Zachariæ, Danielis, Esræ atque in volumine Esther, qui fuerunt in captivitate Babyl. Hæc ergo erit explicatio: In mense primo, qui vocatur Chaldaice Nisan. Reperimus tamen in lingua sancta tres menses alio modo fuisse appellatos, nimirum mensem Ziv 1 Reg. 6: 38. mensem Ethanin 1 Reg. 8: 2. mensem Bul 1 Reg. 6: 38. Et si sectari velimus sensum literalem, Ziv non est mensis Nisan Martius, sed Iar Aprilis quia 1 Reg. 6: 1. scriptum est; Iste est mensis secundus, notus scilicet, qui est secundus inter menses Israelitarum.

VII. Hic observandum est, quod omnes duodecim menses, qui 1 Paral. 27. recensentur, in Chaldaica Paraphrasi simul numeris & nominibus propriis exprimantur, Mensis primus Nisan, mensis secundus Iar, & ita porro. Ubi in Paraphrasi a M. Frid. Beckio edita commate 13. nomen proprium mensis noni Tebeth deest, sed in accuratiore Paraphrasi Davidis Wilkins habetur, עֲשִׂירָה לִירְחָא דְּטַבְתָּהּ מהרו ונח. Decimus (Dux) in mensem Tebeth Maharai &c.

VIII. In 1. Lib. Regum cap. 6: 1. pro mense secundo Iar extat nomen זִיבֵּי Mensis Ziv, Aprilis, & pro תִּפְרִי מֵנֶסֶת Tifri mense septimo 1 Reg. 8: 1. habetur יֶרֶחַ הָאֵתָנִים mensis Ethanin, & pro mense octavo מַרְחֶשְׁוָן Marchesvan Octobri 1 Reg. 6: 38. legitur יֶרֶחַ בּוּל mensis Bul. Et hæc nomina quidam volunt juxta cum Abib Exod. 13: 4. primo mense, qui spicas promovet, esse quoque nomina propria, ut reliqua Nisan, Iar &c. alii vero existimant hæc esse nomina appellativa. Vid. Cartwright ad Exod. 12: 1.

IX. Mensis secundus a primo Nisan זִיבֵּי Aprilis, in Gemara Rosch haschana fol. 11: 1. sic appellari dicitur, דְּאֵיתָ בֵּיהּ זִיבֵּי quod in eo sit splendor arboribus, id est, inquit Abarbenel ad 1 Reg. 6. quod tunc videantur flores, & plantæ conspiciantur in terra. Et זִיבֵּי dicunt notare splendorem, quod in lingua Chaldaica splendorem flo-

forum ac plantarum significet. Vid. R. Sal. Ben Melech. in Michlal Jophi.

X. De יֶרֶחַ הָאֵתָנִים mense Ethanin scripsit Abarbenel ad 1 Reg. 8: 1. הוא חדש תשרי שבו אוספים הפירות וידמה שנקרא החדש השביעי ירח האיתנים לפי שבו המועדים הרותר חוקים ומישרים אל השלמות כי בו יום תרועה ויום הכפורים וחנו הסכות ורפי שכל ישראל היו מחוייבים לבא לחוג לירושלם בחג הסכות לזה התקבצו כלם וכאו שמה לראות בתנוכת הבית ולחג את חג הסכות וז' בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי רוצה לומר שהיה הקבוץ בעבור החג שהיה באותו וזרש השביעי והיו שתי הכליות נביאיהם אם תנוכת הבית ואם חובת הרגל בחג וחל אמרו שכאותו החדש נולד האבות

Hic est mensis Tifri, in quo colligebant fructus. Et videtur mensis septimus appellari Menfis Hæthanin, quia in eo PRÆVALUERUNT & confirmatæ fuerunt solennitates, atque ad perfectionem contenderunt: quoniam in eo mense Dies Clangoris erat, nec non Dies Expiationum & Festum Tabernaculorum. Et cum omnes Israelitæ obligati essent venire ad celebrandum Hierosolymis Festum Tabernaculorum, idcirco cuncti se congregarunt & eo venerunt ad videndum Dedicationem Templi, & ad celebrandum festum Tabernaculorum. Et hoc est, quod dicitur 1 Reg. 8: 2. In mense Ethanin in festo; hic est mensis septimus. vult dicere, quod fuerit congregatio propter festum, quod isto mense septimo celebratum fuit. Adeoque duo fuerunt fines congregationis sive conventus eorum, Dedicatio Domus, & debitum consuetudinis in Festo. Sapientes in Rosch haschana fol. 11: 1. ajunt, quod hoc mense Ethanin vel Tifri nati sint Patriarchæ, atque ideo appellatus sit mensis Ethanin, qui fuerint עוֹרֵם אֵתָנִי fortes, seu fundamenta mundi. Conf. Mich. 6: 2. Kimchius ad 1 Reg. 8: 2. annotavit, ita vocatum esse hunc mensem, quod eo collegerint panem, vinum & fructus, sicut hanc ob causam vocatum חַג הָאֵסִיף festum collectionis Exod. 34: 22. & ita vocem אֵתָנִים Ethanin notare חֹקֶר robur, eo quod per proventus & fructus homo vivat, & radicem ejus esse אֵתָהּ, quo designetur vis & robur.

XI. Denique יֶרֶחַ בּוּל Mensis Bul 1 Reg. 6: 38. est mensis octavus Marchesvan October. De quo Kimchius, Abarbenel, & auctor Michlal Jophi, scripserunt: כִּפְנֵי שְׁמַחֲוִילָן בוּ

הגשמים כופן המבול או מפני שבו הארץ עשויה כלה בולת בולת והוא הירח שמאכל הבהמה כלה מן השרה ומאכלין אותה מן הבית כרברי הול

Vocari istum mensem sic, quia in eo incipiunt pluviae & imbres sicut in diluvio. Aut quia in eo terra facta est glebæ glebæ. Et hic est mensis, quo deficit totum pabulum jumentorum in agris, & quo iis pabulum domi suppeditatur, juxta verba Rabbīnorum.

XII. Mensibus Lunaribus ordinario tribuuntur 30. & 29. dies, ita ut primus habeat dies 30. secundus dies 29. tertius 30. quartus 29. & sic de ceteris. Hinc oritur distinctio inter menses מלאים *plenos* five 30. dierum, (quales omnes fuisse videntur ante Moisaica tempora Gen. 7. & 8.) & חסרים *cavos* dierum 29. De quibus *Gem. Berachoth* fol. 30: 2. Stante Templo Synedrium Magnum pronunciabat menses *plenos* & *cavos* secundum phasin Lunæ: sed postquam ab Hillele Hannasi Cyclos decemnovennalis traditus est Judæis, cœperunt certa quadam regula intercalare menses, & quibusdam ex eis numerum 30. dierum attribuere, *cavosque* & *plenos* menses ordinare. De quibus videri potest Majemon in *Kiddusch bachodesch* cap. 8.

XIII. Vidimus supra annos intercalares in Cyclo Hilleliano, & quia hic agimus de *Mensibus*, hanc intercalandi rationem magis illustrare operæ pretium erit. Hebræi annum intercalarem vocant *annum prægnantem*, quasi annus intercalarem mensem in se gestet, tanquam *mulier prægnans* foetum in utero. Vid. Haraivad ad Maim. *Kiddusch* Cap. 1. in *Jad Chas.* f. 271. 3. Sed mirum illustri Scaligero aliisque Doctissimis viris videtur, nusquam in scriptura embolimi mensis ullum vestigium aut memoriam exstare. Nihil quoque de אדר השני *Adar secundo* reperiri in S. Codice. Marsham vero in *Canone Chron.* pag. m. 191. negat in usu fuisse intercalationem ex 1 Reg. 4: 7. ubi Salomoni erant duodecim Præfecti super universum Iraellem, qui sustentarunt Regem & domum ejus: *Mensis anni fuisse* dicitur super quolibet, ad sustentandum. & ex 1 Paral. 27: 1-15. Davidis & Salomonis temporibus fuisse duodecim נציבים *Duces* five *Præfectos*, idque juxta numerum *duodecim mensium anni*. Hinc clare elucescere putat, præter *שנה פשוטה annum communem* 12. mensium, non fuisse *שנה מעוברת annum embolimæum* 13. mensium.

XIV. Quamvis nonnulli Judæi credant, סוד העיבור *Arcanum*, five *Mysterium Intercalationis* a Deo esse traditum Adamo, atque ab eo propagatum usque ad posteriora tempora Patrum, uti habetur in *Talkut Paraf. Bereschith* num. 4. illud tamen ex Scriptura probari nequit, sed tempore Noachi eam fuisse usitatam, aliquatenus colligi potest ex historia Diluvii Gen. 7. & 8. quod tamen clarius eruitur ex præcepto divino Exod. 12: 2. Cap. 13: 4-7. Deut. 16: 1. quia *custodiendus* atque observandus erat *mensis Abib, spicarum maturefcentium*, ut veniret festum Paschale in tempore suo.

XV. Si autem *Mensis Nisan* non esset fixus in mense *Abib*, Pascha fuisset vagum & per omnes menses anni transcurrere, atque in mediam hyemem vel æstatem incidere potuisset, juxta morem Ismaelitarum, qui non habent Pascha statum in lege sua, sed vagum, circumiens & transcurrrens. Quum tamen מתבואה *a proventu novo* adducendus esset *Omer* five *manipulus primitiarum messis* Exod. 34: 18. Levit. 23: 10. seqq. atque in festo Pentecostes duo panes ex חטים חדשים *novo tritico* essent offerendi Exod. 34: 22. Lev. 23: 17. & festum סוכות *Tabernaculorum* esset חג האסיף *festum Collectionis*, cum fruges ex agris in horrea colliguntur Exod. 34: 22. Lev. 23: 34. 39. Quæ præcepta pluribus annis non fuissent observata, nisi annus embolismicus vel intercalaris aliquando insertus, vel עיבור החדש *intercalutio mensis* adhibita fuisset, qui mensis inter *Adar* & *Nisan* insertus, & postea vocatus est וָאָדָר *Ve Adar*, item אָדָר שֵׁנִי *Adar secundus*, Martio nostro respondens, & additus in fine anni, edicto Synedrii Magni, sicut videre est in *Gem. Rosch haschana* fol. 6. 2. fol. 19. 2. *Gem. Hierof. Megilla* f. 71. 1. Et Rab. Salomo ad Lev. 23: 39. scripsit: *Mensis hic venire debet in tempore collectionis. Hinc præceptum acceperunt de intercalandis annis. Nam absque intercalatione sepe veniret in media æstate aut hyeme.* Ideoque gratis dicit Joh. Marshamus, sibi nondum esse compertum, quis fuerit intercalationis istius author, quo cœperit tempore.

XVI. Tribus vero de causis potissimum annum intercalarem institutum fuisse, docent Magistri in *Gem. Sanhed.* fol. 11. 2. *Gem. Hierof. Sanh.* fol. 18. 1. *Gem. Erubin* fol. 56. 1. & Maim.

in Kiddush bachodesch Cap. 4. Primo על הקופה *Propter Æquinoctium vernum*. Secundo על האביב *Propter terræ fruges*. Terti-
tio על פירות האילן *Propter fructus arborum*.

XVII. Etenim si Tekupha five *Cardo æquinoctii verni* indiem
16. Nisan, aut post eum incurreret, *secundus Adar* addendus
erat. Quoniam Pascha, five primus dies Azymorum in 15. Lu-
nam, & æquinoctialem cardinem incidere debet. Deinde, si
Paschate imminente, *novas fruges nondum maturas esse* animad-
verterent, ut non possent meti, annum etiam uno mense longio-
rem faciebant, licet æquinoctium diem decimum sextum ante-
cederet; quoniam Omer five manipulus ex maturis frugibus erat
offerendus. Tum etiam si *arborum fructus nondum* more solito
maturefcerent. Cum tempore Paschali arbores nondum baccas,
& tempore Pentecostes, בכורים *Primitiva* Deut. 8: 8. recensita,
offerenda, nondum profudissent. Præter hasce tres præcipuas
causas intercalandi in locis supra citatis, etiam aliæ leviores refe-
runtur, ut si viæ essent deteriores, ut populus Hierosolymam
proficisci non posset; si interrupti pontes essent, quibus ab ac-
cessu prohiberentur; si fornaces, in quibus agni Paschales afflan-
di, perpetuo imbre everfæ fuissent, etc. Ex hisce ergo liquet,
intercalandi necessitatem ex S. Scriptura per manifestam conse-
quentiam probari, in qua virtualiter comprehenditur, licet ex-
pressis verbis non sit mandata.

XVIII. Hæc res egregie quoque illustrari potest ex Abarbe-
nelis *Commentario in Exod. 12: 2. fol. 148: 4.* ubi hæc habentur:

עיבור השנים היה מסור לבית דין הגדול שבירושלם לפי שהמלאכה
הקדושה ההיא יש בה חכמות ומוט כי השנה הישראלית היא שנת
הירח אשר תעשה החדשים שלמים כמו שאמר ראשון הוא לכם לחדשי השנה
ואחול מכאן אתה למד ששנה אתה מונה מחדשים ואין אתה מונה שנה
מחדשים וימים ולפי שהפקידה התורה שיהיה זה החדש ראשון בהיות שהמש
בראש מול טלה כמו שאמרה שמור את חרש האביב והאביב הלוי בשכש
הוא מכואר שחדשי השנה פעם יהיו "ג חרשים לפי שהנה השמשית היא
יותר מ"ב חדשי הלבנה קרוב ל"א יום ולכן הוצרכו להוסיף על השנה חרש

אחד

אחר כדי שיהיה תמיד ניסן בחדש האביב שהוא בארץ ישראל אצל העת שיכנס
השמש במול טלה וזאת השנה תקרא מעוברת ויצטרכו מפני זה לענר מהשנים
שבעה לכל "ט שנה והם הג' והו' והח' וה"א וה"ד וה"ו וה"ט כי הנה "ט שנה
יקיפו בחדשים בשנים שלימים בקירוב נפלא ומפפרם ל"ל חרשים שלמים כי
זה הוא הנקרא חרש ל"ל השלם בימיו וכן אמר עד חרש ימים ואחול מכאן
אתה למד שמים אתה מונה לחדש ולא שעות ולכן היה חרש מלא בן

Intercalatio annorum tradita fuit
Synedrio Magno, quod erat Hierosolymis, quia ad sanctissimum hoc
opus magna sapientia & eruditio requirebatur. Annus enim Israe-
liticus Lunaris est, perfectis mensibus constans, sicut dicitur Exod.
12: 2. Primus erit vobis inter menses anni. Ad quæ verba Sa-
pientes nostri commentati sunt: Hinc discimus, Annum debere cal-
culari & constitui e Mensibus (perfectis & solis) non autem e Men-
sibus & simul Diebus. Et quum Lex diligenter caverit, ut hic
mensis Nisan primus esset, Sole existente in principio Signi Arietis,
sicut ait Deut. 16: 1. Observa mensem Abib (Spicæ maturefcen-
tis), Abib autem dependeat à Sole, hinc manifestum est, menses
anni quandoque tredecim esse debere, quia annus Solaris undecim
circiter diebus major est, quam duodecim menses Lunares. Hinc
neccessario mensis alius anno addendus fuit, ut Nisan semper recur-
veret in mense Abib five Spicæ, quod in terra Israelis fit circa
illud tempus, quo Sol signum Arietis ingreditur. Et hujusmodi
Annus embolimaus vel intercalaris vocatur. Hujus rei causa ne-
cesse habuerunt e novendecim singulis annis septem, nempe 3 tium,
6. 8. 11. 14. 16. & 19 num intercalare. Novendecim enim anni
comprehendunt accuratissime menses annorum plenos, & numerum
eorum, puta mensium integrorum. Mensis quippe vocatur, qui
dies habet perfectos, sicut dicitur Num. 11: 20. usque ad mensem
dierum. Ad quæ verba rursus Magistri nostri notarunt: Hinc
disces, menses tibi numerandos esse diebus perfectis, nullis superad-
ditis horis. Ideoque Mensis Plenus 30. diebus constat, Cavius
autem 29.

XIX. Frustra igitur aliqui dubitant, Hebræine mensem 13.
intercalarint, stante Templo primo, alii vero cum Joh. Marf-

H 2

ha-

hamo id negant, ex locis 1 Reg. 4: 7. & 1 Par. 27: 15. in quibus tempore Davidis & Salomonis *Præfecturas duodecim* distributas fuisse ajunt pro numero *mensium* 12. nullo vestigio intercalati unquam mensis. Quod enim tantum *duodecim Præfectorum* mentio fiat, id inde est, quia plerique anni constabant duodecim mensibus, adeoque rursus per consequentiam hic annus & mensis intercalaris intelligi potest.

XX. Accedit, quod juxta nonnullos Doctores Hebræorum eodem capite 4. Prioris libri Regum *19. tertius decimus Præfectus* designetur, uti scripsit R. Salomo ad h. l. *Præfectus unus, qui erat in terra. Raf & Schemuel de eo disputant: alter dixit, unus fuit præfectus omnibus, nempe Asaria, Nathanis filius, de quo supra *15. 5. dictum est; alter vero dixit, hoc intelligendum esse intuitu mensis intercalaris.* Quod a me quoque annotatum ad *Seder Olam Cap. 15. pag. 729.* & probatum ex *Sanhedrin fol. 12. 1.* Idem citavit Abarbenel ad 1 Reg. 4: 19. qui ad comma 7. *Præterea erant Salomoni duodecim præfecti super universum Israellem,* notavit: כ"י שיהיה כל השבטים בשנה אחת כמו שחזה כוננת כל י"ב.*

ut omnes Tribus sint in uno anno: sicut enim Sol omnium duodecim signorum cælestium circuitiōnem percurrit, ita eodem Præpositi vocantur Nizzavim Præfecti. Sic R. Sal. Ben Melech in *Michlal Joppi* ad 1 Reg. 4. 19. *Quidam Rabbinī nostri dicunt, unus Præfectus super omnes erat, Asaria, de quo *15. 5.* Sed quidam eorum statuunt, שני ציב אחר, quod unus præfectus pro mense intercalari ordinatus fuerit.*

XXI. Doctissimus Tostatus Abulensis hoc etiam observavit ad 1 Reg. 4. *Quæst. 5.* & 1 Par. 27. *Quæst. 5.* Cum Hebræi secundum Legem Exod. 12: 2. Lev. 23. Deut. 16. 2. deberent offerre spicas virentes in festo azymorum, ideo debebat semper incipere annus eorum in Martio. Et quia computabant menses per lunationes, ideo aliquando faciebant 12. menses in anno, & aliquando tredecim, & sic æquabant annos Lunares cum Solaribus. Jam quærit, si ergo veniret annus 13. Mensium, quomodo ista ordinatio *duodecim* principum habebat locum? Respondet, quod multis modis potuerit provideri in hoc. Uno modo, quod Princeps qui-

quilibet serviret uno mense, & quando essent tredecim menses, ille princeps, qui debebat servire mense primo anni, serviret mense tertio decimo: & princeps, qui secundo mense serviturus erat, mense primo serviret: vel, quia sic totus ordo esset mutatus, alio modo posset dici, quod in illo anno serviret princeps duodecimus mensibus duobus: alio modo potest dici & melius, quod in illo anno serviret quilibet princeps plus quam uno mense, scilicet ut tredecim menses dividerentur per duodecim partes, & sic non fieret aliqua mutatio in ministrando.

XXII. Huc etiam referre licet historiam Regis Ezechiae 2 Par. 30: 2. ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלם לעשות הפסח בחדש השני. Et inierat consilium Rex & principes ejus, & tota congregatio Hierosolymæ, de celebrando Paschate mense secundo. Hoc edictum de Paschate mense secundo celebrando ad intercalationem anni pertinet & ad potestatem Synedrii, a quo illa erat instituenda.

XXIII. De quo inter alios consulendus Aben-Esra, qui *Commentario in Levit 23: 4.* ita scripsit: הנה אני נותן לך כלל בדברי והמועדים כי בזמן שנית המקדש קיים היו המועדים נמסרים לבית דין אלא דראה כי אמר על פסח חזקיהו ויועץ המלך ואחר שקבע ראש חודש ניסן עבר השנה וכו' תפסוהו חכמי"ל כי ראוי שלא יעבר ניסן בניסן והמועדים אמרו כי בית דין היה מכתכל בדברים רבים בקביעות השנה ואמרו על רבי עקיבא שקבע שתי שנים מעוברות שנה אחר שנה

Ecce ego dabo tibi summam in verbis solemnitatum. Nam quo tempore Domus Sanctuarii stabat, solemnitates tradebantur Synedrio. Nonne vides dici de Paschate Ezechiae 2 Par. 30: 2. Et consuluit Rex. Et postquam determinavit caput mensis Nisan, intercalavit annum, & in eo insertati sunt cum Sapientes p. m. Quia non conveniebat ut intercalaret Nisan in Nisan; & interpretes dixerunt, quod Domus judicii consideravit res multas in determinationibus anni: & dixerunt de R. Akiba, quod determinaverit duos annos intercalares, annum post annum, pro necessitate temporis.

XXIV. Hanc intercalationem mensis Nisan in Nisan, Sapientes quidem improbarunt, uti videre est in *Gemara Sanhed. fol.*

12: 2. & Gem Hieros. Sanhedrin fol. 18: 4. Gem. Hier. Nedarim fol. 40: 1. aliisque in locis: ideoque Abarbenel ad 2 Reg. 18: 4. fol. 294: 1. de Ezechia refert, quod tria fecerit laude digna, & tria vituperio digna, quibus hoc factum annumerant, non quod mensem intercalaverit, sed quod Nisan in Nisan intercalaverit; Quia non rite alius mensis intercalatione adjiciendus erat, præter Adar secundum, & quidem ante finitum Adar primum.

XXV. Quum autem ob causas 2 Par. 30: 3. memoratas, nunc Pascha die decimo quarto mensis primi Nisan ex Lege Mosis celebrari non posset, dum in Templi & Sacrorum instauratione occupabantur, quam demum decimo sexto die mensis primi absolverunt 2 Par. 29: 17. adeoque legitimum in anni communis ratione Paschatis tempus præterierat, ideo ne omnino eo in anno Paschatis celebratio omitteretur, Sapientes statuerunt, annum sic adjecto nunc mense intercalandum, ut mensis hic secundus dictus fieret alter Nisan, priori veluti pro Adare secundo habito, idque חסדא רבי השנה pro temporis necessitate. Hiskias ergo ex pio zelo Pascha primum in mensem secundum differre voluisse censendus est, qui mensis secundus diversus est a mense secundo Num. 9: 11. Vid. Seldenus de anno civili Hebr. Cap. 9.

C A P U T X.

De Septimanis, deque Diebus Anni.

Menses singulos in Septimanas diviserunt. Septimana a dierum numero Hebræis שבוע, Græcæ ἑβδομάς appellata, septem dierum civilium circulo constituebatur, in memoriam & ex ordine Creationis Gen. 1. cap. 2: 1-3. non autem ex numero 7. Planetarum, uti apud gentes; licet dies nostræ Septimanæ Solis, Lunæ &c. a Planetis denominentur, quam Planetariam denominationem ex veteri gentiliu usu acceperunt Christiani, quem tamen quædam gentes Christianæ abrogarunt. De

ET FESTIS DIEBUS HEBRÆORUM. 63

De quo usu planetarum prolixè Seldenus de Jure Nat. & G. juxta Discipl. Hebr. Lib. 3. Cap. 20. 21, 22. Sicut primi Christiani, ethnicorum nominum loco dies singulos εὐχὰς, ferias appellarunt, feriam primam, feriam secundam &c. a diebus hebdomadis Paschalis apud Judæos feriatis. Vid. Valesius in Euseb. Hist. Eccl. Lib. 8. Pag. 173. cur Christiani dies hebdomadis ferias appellaverint, nempe sicut Judæi primam, secundam, tertiam Sabbathi dicebant, & sic deinceps.

II. Antiquissimi hujus circuli five periodi hebdomadalibus vigilia habentur, non quidem ut nonnulli putant Gen. 4: 3. ימי עמל וימי מנוחה Et fuit in fine dierum. Qui dies Gen. 4: 1. 1 Sam. 27: 7. & 2 Sam. 14: 26. aliter explicantur. Magis verisimile est, tempore diluvii Gen. 8: 10. seq. ubi Noach septem dies expectasse legitur, priusquam emitteret columbam, septimanarum usum designari.

III. Sed exemplum omni exceptione majus reperitur Gen. 29: 27. וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף בְּנֵהוּ אֶתְּמֵלָה שְׁבֻעַת זֶמַח & fecit sic Jacob & complevit septimanam hujus. Stipulabatur Laban a Jacobo, ut septimanam compleret, & post Leam Rachelem duceret. Unde liquido constat, circulum hebdomadariu in urbe Nachoris a Labane cæterisque Abrahami agnatis in Mesopotamia observatum fuisse ante ingressum Jacobi in Ægyptum. Non hic legitur, sicut in historia Noachi, de septem diebus duntaxat, qui in alium sensum flecti possunt, sed expressum vocabulum שבוע hebdomadis five circuli septem dierum extat. Unde autem Septimana originem habuit, nisi ab illa singulari hebdomade, qua Deus sex diebus mundum condidit, & septimo quievit ab operibus suis? Qui septimus vocatur שבת Sabbathum. Reliquos septimanæ dies Judæi olim vocabant שבת אחת primum sabbathi, שני בשבת secundum sabbathi, שלישי בשבת tertium sabbathi, & sic porro; Videfis Babyl. Maccoth f. 5: 1. Conf. Ceturvot 2. 1. Atque ita ab ultimo & præcipuo septimanæ five Sabbatho, Septimana ipsa, omnesque ejus dies synechdochice hoc nomine appellantur Levit. 23: 15, 16. Marc. 16: 2. 9. Luc. 18: 12. Joh. 20: 19. &c.

IV. Si porro quæras, cur Gen. 1: 14. Deus, memoratis signis, tempestatibus, diebus & annis, nullam fecerit mentionem. se-

septimanarum vel mensium? Respondebit pro me Aberbenel: גם

נכון לפרש והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים שאמר לאותות על השבועות השלמות משבעה לשבעה שהם אותות על בריאת עולם בששת ימים וביום השביעי שבת והוא מלשון אות שני בשבת ואמר ולמועדים על חדשי הלבנה מלשון עשה ירח למועדים שהם די רבעי החדש כפי מהלך הירח ב"ב המזלות וגם כן כלל המועדים מיעדי השנה ותקופותיה כפי מהלך השמש במזלותיהם הנה אם כן ולמועדים הם התקופות הרי הירחות והשמשיות ואמר ולימים כפי מהלך הירח ושובה אל הנקודה שבו היתה בראשונה בחדש אחר וזה כפי הימים. ואמר ולשנים כפי הנועת השמש עד שובה אל הנקודה שממנה התחיל שבה תשלם השנה. וכבר רמזו חז"ל לפי הנהגה נאמרים ב"ב והיו לאותות שלהי שבתות ולמזלות שלהי מועדים ולימים אלו ראשי חדשים ולשנייה קדוש שנים.

Ista verba, ut sint in signa & tempestates & dies & annos, etiam commode sic possunt explicari, ut signa denotent septimanas integras a septem ad septem, quæ sunt signa creationis mundi in sex diebus, & sabbathi septimo die, idque ex significatione signi, quod de sabbatho prædicatur. Cum addit מועדים stata tempora, illa possunt intelligi de mensibus Lunæ, ex loco Psal. 104: 19. Statuit Lunam in stata tempora. Quæ sunt quadrantes quatuor mensis, juxta lunæ cursum per septem signa Zodiaci. Vox מועדים statuta tempora anni, ejusque Tekuphas sive revolutiones quoque comprehendit juxta Solis cursum in Zodiaco. Ergo מועדים tempestates innuere possunt quatuor Tekuphas Lunares & Solares. Porro in dies, juxta Lunæ cursum ejusque reditum ad suum punctum, in quo primum exitit altero mense, idque juxta dies. In annos, juxta motum Solis, donec redeat ad suum punctum, a quo cæpit, quo perficitur annus. Hanc explicationem jam dederunt celebres Doctores in Bereschit Rabba dicendo: erunt in signa, quæ sunt sabbatha; & in מועדים, hæc sunt stata tempora; in dies, hæc sunt principia mensium; in annos, hæc est consecratio annorum. In quo habent consentientes Chaldaeos Paraphrastas, Ialkut, Raschium, Baal hatturim & reliquos, qui etiam observarunt, vocem ולמועדים

numero respondere voci ירח quæ lunam vel mensem significat. Accedit, quod generali nomine הלבנה Lunæ ירח five חדשים menses comprehendantur, quorum mentio non semel facta in historia Patriarcharum Gen. 7. & 29: 14. Habitavit Jacob cum Laban חדש ימים mensem dierum vel integrum mensem.

V. Hic autem simul duplex genus *Septimanarum* apud Hebræos considerandum venit, quarum aliæ sunt *ordinariæ* vel *communes*, quæ sunt 7. *dierum* Deut. 16: 9, 10. Lev. 23: 15. Ezech. 45: 21. Dan. 10: 2, 3. aliæ *extraordinariæ* & *Prophetiæ*, nimirum 7. *annorum*, sicut Levit. 25: 8. Ezech. 4: 5. Dan. 9: 24. seq. Hebræi interpretes in eo conveniunt, quod hæc septimanae sint *septimanae annorum solarium*, & quod septem anni solares conficiant hebdomadam unam.

VI. DIES, systema horarum, ab Astronomis vulgo in *naturalem* & *artificialem* dividitur. *Naturalis* τὸ φυσικὸν (quæ vox occurrit 2 Cor. 11: 25.) Hebræis ערב בקר *vesperam mane* Dan. 8: 14. tempus *noctis* & *diei*, adeoque spatium 24. horarum complectitur, quo Sol ab uno puncto ad idem punctum ab oriente in occidentem convertitur. Dierum autem naturalium initia varia fuerunt. Quidam populi a media nocte ad mediam, alii ab ortu Solis ad exortum, alii a meridie ad meridiem, sed Judæi a nocte ad noctem, sive ab occasu Solis ad occasum, ejus initium ducunt, vel ab *ortu stellarum*, tribus scilicet stellis mediocribus apparentibus, quoniam finis diei nocti oppositi constituitur בצאת הכוכבים *in ortu stellarum* Neh. 4: 15. Vid. Gem. Schabbath fol. 35: 2 *Artificialis* dies spatium diurnæ lucis ab ortu Solis ad occasum complectitur. Quo pertinent verba Psal. 65: 9. מוצאי בקר וערב *Exitus matutini & vespertini*, oriente scilicet & occidente Sole.

VII. Hic autem quædam difficultati obnoxia ex S. Scriptura & Antiquitate eruenda atque illustranda veniunt. Primo quaestio agitur de *die naturali*, τὸ φυσικὸν sive spatium 24. horarum complectente, utrum illum Deus in Creatione totius Universi inchoarit a vespera vel ab occasu Solis, an vero a mane, vel ab ortu Solis? Prius ego non verisimile duntaxat vel probabile, sed certissimum esse duco. Moses enim præmittit tenebras luci Gen. 1: 2. 3. & vs. 5. expresse לַחֹשֶׁךְ *has tenebras*, nempe vs. 2. me-

Et totidem ad noctem. Dicuntur artificiales dies & noctes, & *המניח* horæ temporales, quia a distributione hominum dependent, & ut dies & noctes, ita & horæ vel æquales vel inæquales sunt, longiores vel breviores, pro vario Solis accessu & recessu, & mentura diei in variis regionibus, & pro vario anni tempore, Chronologis inde dictæ *Horæ Judaice*, quæ pro dieum inæqualitate crescunt vel decrescunt. Vid. Joh. 11:9.

XII. *Dies artificialis* apud Hebræos in tria tempora distribuitur in *Mane*, *Meridiem* & *Vesperam* Psalm. 55:18. ad quem locum Kimchius scripsit: *Hæc sunt tria tempora Precationis. Homo enim Deum precari debet, quoties dies variatur, sicut dixerunt Magistri nostri p. m. Necesse est hominem tribus vicibus quolibet die precari, eo quod totidem vicibus dies varietur.* Ita Dan. 6:11. *ומנין תלחה ביום* temporibus tribus in Die, id est, ter quotidie Daniel oravit, quæ tempora Hieronymus ad h. l. vocavit *tertiam horam*, *sextam* & *nonam*. conf. Actor. 2:1, 15. Cap. 3:1. Cap. 10:9. & *Berachoth* Cap. 4:1.

XIII. Et Rab. Moses Bar Nachman ad Exod. 12:6. fol. 106.

וכתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואחמה והנה אלה השלשה עתים. כוללים אם כן אחרי הצהרים יקראו ערב מיד וכעלות השמש וכל עת היותו במזרח יקרא בקר והוא ארבע שעות כמו שהעירו על המיד של שחר שקרב בארבע שעות ואחר הבקר יקרא העת צהרים כמו שנאמר מהבקר ועד הצהרים: *Scriptum est Psal. 55:18. vespera, & mane, & in meridiem meditabor & gemam.* Ista autem tria tempora totum diem complectuntur. Et cum ita se res habeat, post meridiem statim dicitur vespera. Sed quando ascendit Sol, omne spatium temporis, quod est in ortu ejus, vocatur mane, estque quatuor horarum, quemadmodum Doctores testati sunt de jugi sacrificio matutino, quod quatuor horis offeratur. Post mane nominatur tempus meridiei, sicut scriptum est, a mane usque ad meridiem 1. Reg. 18:26. estque duarum horarum, quæ sunt quinta & sexta. De Vesperis, duabus Exod. 12:6. & de Vesperis tribus Karæorum infra agetur, ubi de Paschate.

XIV. Secunda quæstio institui potest de distributione diei arti-

artificialis, an illa apud Judæos usitata fuerit in quatuor partes seu 4. horas five quatuor diei quadrantes? Id Viri Docti passim affirmant. Primum quadrantem tres primas horas diei habuisse, ajunt, secundum quadrantem ab hora diei tertia ad meridiem extensum, tertium a sexta usque ad nonam, vel a meridie ad tertiam pomeridianam; quartum denique reliquas horas tres a nona ad duodecimam complexum fuisse. Et ex hac distributione explicari posse docent nodum, qui circa temporis articulum passionis Christi apud Marcum & Johannem occurrit. Ille cap. 15:25. *hora 3.* hic cap. 19:14. *hora 6.* Christum cruci affixum esse scribit. Alii vero, ulla antiquorum monumenta quadrantibus trium horarum patrocinari, negant, & in desperatæ causæ subsidium eos excogitados esse volunt. Ego *quadrantes diei* ex scriptura Vet. Test. & antiquitate clarissime probari posse ad oculum demonstrabo.

XV. Testimonium omni exceptione majus suppeditat Nehemias cap. 9:3. *ויקמו על עמדם ויקראו בכפר תורת יהוה אלהיהם* Et surrexerunt in statione sua, & legerunt in libro legis Domini Dei sui per *QUADRANTEM DIEI*, & per *QUADRANTEM* consistentes incurvarunt coram Domino Deo suo. רביעית significat quadrantem, quartam partem, & יום Dies significat hic diem artificialem; *ab ascensu auroræ usque ad exortum stellarum*, uti diem definit idem Nehemias Cap. 4:21, 22. referens Judæorum labores in ædificando templo interdiu, & excubiis nocturno tempore agendis. Et per ejusmodi *quadrantes* five *triboria*, quæ *horæ* dicuntur, operæ hominum in vinea præstandæ distribuuntur Matth. 20:1-5. *Prima luce* (five summo mane) *hora tertia*, *sexta* & *nona*.

XVI. Huic sententiæ suffragatur Misna & R. Obad. Bartenora in expositione *Berachoth* Misn. 1. §. 2. quæ ita habet:

מאימתי קורין את שמעו בשחרית משכיר בין חכלת ללכן רבי אלעזר אומר בין חכלת לכרתי וגומרה (נא"ל"ג עד הנץ החמה) רבי יהושע אומר עד ג' שעות שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות הקורא ככאן ואילך לא

הפסיד כאדם חקורא בתורה. *A quo tempore legunt lectionem Audi Israel, matutino tempore? Ex quo internosci potest hyacinthinum & album. R. Eliezer ait, ex quo dignosci potest hyacinthinum a praefino; (Aliud exemplar habet, non legimus donec oriatur sol.) R. Jehoschua dixit, usque ad tres horas; Filii enim regum hora demum tertia surgere solent. Qui legerit hinc & deinceps, tempus non perdit, sicut homo, qui lectioni legis incumbit.* Illa verba עד שלש שעות ביום עד כוף שעה Bartenora sic exponit. שלש שעות שהוא רביע היום בוכן שהימים וחלילות שיום ולערס זמן קש

Usque ad tres horas in die, usque ad finem horae tertiae, quae est quadrans diei illo tempore, quo dies & noctes sunt aequales; imo semper tempus lectionis Audi Deut. 6. se extendit ad quadrantem diei, sive dies longi sive breves fuerint. Vid. Berachoth fol. 26: 1, 2. Adde istud in Talm. Cod. Berachoth: Oratio matutina est usque ad horam quartam. Oratio Minchae est usque ad vesperam. Quenam est Mincha magna? Ab hora sexta & dimidia. Quenam est mincha parva? Ab hora nona & dimidia, &c.

XVII. Ex quibus abunde liquet, conciliationem locorum Marc. 15: 25. Matth. 27: 46-50. Joh. 19: 14. ex distributione diei in quadrantes institutam non posse repudiari ob hanc rationem, quod neque in Scriptura, neque in Antiquitate Judaica sit fundata. Sed hoc obstare videtur, quod idem Evangelista Marcus eodem capite vers. 33. & 34. non quadrantes, sed ordinarias horas, i. e. particulas diei duodecimas intelligat. De qua re ego hic disputare nolo. Consuli inter alios possunt Heinsius in Nov. Test. & Lud. de Dieu ad Marc 15: 25.

XVIII. Denique ut Diem Hebraei in tres, vel quatuor, vel duodecim partes, ita Noctem quoque in tres vel quatuor Vigiliis sive custodias distribuerunt. Hic autem ambigunt vel controvertunt Viri Docti, utrum Hebraei tantum tres vigiliis noctis statuerint, & quarta, in Evangelio commemorata, tempore Pompeji a Romanis fuerit introducta? an autem Judaei veteres etiam quatuor vigiliis agnoverint. Prius volunt Valent. Schindlerus in Lexico ad Radicem שמר, Guliel. Guisius,

ET FESTIS DIEBUS HEBRÆORUM. 71

fius ad Tit. Berachoth cap. 1. §. 1. & Christ. Cartwrightus ad Exod. 14: 24. alique plures. Nos autem non a Romanis, sed a Judaeis hanc quoque distributionem noctis in quatuor vigiliis profectam esse iudicamus.

XIX. Hoc ostendit Buxtorfius in Lex. Rabb. Talm. ad vocem שמר. Antiquitus, inquit, nox distributa erat in tres vigiliis, ut docet textus in Lib. Berachoth de Benedictionibus fol. 3: 1. הלילה שלש משמרות הוי הלילה. Ita R. Eliezer, & R. Isaac Samuelis filius. Sed addit Buxt. Alii tamen (Rabbini) etiam docuerunt, Quatuor esse vigiliis noctis, ibid. in seqq. nempe eodem fol. 3. col. 2.

XX. Illa autem controversia inter Hebraeos Doctores praecipue orta est ex loco Jud. 7: 19. ubi Gideon advenisse dicitur בראש in principio Vigiliae Mediae. Quod non possit dici Media, nisi una fuerit ante, & una post eam. Ita habetur in Gem. Berachoth a Buxt. adducto fol. 3: 2. Rabbini nostri docuerunt, Noctem quatuor habere vigiliis, sunt verba Rabbi: sed R. Nathan dicit, Tres. Quenam autem ratio est, quod R. Nathan tres statuit? Quia scriptum est Jud. 7: 19. Et advenit Gideon . . . in principio vigiliae mediae: & traditur, non dici mediam, nisi una fuerit ante, & una post eam. Cur autem Rabbi quatuor statuit? Quia חצינה media est una e media, quae est inter medias. Et confirmatur haec sententia ex Psal. 119: 62. Media nocte surgo &c. & vs. 148. anteverunt oculi mei vigiliis &c. הלילה הוי משמרות הוי כיצר די משמרות הוי הלילה. Ergo hoc modo evincitur, quatuor esse noctis vigiliis. Videfis Clariss. Surenhusium ad Cap. 1. Berachoth.

XXI. Et juxta eos, qui quatuor noctis vigiliis constituunt, R. Salomo ad Psal. 119: 148. ait: חצי הלילה שתי משמרות ולדברי

האומר שלוש משמרות הוי הלילה היה דוד עומד ממנחו בשליש הלילה ועוסק בתורה עד חצות כמושנ' לשיח באמרתך וכחצות ולהלן עוסק בשירות ותושבחות

Dimidium noctis duae vigiliae conficiunt. At juxta sententiam ejus, qui dicit, tres esse noctis vigiliis, David surgebat e lecto suo in tertia parte noctis, studebatque in Lege usque ad dimidium noctis, sicut hic dicitur vs. 148. ad medi-

meditandum in verbo tuo: a media autem nocte & deinceps ille operam dabat cantionibus & laudibus, sicut dicitur *vs. 62.* Media nocte surgam ad celebrandum te. Ita quoque in *Echa Rabbathi fol. 78: 2.* legimus: משמורת הלילה Tradiderunt Rabbini, quatuor esse vigiliis noctis.

XXII. Non male Ligtfootus ad *Matth. 14: 25.* notavit: Judæi tres tantum vigiliis noctis agnoscunt . . . Vide etiam commentatores Hebræos in *Judic. 7: 19.* Non, quod non noctem in quatuor partes dividerint, sed quod quartam partem, aut vigiliam, non tam pro nocturna, quam pro matutina aestimarint. Sic *Marc. 13: 35.* spatium illud post gallicinium, *πρωι* est; Vide etiam *Exod. 14: 24.* Erant ergo revera quatuor noctis vigiliæ, at tres tantum profundæ noctis. Idem ad *Luc. 12: 38.* Vigilia prima tantum itur cubitum, & vigilia quarta appropinquat tempus exsurgendi, secunda & tertia est altius somni.

XXIII. Prima ergo vigilia *Thren. 2: 19.* expressa est. Secunda *Jud. 7: 19.* Tertia vigilia nocte media inchoata, & hora tertia matutina finita, coll. *Luc. 12: 38.* Quarta vocatur vigilia matutina *Exod. 14: 24.* *1 Sam. 11: 11.* coll. *Matth. 14: 25.* Ita & *Tostatus Abul. Comment. in Exod. 14: 24.* In nocte distinguuntur quatuor vigiliæ, inter quas vigilia matutina est quarta, & est circa auroram incipiens, sed ultima de quatuor partibus noctis.

XXIV. Hallucinatus igitur est Magnus *Jos. Scaliger*, quando *Lib. 1. de Emend. Temp. pag. 5.* scripsit: Totum *νυχθημερον* Hebræi in quatuor partes dividebant, quas vigiliis vocabant. Prima vigilia erat à vespere: secunda à media nocte: tertia à mane: quarta à meridie. Et *Lib. 7. Emend. in Notis ad Computum Jud. p. 637.* Ubi agit de distributione *νυχθημερον* Judaica: Totum hoc intervallum quadrifariam dividebant. Quadrantes ipsos vigiliis vocabant, ut & Romani & Græci. Primus quadrans a Sole occaso, ad mediam noctem *אשמורת ערב* dicebatur. Apostoli vertunt *ὁψια* simpliciter. Sequebatur hanc *אשמורת החיכונה* vigilia media, a media scilicet nocte ad Solem Orientem, ob id dicta, quod inter duos Soles interjecta esset, inter occasum lucis antecedentis, & ortum lucis sequentis. Deinde sequebatur *אשמורת הבקר* Vigilia matutina, a Sole orto, ad meridiem. Apostoli *πρωιαν*. Postremo quar-

quarta Vigilia *הצהרים*, meridies, a sexta hora, ad duodecimam, & Solem occasum. Prisca hæc Hebræorum partitio fuit *Psal. 55: 18.* Postea in tres partes, sive Vigiliis noctem ipsam dividerunt, more sive instituto Romano.

XXV. Hanc sententiam, quod Hebræi totum *νυχθημερον* dividerint in quatuor partes, quas vigiliis vocaverint, Scaliger neque ex S. Scriptura, neque ex Antiquitate Judaica probavit. Judæi enim *νυχθημερον* tantum dividerunt in Noctem & Diem. Et noctem rursus in tres vel quatuor vigiliis, ut vidimus, diemque in tres *Psal. 55: 18.* vel quatuor partes *Neh. 9: 3.* sed nupiam totum *νυχθημερον* in quatuor partes dividerunt. Quatuor Vigiliis ad solam Noctem restringit Scriptura, idemque faciunt omnes Doctores veteres & recentiores Judæorum. Neque recte dicitur, Hebræos postea in tres partes, sive Vigiliis noctem divisisse, more sive instituto Romanorum. Quoniam semper Hebræi sive in tres sive in quatuor vigiliis noctem distribuerunt, neque id a Romanis didicerunt, a quibus etiam nox non in tres, sed in quatuor partes fuit divisa, ut supra vidimus, quod *Just. Lipsius Lib. 5. cap. 9. de Militia Rom.* demonstravit.

CAPUT X.

De Trajectione Dierum, vel Translatione unius diei in alium.

Dictum est de Die, quantum ad nostrum institutum satis est. Nunc addendum aliquid, quod supra ubi de Anno Politico egimus, etiam fieri potuisset, de *חזיה* Depulsione vel Trajectione dierum, sive de Translatione unius diei in alium, ne duo festi dies concurrant. Ubi de primo die mensis *Tisri* Septembris hic Canon Hebræorum observandus: לא אדון ר"ה ולא נאמין נ"ו פסח Nunquam Adu (i. e. dies 1. 4. 6.) principium anni est, nec Badu (dies 2. 4. 6.) Pascha.

K

II. In

II. In *Tisri* est אָדוּ *Adu*, significans Neomeniam *Tisri* nunquam cadere in diem five feriam hebdomadis 1. 4. & 6. Hanc cautionem posuerunt, ne duo Sabbatha five Festa continua celebrarentur, quum mensis *Tisri* totus fere solemnitatibus occupetur. Si enim mensem *Tisri* in diem primum incidere contingat, septimus dies Festi Tabernaculorum, qui vocatur *Hofanna Rabba*, erit proxime post Sabbathum. Si in *Diem quantum* incidat, decima dies, qua celebratur יום הכיפורים *Dies Expiationum*, in sextum diem incideret, atque ita duo Sabbathata essent continua. Si in *sextum diem* ceciderit, tunc *Dies Expiationum* foret die primo septimanæ, atque ita rursus duo Sabbathata continua.

III. In mense *Nisan* est בָּדוּ *Badu*, denotans, Neomeniam *Nisan* numquam incidere in diem 2. 4. aut 6. & si in hocce dies *Pascha* inciderit, illud in sequentem diem esse transferendum. Ita si Neomenia *Nisan* incipiat a primo die septimanæ, qui legitimus est, die 14. erit *Sabbathum*, & sequenti die solemnitas Azymorum.

IV. Ita scripsit R. Moses Bar Maimon in *Kiddusch haChodesch* Cap. 7. §. 1. אין קובעין לעולם ראש חדש חשון זה לא באחר בשנת ולא ברביעי בשנת ולא בערב שבת וסמן להם אדוּ אלא כשיהיה מולד חשון באחד משלשה ימים האלו קובעין ראש חדש ביום של אחריו כיצד הרי שהיה המולד באחד בשבת קובעין ראש חדש חשון יום שני ואם היה המולד ברביעי קובעין ראש חדש יום ה' ואם היה המולד בשביעי *Nunquam caput mensis Tisri collocant juxta hunc calculum in primo die hebdomadis, nec in quarto, nec in sexto septimanæ: quorum Character est 1. 4. 6. Sed si in aliquem horum trium dierum natales Mensis Tisri incidant, in diem demum sequentem figunt mensis initium. Ergo si natales mensis incidant in diem primum septimanæ, in die demum secundo initium mensis Tisri figunt; si in quartum natales incidant, in die quinto celebrant; si vero in sextum cadant, in septimo die auspiciam ponunt.*

V. Hæc fusius Majemonides in sequentibus illustrat, & tandem

ומפני מה אין קובעין בחשבון זה ימים: כיצד ביום קביעת יום חשון וסמן להם אדוּ אלא כשיהיה מולד חשון באחד משלשה ימים האלו קובעין ראש חדש ביום של אחריו כיצד הרי שהיה המולד באחד בשבת קובעין ראש חדש חשון יום שני ואם היה המולד ברביעי קובעין ראש חדש יום ה' ואם היה המולד בשביעי

Cur autem non figunt Neomeniam Mensis Tisri hebdomadæ primo die neque quarto, neque sexto die? Quia calculus sive computatio hæc sequitur conjunctionem Solis ac Lunæ, quæ e motu ipsorum medio procedit, non e loco vero, sicut supra ostendimus. Propterea tam diem fixum, quam diem trajectionis fecerunt, ut conjunctionis veræ tempus hoc modo assequantur. Quomodo? Si in tertium septimanæ diem incidat, in eo figunt vel constituunt; si in quartum diem, trajiciunt; in quinto die constituunt, in sexto trajiciunt; in Sabbatho seu septimo die constituunt, in primo septimanæ die trajiciunt, & in secundo die constituunt. Vid. in Jad Chaz. Kidd. hac. fol. 288. fqq. & ibidem Raivad.

VI. Similia habet R. Mardochai Japhe in לבוש הכהן i. e. *Vestimento hyacinthino*, in *Orach chajim*, Tract. de *Novilunio* fol.

149. edit. Prag. אין קובעין ר"ח ביום אדוּ ר"ל ביום א' אין קובעין ראש חודש כרי שלא יבא יום הושענא רבא ביום השבת שאין חובטין ההושעות בשבת שהוא אסור דאורייתא וחביטה אינה אלא מנהג ואינה דוחה אדוּ *id est non constituunt novilunium in die primo septimanæ, ne veniat dies Hofanna Rabba die Sabbathi: quandoquidem non licet ex Lege Hofanna, i. e. fasciculos excutere in die Sabbathi. Et præceptum excutiendi fasciculum non est a Lege, sed ex consuetudine introductum, quod non potest Sabbathum, præceptum Legis expellere &c. Addit: וביום* אין קובעין שאם יבא יום כפור ביום ו' או ביום א' ויהיו שתי שבתות סמוכות זו לזו ואם בר מינן ימות בהם מת יהא אסור לקבצו אפי' על ידי ביום ויפדיה ועור כדי שלא יתעפשו הירקות שנלקטו לצורך האכילה שלא יוכלו לבשלים שיהיה אסור לבשלים שני ימים זה אחר זה *Neque in die 4. & 6. constituunt Novilunium: Si id enim fecissent*

sent, venisset Dies Expiationum die sexto, aut die primo septimane, atque ita fuissent duo Sabbatha simul unita; & si quis istis diebus mortuus fuisset, mortuus sepeliri non potuisset, quum hoc prohibitum in Sabbatho etiam per manus gentilium, atque ita fetor exortus fuisset: ideo etiam hoc factum, ne putrescerent olera, quæ jam pro cibo collecta erant, nec in hisce diebus fests coqui poterant.

VII. Probatur, Adu & Badu incidere in Sabbathum. Auctor *Pesikta Commentario in Levit. 23: 4. fol. 28: 3.* ita scripsit: *Hæ sunt solennitates Domini, convocationes sanctæ, quas proclamabitis in solennitate sua* מִיָּכָן כַּמֵּנוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל לומר לא אדו ראש השנה ולא בדו

פסח לא גהו עצרת לא זכר פורים ישי אשר חקראו אותם במועדם שהרי בשבת כחוב שבתו שבתון מקרא קדש ובמועדים כתיב אשר חקראו אותם

בִּקְרוֹשׁ בֵּית דִּין הָרַבֵּר תְּלוֹי: *Hinc Doctores nostri dixerunt & confirmarunt: Non est dies primus, quartus & sextus caput anni, neque secundus, quartus & sextus Pascha, neque tertius, quintus & septimus clausula festi; neque septimus, secundus & quartus Purim sive Festum sortium; quia dicitur: quas (solemnitates) proclamabitis in solennitate sua. Quoniam de Sabbatho scriptum est Lev. 23: 3. Sabbathum Sabbathi convocatio sancta est & de Solemnitatibus vs. 4. quas proclamabitis: a sanctificatione Domus judicii res dependet.*

VIII. Hic jam in disquisitionem vocatur, fueritne ista *Translatio dierum* jam stante Templo usitata? Sunt qui putent, eam esse vetustissimam, atque in usu fuisse non tantum Doctorum Mischnicorum & Talmudistarum, verum etiam Mosis & Prophetarum temporibus, si nubila tempora impedirent visionem Lunæ nascentis, ideoque festa figere non possent juxta פָּאָסַח vel visionem lunæ, sed juxta computum. Ita Munsterus in *Kalendario Hebraico*, de Neomeniis, & Jos. Scaliger de *Emendat. Temporum Lib. 2. pag. 131. pag. 643. seq. & Prolegom. pag. 5. & 6.* Alii vero contendunt novitium esse Judæorum commentum.

IX. Ego in priore Editione hujus *Tractatus de Festis Hebræorum* priorem sententiam amplexus fueram, sed errorem edoctus

edoctus nunc probabo contrariam, nimirum Translationem istam dierum non obtinuisse in Vet. Test. neque a Synedrio stante Templo fuisse ordinatam, sed a Sapientibus sive Doctoribus Hebræorum demum in diebus Hillelis, quem Anno Judaico 4118. & Æræ Contractuum, 670. sive Christi 358. floruisse, supra ostendimus, istos canones אדו וזכר de Adu & Badu fuisse compositos. Quod etiam Majemonides & Auctor *Lebusch* locis citatis satis innuunt, cum ajunt, רפי חשבון הזה, *juxta hunc calculum*, sive hodiernam computandi rationem.

X. Ita Aben Esra disertis verbis testatur *Comment. in Levit. 23: 4.* *Quia e Mischna & Talmude demonstrari potest, incidisse Pascha in Badu. i. e. in diebus 2. 4. 6.* Idem docet R. Gedalia in *Schalchelet Hakkabballa*, ubi exponit naturam נגולים *Sphærarum*, & Rab. Zerachja Levita in *Commentario Alphes de Rosch haschana fol. 210: 2.* ostendens, prioribus ætatibus, quando Novilunium sanctificarent juxta פָּאָסַח, nondum in usu fuisse hoc Arcanum.

XI. Hoc etiam confirmatur in *Mischna Tract. de Sabbatho cap. 15. §. 3.* מקפלין את הכרים אפילו ארבע וחמשה פעמים ומצטין 15. *Vestes quater aut quinquies componunt; & sternunt lectos a nocte Sabbathi in Sabbathum, non autem a Sabbatho in exitum Sabbathi, i. e. diem Sabbathum sequentem.* Ubi Rab. Obad. Bartenora notavit. *Diem Cippurim i. e. Expiationum incidere posse in vespere Sabbathi, sive diem Veneris.* Quo casu Novus annus incidit in diem sive feriam quartam, adeoque in אדו. Conf. *Gemara Schabbath fol. 113. 1.* Rab. Salomo quoque ad hunc locum *Schabbath* annotavit, *Adipes offerri die Expiationum, qui incidit in exitum Sabbathi, sive feriam primam, cum autem Dies Expiat. cadit in feriam primam septimanæ, novus annus incidit in feriam sextam, adeoque in אדו.*

XII. Idem clarissime probatur ex Codice מנחות de Muneribus *Misna XI. §. 7.* חלולות כחולקות לערב. *חל להיות ערב שבת שיעיר של יום הכפורים נאכל לערב הכבליים אוכלים*

אוהו כשהוא חי מפני שדעתם יפה: *Si contingeret, ut Dies Expiationum incideret in Sabbathum, panes nocte dividebantur; si ille in Vesperam Sabbathi incidisset, Hircus Diei Expiationum comedebatur nocte; Babylonii eum crudum comedebant, quoniam natura voracissimi erant. Conf. Gemara Menachoth fol. 99:2. Hic Rab. Obad. de Bartenora ad verba, nocte comeditur, annotavit: in nocte Sabbathi; nam eodem die comedi debet usque ad mediam noctem, etsi neque Sabbatho neque Die Expiationum comedi queat. Et Majemonides: Si igitur Dies Expiationum in vespere Sabbathi, sive in diem Veneris inciderit, Hircus ille Expiationis comedi non poterat in nocte Sabbathi coctus, quia nec die Expiationis, nec die Sabbathi coqui potest.*

XIII. Quia vespera Sabbathi non licebat igne affare vel coquere hardum, eum in acetum imponebant, quod singulare erat in istis regionibus, ut eum coquere non necesse haberent. Babylonii ergo, quorum stomachus validior, crudum comedere poterant. Bartenora simul observat, hosce Babylonios non in Babylonia natos, sed natione fuisse Alexandrinos, idemque ita in Gemara exponi, quod homines fuerint Alexandrini, sed, addit, quia Sapientes ab Alexandrinis abhorrebant, idcirco eos vocarunt Babylonios, quia Babylonii erant voracissimi. His igitur, quando Hierosolymam veniebant, ut suo munere fungerentur, hircum crudum comedere licebat, non autem Hierosolymitanis, qui id perferre non poterant.

XIV. Ex quibus videre est, Translationem festorum olim stante Templo non fuisse usitatam; siquidem decimo die mensis cadente in feriam sextam, primus dies mensis inciderit oportet in feriam quartam, adeoque in יארד. Hic autem Rab. Moses Bar Majmon ad hac Mischnæ Menachoth Caput. XI. 7. commemorata, quædam addit, quæ sunt notatu dignissima, quando ita ait: Hoc refutat sententiam illius, qui id negat, & credit, olim Diem Expiationum nunquam in feriam sextam, neque in feriam primam incidere potuisse. Quamvis enim, quicquid in hac Mischna dicitur, in modum conditionis acciderit, Mischna tamen jam dixit casum contigisse, ut Babylonii Hircum crudum comederint; idcirco hic controversiæ non erat locus. Præterea dici nequit, hunc esse casum absque

absque simili; multa enim in Gemara occurrunt, quæ hæc confirmant. Ceterum conclusio rei jam tradita est, quando erat Synedrium, sicut exposuimus in Tractatu de initio anni.

XV. Insuper hanc esse mentem Majemonidis, ostendunt Tosephoth Jom Tobh. Vide Mischnaioth Seder Kidduschim in Tract. Menachoth Cap. XI. 7. Ubi hanc legimus commentationem: מה שנראה כדברי הרמבם בחבורו הלכות קידוש החודש בסוף פרק ז' שהלו הרחיות נאמרו בשקובעים על פי החשבון לא על פי הראייה אלא שלפעמים יקרה גם כן בזמן שקובעין על פי הראייה שיצטרך לקבוע *Hoc apparet ex verbis Rambam in composito libro sive Tractatu, qui inscriptus est Kiddusch habodesch ad calcem capitis septimi, hæc translationes ita dictas & in usu fuisse, quando festa figebant & constituebant juxta Computum, non autem juxta visionem Lune. Attamen etiam illo tempore, quo festa constituebant juxta visionem Lune sæpe contingebat, ut necesse haberent ea figere juxta computum, si accideret, ut luna non videretur propter varias causas. Quas Majemonides expresse in eodem Libro Cap. XVIII.*

XVI. In hisce tamen omnibus observandum est, quod ubi translatio feriarum constituta est, ne duo Sabbatha concurrant, potissimum spectetur Sabbathum i. e. dies septimus hebdomadis, & Jom Cippur sive Dies Expiationis, quibus diebus festis plane nullum opus erat faciendum. Hic Auctor Pesikta in Levit fol. 30: 2. scripsit: Quia Lev. 23:32. *Dies Expiationum שבת שבתה Sabbathum Sabbathi vocatur על יום הכפורים ושבת על שבתה id docet, non esse discrimen inter Sabbathum & Diem expiationum, quod attinet opus servile. Et qui Diem Expiationum non observat, reus est excidii, eodem Cap. Lev. comm. 29: & qui Sabbathum non observat, reus lapidationis Num. 15: 32-36. Conf. Mischna Megilla Cap. 1 n. 6. Sed reliquis diebus festis, Paschate, Pentecoste, Scenopegia non ita stricte omne plane opus erat prohibitum.*

XVII. Non autem commemorati Judæi tantum, sed etiam Doctissimi quidam viri inter Christianos istam Trajectionem dierum apud Hebræos non semper usitatam fuisse, & Canones istos